
He 155

VE
RI
TAS

३२

KLÁVER SZ. PÉTER

A NÉGEREK ÉS KARTHAGÉNA APOSTOLA

*

IRTA

HŐVER FERDINÁND S. J.

NÉMETBŐL FORDÍTOTTA

JÁMBOR LÁSZLÓ

Jézus Társaságának tagja.

KALOCSA,
JURCSO ANTAL KÖNYVNYOMDÁJA
1908.

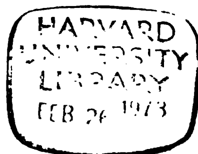
Nr. 613. Nihil obstat.

Dr. Josephus Wiederkehr
censor.

Imprimatur.

Coloczae, die 8. Februarii 1908.

† *Julius m. p.*
archiepiscopus.

ELŐSZÓ.

Hallottam, hogy Magyarország egyik nagyobb városának vendéglőjében, hová Marx és Lasalle-nak megtévesztett hivei, a szociáldemokraták szívesen járnak, a következő fölirat olvasható: ‚A munkások képezik azon sziklát, melyre a jövő idők egyháza épül. Munkások! Egy *nemzetünk* van: *az emberiség;* egy *hazánk:* a *föld;* egy *erkölcstanunk: a munka;* egy *hitünk: a szeretet;* egy *célunk:* a legnemesebb emberi képzettség által, *a legnagyobb boldogság elérése.*‘ Ha a munkások komolyan veszik katekizmusuknak utolsó két pontját, úgy nem kell várniok a még jövendő egyházra, készen találják azt 2000 év óta, csak nyissák ki szemüket. A katholikus egyház *célja:* a szeretet gyakorlása, szeretetre tanítani, boldo gítani. Zavartalan boldogságot Ádám ivadéka ne várjon e siralom völgyében. Amennyit pedig csak

lehet, megad az egyház. A »keresztény vallás«, mondja azért helyesen Montesquieu, »amelynek úgy látszik nincs más célja, mint boldogítani a *más világon, e világon is* megalapította boldogságunkat.«

Egy életrajzot nyújtunk kedves olvasóinknak, amely kézzelfoghatóan bizonyítja, mily fényesen felel meg az egyház céljának, egy elhagyott, szegény néppel szemben.

Egy ember életrajzát ismertetjük meg a magyar közönséggel, aki a munkások igazi barátja volt, aki a munkások verejtékét és könnyeit saját kezével törölte le, és ezen munkások később könnyeikkel öntözték igazi barátjuk sírját. Ó boldog munkások, kiknek az isteni gondviselés ily vezetőt adott!

Egy papnak, egy hithirdetőnek életéről beszélnek e lapok, aki a rabszolgák rabszolgája volt csak azért, hogy megnyerje őket a mennyországnak, hogy sorsukkal megelégedett embereket neveljen belőlük.

Egy papnak, egy lángkeblű apostolnak iparkodtunk hű képét adni, aki önfeláldozó szeretetével, lelki buzgalmával lélekmentő és boldogító angyala volt a hivek ezreinek.

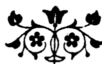
Egy szentnek működését törekedtünk meg-

örökíteni, aki erényeinek fényével egy élvezet-, hír- és pénzvágyó népet az üdvösség útjára térített, aki rendkívüli önmegtagadásával csodálatra ragad, aki minden tettével, minden szavával Krisztus követésére int, buzdít és sarkal.

E történet hőse erőt a vallásból merített. A vallás, mely ily áldozatokra képesíti az embert, természetfölötti, isteni. Azért csak némikép is hasonló alakot hiába keresünk a protestáns missziók történetében.

Kedves olvasóm! Midőn Kláver szent Péter Rodriguez Alfonznak életrajzát kezébe vette, azt mondta: »Boldogok, akik olvashatják, mert nagy hasznukra lesz.« Vedd és olvasd magának Kláver szent Péternek életét, így szólna most szent Alfonz, mert nagy, és tartós lelki haszon nélkül nem teszed azt le kezedből.

A fordító.

I. RÉSZ.

Az Isten választottja.

A látomás.

Majorka szigetén, Jézus Társasága rendházának kisded kápolnájában, a legméltóságosabb Oltáriszentség előtt egy tisztes öreg térdel, mély ájtatosságba merülve. Sovány alakja alázatosan hajlik előre. Reszkető ujjai közt az olvasó szentelt szemei pörögnek alá. Szemei lecsukva; csak ajkainak lassú mozgása árulja el, mily buzgó imában társalog szíve Istenével. Egész magatartásán nagy összeszedettség látható. Egyszerre csak — mennyei fény ömlik

el ábrázatán, édes boldogságtól sugározva égre tekint, és mintegy szent elragadtatásban mozdulatlan marad. A tisztes öreg Rodriguez Alfonz Jézus Társaságának segítőtagja volt.

Egyike volt ez amaz áldott óráknak, melyekben az isteni gondviselés hű szolgája előtt a jövő titkait föltárni kegyeskedett. Alfonz látomásában az örök Jerusalem lakóhelyeit szemlélte, amint épen megnyiltak . . . A beláthatatlan menny végső szélein magasztos fény és dicsőség közepette a szentek trónusai tüntek fel. Csak az az egy trónus, amely szépségével a többit fölülmulta, állott üresen. Alfonz e látomást szemlélve, egy ideig szent elragadtatásban térdelt. Mikor magához tért, oldalán szent őrzőangyalát pillantja meg, s bámulattal eltelve, kérdezi tőle a látomás jelentését. Édes mosollyal arcán válaszolt az angyal: »Ez a trónus itt tanítványodé, Kláveré. Ez az ő erényeinek s az emberek lelki üdveért kiállott fáradalmainak jutalma.«

S amit az ég angyala földi pártfogoltjának előre megmondott, azt IX. Pius pápa megerősítette, midőn 1850. julius 16-án, Kláver Pétert boldoggá avatta. Istenben boldogult szent atyánk XIII. Leo pápa a legnagyobb megtiszteltetésben részesítette Kláver Pétert, midőn őt 1888. január 15-én a szentek sorába iktatta.

A kegyelem gyermeke.

16. század második felében közel Verdúhoz a katalóniai hercegség Urgel grófságának kisded községéhez, a mezei birtok csöndes magányában élt egy boldog család. Nemessége fájának gyökerei messze benyúlnak a régi multba, az ország tekintélyes törzsalakjaihoz, kik között mint vérrokonokat szemlélhetjük a beneventi grófokat, sőt a Requezens-eket is. A háznak ura Kláver Péter, neje Szabokánó Anna, szintén régi nemes család sarja. Igaz ugyan, a földi szerencsejavak nem állottak épen megfelelő arányban magas származásukkal, de annyiuk mégis csak volt, hogy rangjukhoz illő háztartást vezethettek. Különben is, amit a bölcs és jóságos Isten gazdagság dolgában megtagadott tőlük, azt bőségesen pótolta a keresztény katholikus élet gazdag kegyelem-adományaival. Ezen adományokat pedig többre kell becsülnünk a földi javaknál. A földi javak és nemesség gyakran csakis a születés esetleges folyományai, míg az életszentség és jámborság mindenkor a személyes tevékenységnek és törekvésnek drágán szerzett menynyei gyümölcsei.

Az isteni gondviselés szeme nagy tetszéssel nyugodott a szegény jámbor családon, s azzal a kitűnő hivatással bízta meg, hogy egy új szentet adjon a földnek, és egy új szenttel dicsőítse az eget.

Atya és anya régtől fogva kérték már a jóságos Istent hő imában, hogy boldogságukat szülői örömmel is nagyobbítsa. Óhajuk teljesült. 1581-ben kis fiucskával — Péterrel ajándékozta meg őket az Úr. Nagy volt a szülők öröme, de még nagyobb hálaérzetük.

Az anya azon kitűnő jámbor asszony példáján buzdult, akinek nevét viselte. — Szeme előtt lebegett szent Annának, szűz Mária édes anyjának a példája, ki a kis szűz Máriát Istennek hozta áldozatul. Ő Péterkéjét vitte a templomba, és ott azon kérelemmel mutatta be az Úrnak, fogadná őt egykor szolgálatába, ha ez az ő isteni terveivel nem ellenkezik.

A jó szülők törhetetlen hűséggel hozzá is láttak gyermekük keresztény neveléséhez. Magzatukat elsősorban Istennek, s a mennyei hazának nevelték. Egész gondjuk abban összpontosult, hogy Péterkéjök gyermeki szívébe az igazi jámborságnak, s az Isten iránt való szeretetnek érzelmeit még élte hajnalán beoltsák. Önfeláldozó törekvésüket kitünően elősegítették a gyermek természetadta nemes tulajdonságai. Mert a kis Péter gyöngéden vonzódott az erényhez, még mielőtt megismerte volna annak értékét; s e vonzalom oly mértékben növekedett szívében, mint amily mértékben fölfogta fejlődő értelmével az erény szépségét. Az ártatlan kellem, mely rajta már kisded-korában elömlött, a szeretetreméltóság, mely modorában mutatkozott, lebilincselte a szemlélő szívét. A vidorság, mely arcá-

ról lesugárzott, csak fokozta kedvességét, mert jó kedve mindenkor a gyermek ékességét képező szerénység határai közt maradt. A legfeltünőbb volt vonzalma az imádsághoz, s az oltár szolgálatához annyira, hogy ismerősei a fiúcskából már akkor papot jósoltak. Ily szépen növekedett Péterkénk jámbor szüleinek gondos felügyelete és vezetése alatt.

Eljött végre az idő, midőn a felserdült fiúcska tudományos kiképeztetéséről is gondoskodni kellett. Nagybátyja, szolszonai kanonok, ajánlkozott hogy ő saját házában a város legjelesebb tanárait fogja felkérni kis öccse tudományos kiképzésére. Az atya azonban helyesebbnek gondolta, hogy fia valamely nyilvános iskolát látogasson, mely alkalmasabb a tudományos, és az erkölcsi fejlődésre. Jézus Társasága épen azon időben nyitott gimnáziumot Barcelonában. Kláver Péter úr azt vélte, hogy e Társaság gondos, lelkiismeretes vezetése nyújtja neki a legbiztosabb zálogot fiának nemcsak tudományos kiképeztetésére, hanem elsősorban jellemének fejlesztésére és erkölcsi nevelésére is, amit minden tudományos kiképeztetésnél többre is becsült. A jó szülők nagy szívbeli fájdalommal féltett kincsüket, egyetlen fiacskájukat végre Barcelonába küldték.

Jóllehet korra még ifjú volt, de erényeiben szilárd férfiúnak kellett őt tartani, aki céljával már tisztába jött. »Eredj fiam, — így szólt a búcsúzó atya, — Isten áldása kísérjen; egyesítsd a tudományt jámbor élettel. Erény tudomány nélkül a

te állásodban gyöngeség, tudomány erény nélkül a test és lélek veszte!«

Mint egykor otthon, úgy törekedett Péter a távolban is megfelelni Isten malasztadományainak, amelyekkel őt megajándékozta. S hogy a világ veszélyes befolyásától magát tisztán megőrizze, kitért a szórakoztató mulatságok elől, kerülte ama túlságosan gyöngéd baráti viszonyokat, amelyeken oly sok ifjú ártatlansága szenvedett már hajótörést. Idejét lelkiismeretes pontossággal és szilárdsággal a tudományok elsajátítására fordította, és hogy ez mennél alaposabb és fényesebb eredménnyel sikerüljön, tudományos foglalkozásait imádsággal s a szentségek gyakori vetelével szentelte meg. Különben is gyöngéd áhitata a Szűz-anya iránt, elmélkedései Jézus szenvedése fölött, amelyekhez még testi sanyargatások is járultak, bőségesen harmatozták rá és munkáira Isten áldását. Legboldogabb üdülése az volt, ha a Jézus-társasági atyákat rendházukban meglátogathatta. Ahányszor csak alkalom kínálkozott, elbeszélgetett tanáraival, lelki-atyjával, tisztelettel hallgatta intéseiket és pontos buzgalommal követte tanácsaikat. És mivel Isten őt kitünő szellemi tulajdonokkal ajándékozta meg, nem csoda, ha tanulmányaiban is oly örvendetes előhaladást mutatott, hogy rövid idő mulva tanárainak édes öröme, tanuló társainak pedig kiváló példaképe lett. Gimnáziumi pályafutását erkölcsös viselet, és tudományos előmenetel tekintetében kitüntetéssel fejezte be.

Az áldozat.

yitva állt most már Kláver előtt az élet rózsás reményeivel, amelyekre magas származása, gazdagsága, alapos képzettsége méltán jogosította, de föltűnt előtte a hiú világ is csalóka légváraival, melyeket az a tapasztalatlan itjú játszi képzelme elé szokott varázsolni. Nem egy itjú lépett már Péterünkhez hasonlóan az élet eme választó útjára, s nem egy rohant bele a képzelt örömök hullámaiba, s lelte bennök erkölcsi halálát. De Kláver nem tartozott ezek közé. Már jóval előbb magasabb vágy kezdette ihletni keblét. Gyermekkorától fogva tiszta lelke előtt a papi méltóság lebegett, mint összes törekvéseinek szent eszményképe. Ehhez szegődött szívének nemes óhaja, hogy Jézus Társaságába beléphessen. S ha alázatossága e belső szózat elől ki nem tér, nyomban követte volna szíve szavát. »Hogyan mernék én, — töprenkedett magában — oly rendhez csatlakozni, amelynek célja oly magasztos, s tagjai oly fönséges dolgokat visznek véghez?« — Szent Alajos élete, Xavér szent Ferenc apostoli működése, szent Ignác fiainak elszánt fellépése az eretnekség vészthozó hada ellen,

hőstetteik a távol missziókban, a rend eszménye, amely mindenben csak Isten nagyobb dicsőségét keresi, szívét a nagyrabecsülés érzelmeivel oly mértékben töltötték el, hogy magát teljesen méltatlannak tartotta a belépésre. És mégis a rendnek épen ama tulajdonságai vonzották szívét ellenállhatatlan erővel. Minél gyakrabban elmélkedett a rendről, minél gyakrabban szállt önmagával tanácskozásba, annál hevesebb vágyakodás szállotta meg lelkét, hogy épen Jézus Társaságában ajánlja föl életét Isten kizárólagos szolgálatára. Végre az imádságban keresett megoldást. Naponkint szólott szíve titkáról mennyei Atyjához és égi anyjához szűz Máriához, s bizton remélte, hogy ha Isten őt csakugyan e magasztos hivatással akarja kitüntetni, segítő és bátorító kegyelmét sem fogja tőle megtagadni. — Ártatlan örömtől túláradó és boldog nap virradt Péterre, midőn a barcelónai püspök kezéből a tonzurát és a négy alsó egyházi rendet fogadta. Azonban szívének sóvárgása a szerzet után ezen lépésével nemcsak nem csillapult, hanem még nagyobbodott annyira, hogy végtére elhatározta, hogy ez ügyben lelki-atyjával tanácskozik. Szorongó kebellel állít be hozzá, s őszintén kitárja előtte gondolatait, melyekből — mint bevallotta — minden méltatlansága dacára sem képes szabadulni. Ez a túlzott érzet önnön képtelensége vagy méltatlansága miatt gyakori cselfogása a gonosz szellemnek, és sajnos, elég sokszor sikerül is neki még a valódi hivatást is csirájában elfojtani;

hacsak buzgó imádság és nyiltszívűség az Istentől rendelt lelki vezérek előtt, a kegyelem működését győzelemre nem segíti.

A tapasztalt lelki-atya örömmel telt szívvel fogadta az ifjút. Az isteni gondviselés vezetését világosan látta. Szívében hálát mondott a jó Istennek, Pétert pedig fölvilágosította, hogy ez ügyben forduljon csak bizalommal az elöljárókhoz. Miután ezek hűségét hivatásához még néhány hónapon át figyelemmel kisérték, végre örömmel teljesítették óhaját azon föltétel alatt, ha szülői belegyezését is kieszközli. Péter most már fölötte boldog volt. Azonnal írt szüleinek, kérve-kérte őket, hogy szíve egyedüli óhajának ne álljanak ellen.

Valóban nem csekély áldozat volt ez a szülőknek, akik fiukon oly gyöngéd szeretettel csüngtek. Hiszen benne látták házuk támaszát, öregségük vígaszát, családjuk dicsőségét. Azért nem is csodáljuk, hogy fiuk levele szomorúsággal töltötte el szívüket. Összes reményük most egy csapásra semmivé legyen? Atya és anya elkábulva állottak a tény előtt. Szívük kemény harcot vítt, s főleg a szerető anya fájdalma keserű könnyekben tört utat magának. Mit tegyenek? Mint jámbor szülőkhöz illik, szemüket és szívüket fájdalmukban mindketten Istenre irányították, és kérték, ha tőlük ez áldozatot óhajtja, úgy világosítsa fel őket, és nyújtson nekik erőt.

»Ábrahám, — szakítá félbe a mély csöndet az atya — kész volt egyetlen fiát Istennek föl-

áldozni; szűz Mária, a fájdalmas anya, föláldozta isteni magzatát a világ üdvösségeért; hozzuk mi is szívünk egyetlen kincsét — Istennek kedves áldozatul.« Istenbe vetett bizalommal, keresztény megnyugvással adta a jámbor anya is beleegyezését. Az áldozatot meghozták.

Valóban, most fönn a mennyországban nincs okuk tettüket megbánni! Szeretett fiuknak nemcsak beleegyezésüket adták fönséges elhatározásához, hanem szülői áldásukkal legőszintébb üdvkívánataikat is megküldötték neki. Hálás szívvel dicsőítették Istent, hogy egyetlen és legdrágább magzatukat, Jézus elszánt harcosai közé fölvenni méltóztatott. — Igy képesít majd minket is az isteni szeretet arra, hogy a mindennapi élet eseményeiben itt-ott hősies áldozatot is hozzunk, ha azt az isteni gondviselés nehezebb körülmények között tőlünk megköveteli.

A két szent.

láver búcsút mondott a világnak, s 1602-ben augusztus 7-én megkezdette Tarragonában szerzetesi életének próba-évét. Hálaérzete és boldogsága határtalan volt.

Midőn a rendházba érkezett, és szegényes szobácskájába lépett, térdeire hullva megcsókolta a földet, s fölkiáltott: »Ah Uram! mivel háláljam meg, hogy szolgáid sorába fölvettél, s e földi paradicsomba helyeztél? Hogyan fizessem meg tartozásomat kimondhatatlan adományodért? Csak azon egyetlen kegyben részesíts még, hogy a jövőben is egyesegyedül a tied legyek, csakis tégedet szeresselek, egyedül neked éljek utolsó lehelletemig!«

Ily érzelmekkel szívében kezdte meg a tökéletesség pályafutását. Azon ifjúi hév, mely szerzetes életének hajnalán, a hivatásától kívánt összes erények megszerzésére tüzelte keblét, idővel nemcsak nem csökkent, hanem a próbaidő jámbor gyakorlatai, buzgó imái és elmélkedései által mindinkább nagyobbodott. Zarándoklása Montszerratba, hol Jézus Társaságának alapítója, sz. Ignác szellemét az önsanyargatások

és szenvedések tüzében megedzette volt, valamint a prób-éves társainak szép példája, s elöljárói bölcs vezetése, rendkívül jó hatással voltak fogékony lelkére. A híres P. Gáspár, Kláver ifjú társa, és későbbi tartományfőnök, következőkép nyilatkozik társának akkori életéről: »Sohasem láttuk őt sem a próba-évek alatt, sem utóbbi életében, hogy csak a legkisebb szabályainkat is átlépte volna. Azon szellem, mely a szent alapítót a rend törvényeinek irásakor ihlette, a fiatal szerzetesre is átszállani látszott.« Mint egykor a középiskolán tanulótársainak, úgy volt most Kláver szerzetes társainak eszményképe. Határozott komoly törekvését a tökéletesség után nagy mértékben elősegítette benső vonzódása egy szent férfiúhoz, akit Isten tanítójául és vezetőjéül szemelt ki életszentsége biztosabb megszerzésére.

Miután az első fogadalmak szent kötelékével örökre Istenhez fűzte szívét, elöljárói őt a Majorka szigetén ujonan alapított társházba küldötték, hogy ott a bölcseleti tudományokban kiképezést nyerjen. Nagy szentség hírében élt ott Rodriguez Alfonz testvér. Buzgalma az imádságban, szigorú önsanyargatásai, minden szenvedélye ellen folytatott kemény harcai, de első sorban a szenvedések és kísértések türelmes elviselése, az Istennel való benső egyesülésnek és a szerzetesi tökéletességnek oly magas fokára emelték, hogy nem kerülhette ki társainak figyelmét. A különben egyszerű segítőtag az isteni gondviselés útjairól, sőt a hit legmélyebb titkai-

ról is, oly világos ismerettel bírt, amint a papi zsolozsmában olvassuk, hogy nemcsak intelmekkel és jótanácsokkal, hanem mennyei bölcsességgel telt irataival is embertársai lelki üdvét áldásosan elősegítette. Nem volt ritka az az eset, hogy tudósok, világi, sőt szerzetes papok is fontos ügyben jó tanácsért hozzá folyamodtak.

Kláver megtudta becsülni a szerencsét, hogy ily kitűnő férfiú közelében időzhetett.

Alighogy Majorkára érkezett, rögtön föl is kereste azt, kit a lelki életben mesterének tekintett, akit jóllehet személyesen még nem is látott, de már régtől fogva szeretett és tisztelt. A kölcsönös nagyrabecsülés érzelmeivel üdvözölték egymást. Míg Klávert elragadta a tudat, hogy az ősz Alfonzban tökéletes, szent aggastyánt szemlélhet, akiben Istennek öröme telik; addig nem csekélyebb öröm és bámulat vett erőt Alfonzon, midőn azt tapasztalta, hogy Kláverben oly ifjú szerzetest láthat, akit komoly lelkesedés az életszentség legmagasabb fokára vezérel. Az elöljárók engedelmével naponkint meghatározott időben istenes dolgokról beszélgettek egymással. Az őszbeborult lelkimester gondosan ápolgatta a jónak minden csiráját tanítványa szívében. Nagy alázattal és szeretettel közölte vele a lelki életben szerzett alapos tapasztalatait. Alfonz az erények rögös utjára terelte tanítványa lépteit, minthogy egyedül csak azon tehet az ember szert romlott természetünknek oly szükséges önsanyargatásra és önmeggyőzésre, csak azon érheti el

az igazi alázatosságot és önmegsemmisülést. Mellőzött minden rendkívülit, jól tudván, hogy Ádámtól örökölt természetünk nagyon is hajlandó erre. »A szerzetesnek, aki az erény utján előre akar törni«, szokta volt mondani, »mindenekelőtt önmagát kell ismernie. A leplezetlen önismeret csakhamar önmegvetést szül szívében önmaga iránt. Ha pedig önmagát megveti, akkor minden dicséretet is, mint valótlanságot útál; és ha a dicséretet, mint valótlanságot megútálta, akkor a hiú hírnevet is kerüli, sőt lassan egyedüli óhaja a megvettetésre irányul. Ha pedig a szerzetes a megvettetést óhajtja, akkor megtette az első komoly lépést a valódi alázatosság, az összes erények forrása felé. Csak Istent, s egyedül Isten dicsőségét keresse mindenben. Lásson férfiasan a dologhoz, hogy ezáltal teljes erejéből Istent szolgálja; folytassa munkáit Jézus Krisztus érdemeivel egyesítve, hogy a végtelen isteni Fölségnek öröme teljék azokban; és ajánlja fel végül fáradságát a mindenható Isten nagyobb dicsőségére, s a halhatatlan lelkek örök üdvére. A szerzetes tartsa mindig szeme előtt a jó Istent, aki szívében honol. Ő hozzá forduljon, hacsak egy percig is ment a földi gondoktól, s azért mindenkor úgy viselkedjék, mintha már a mennyországban volna, és nem is itt a földön. Egyedüli örömét a fájdalomban és szenvedésben keresse; gyalázat és megvettetés legyen halhatatlan érdemeinek forrása. Ne ragaszkodjék az emberekhez, hanem rendületlen odaadással adja át

magát a jó Istennek. Isten szeretetében és kegyelmében bírja gazdagságát.

Ha Kláver kötelességének tartotta a bölcseleti tanárok előadásait följegyezni, úgy csak természetesnek tünhetik fel előttünk az, hogy szent tanítójának a mennyei bölcseségről szóló alapvető igazságait is gondosan gyűjtögette. A lassan könyvvé szaporodott jegyzetek képezték Kláver későbbi életében a forrást, melynek tartalma oly üdítőleg hatott szenvedő lelkére, és erőt kölcsönzött a feje fölött összetornyosult nehézségek leküzdésére. Mindig magánál tartotta e drága emlékét, szent ereklye gyanánt tisztelte, és csak a halál volt képes őt attól megfosztani.

Hadd következzék most dióhéjban épülésünkre Alfonz fönséges tana, amelyből minden törekvő katholikus Isten kegyelmével kiveheti a magáét.

»1. Az embernek szerencséje és boldogsága Isten akaratának teljesítésében áll. Minél határozottabban és minél pontosabban teljesíti az ember Isten akaratát, annál hamarább éri el tökéletességének tetőpontját.

2. Tagadja meg az ember saját akaratát, hogy Isten akaratát teljesíthesse. Ne szeresse önmagát, hogy Istent annál jobban szerethesse. Hogy pedig ezt a két dolgot elérje, törekedjék Istent igazán, önzetlenül szeretni. Mert minél gyökeresebben kiirtja szívéből a rendetlen szeretetet önmaga iránt, annál erősebben szereti Istent.

3. Szakítsunk a földi hiúságok szeretetével

és szeressük Istent úgy, mint megérdemli. Mindnyájunknak kell Istent szeretnünk, és minden mást csak Istenért.

4. Minden gondolatunkban, szavunkban és tettünkben Isten dicsősége lebegjen szemünk előtt. Arra ügyeljünk, hogy csak azt akarjuk, amit Isten akar, akkor bármily megpróbáltatást is küldjön vállainkra, nem fogja az lelkünk nyugalmát és örömét zavarni.

5. Hogy ez élet kellemetlenségeiből hasznot merítsünk, hallgassunk, ha szemrehányással illetnek, ha kicsúfolnak minket, ha rosszul bánnak velünk. Ha szóvitára kerül a dolog, az ember hallgatása által lesz győztessé.

6. Ha az erényben tényleg valamire vinni akarjuk, legyünk nyelvünknek föltétlen urai. Az igazság, béke, épületesség szelleme szóljon belőlünk. Csak Istennel, csak Istenről beszéljünk, s akkor sohasem fogunk nyelvünkkel vételni.

7. Legtöbbre becsüljük azt a munkát, amelyet az engedelmesség ró reánk, s ne azt, amelyre hajlamunk vonz. Isten szeretetéből az összes teremtmények utolsójának tekintsük magunkat, és alázatosan végezzük a tőlünk telhetőt. Ha esetleg nem vagyunk képesek mindent bevégezni, amit tőlünk megkívánnak, feleljünk egyszerűen: »sajnálom, nem bírtam befejezni!« Mondjanak azután, amit akarnak, bármit is lobbantsanak szemünkre, hacsak Istent és az engedelmességet nem sértik, tűrjünk, hallgassunk! Akkor azután igazán legyőzzük önmagunkat.«

Egyszerűek és világosak a szentnek elvei. Kerüli a rendkívülit, mely büszkeségünknek ugyan tetszenék, de vajmi kevés befolyással lenne lelki előhaladásunkra. Belátta ezt Kláver, és azért iparkodott ezen fönséges tannak tételeit saját használra fordítani és azokat napról-napra a legnagyobb gonddal saját életébe átültetni.

Midőn a szent aggastyán észrevette, hogy a szentség után szomjazó tanítványának a vezeklés és az erényesség gyakorlata már nem okoz különös nehézséget, és örömmel tapasztalta, hogy az isteni igazságnak követelményei kész, önfeláldozó szívre találtak Kláverben, minden aggodalom nélkül kinyilvánította előtte a mennyei kegyelmek azon bőségét, amelyről különben a szentek kiváló alázatosságuk miatt hallgatni szoktak. Szent lelkesedéssel beszélt Istennek mennyei dicsőségéről és a szentek örökké tartó boldogságáról, amelyet Istenben bírnak. Azután áttért magyarázatában a módra és megtanította, hogyan egyesülhet az ember már itt e földön legbensőbben minden tettében, dolgában Istennel. A lelkes férfiúnak Kláverben egész rendkívüli szomjat sikerült fölkelteni a *legnagyobb* tökéletesség után, s egyszersmind tanítványa törekvését az életszentség azon útjára terelni, melyen a buzgó lélek rohamosan halad a szentség legmagasabb fokára. »Ó kedves Alfonz testvérem,« sóhajtott fel ilyenkor a fiatal szerzetes, ó mondja csak, mit kell tennem, hogy Uramat Istenemet, Jézus Krisztust teljes szívemből, úgy igazán sze-

ressem? Tanítson meg kérem, hisz önt maga a jó Isten oktatta. Ó mint ég a lelkem a heves vágytól benne élni, halni!« A szent mester feleletét Klávernek tettekben gazdag élete tükrözi vissza.

Ezen ifjú szerzetes, hacsak ősz tanítójára tekintett, egész valójában elragadtatott, mert benne bölcs tanításait megvalósulva szemlélhette. A tiszteletre méltó öregnek egész megjelenése az Istennel folytatott társalgásról tett tanuságot; minden mozdulata és cselekedete, az Istennel való egyesülésről beszélt; egész egyénisége szeretetről, igazi, őszinte, Isten iránti szeretetről szólott. Istennel egyesülve végezte teendőjét mint kapus, mert ez volt csaknem állandó hivatala; midőn a kápolnában térdelt, arca lángban égett; az üdülés ideje alatt a többiekkel csak Istenről és szent tárgyakról beszélt; ha a kollégium folyosóin járt, messziről fölismerték a szeretetteljes, Istenbe merült öreget. Benső béke, mennyei öröm sugárzott át egész valóján. Egy tekintet a szentre, Klávert ellenállhatatlan erővel buzdította a követésre; sőt még későbbi éveiben, igen, saját vallomása szerint, agg korában is elég volt, hacsak rágondolt, s azonnal erénygyakorlataiban megifjodott.

A jó Isten nem elégedett meg azzal, hogy Alfonz Klávernek csak a szentség megszerzésére szolgáljon útmutatással, hanem azt is reá bízta, hogy a különös hivatásra is előkészítse, amelyre őt az isteni gondviselés kiszemelte. A könyvünk elején leírt jelenetben a jó Isten kinyilatkoztatta a szentéletű testvérnek tanítványa ki-

választatását. Sohasem szólt Alfonz, az ő kis szerzetes testvérének, az ég választott eszközének, e mennyei kegyről, de annál buzgóbban törekedett egész figyelmét és gondolkozását az isteni gondviseléstől kiszemelt útra terelni, és .annál buzgóbban végezte érte imáit és jócselekedeteit. Szentjeink monstantól fogva igen gyakran beszéltek a hitetlenség sötét éjjelében élő pogányok rendkívüli szerencsétlenségéről, és a csekély számú missziónáriusok nagylelküségéről és érdeméről, akik nem kímélve jólétet, egészséget, behatolnak a sátán birodalmának utolsó zugába. »Ó kedves testvérem,« szólt egyik napon egészen neki hevülve és felbuzdulva Alfonz, »ó ki nem mondhatom, mily fájdalom emészti szívemet, ha arra gondolok, hogy az emberiségnek legnagyobb része a jó Istent nem ösmeri, hogy Jézus Krisztus legdrágább vérén megváltott számtalan lélek örökre elkárhozik, mert nincs, aki az édes Jézus üdvözítő tanát hirdesse. Drága testvérem, nyugat felé tekints! Spanyolország rakodó-partjain számtalan hajó köt ki megrakva Amerika kincseivel, hánylelket menthetnél meg és hányat vezérelhetnél egymagad a mennyország kikötőjébe! Vagy nagyobb a világ szeretete a pénz iránt, mint a mienk Jézus iránt? Nagyobb a világ buzgósága a földi kincsek megszerzésében, mint a mienk a halhatatlan lelkek megmentésében? Kedvesem, menj az amerikai missziókba, ha Isten nagyobb dicsőségeért még lelkesülsz! Borulj elöljáróid lábaihoz, esedezzél, hogy oda küldjenek! Ezt a helyet tűzte ki számodra a jó Isten!«

Az aggastyánnak megható szavai Kláver régi óhaját tetté varázsolták. Szilárd határozata volt, hogy a szerencsétlen pogányoknak Jézus szent tanát hirdeti, és ha a mennyei Atyának úgy tetszik, kész a legelhagyatottabb négereknek szentelni életét, a szegények közül is a legszegényebbeknek.

A rend szabályai értelmében, elszántan ugyan, de egyszersmind szent egykedvűséggel terjesztette elöljárói elé kérelmét. De ezek forró kívánságát nem teljesíthették, mert tekintvén fiatalságát és kitünő tehetségeit, azon véleményben voltak, hogy azokat Európában Isten nagyobb dicsőségére jobban tudja majd érvényesíteni, mint Amerika műveletlen vad népei közt. Erre szenthez illően lemondott akaratáról. De amit a szent engedelmesség egyelőre megtagadott tőle, azt megkettőztetett buzgó imádságával és szigorú vezeklésével remélte elérni, s egészen nyugodt volt Isten gondviselését illetőleg.

Ezalatt Kláver bölcseleti tanulmányait is bevégezte. Kitűnő képessége miatt őt szemelték ki arra, hogy az év végével szokásos díszgyűlésen a bölcseleti tudomány összes tételeit minden támadás ellen védje. Ily kitüntetés, milyet a természet hajlamai után induló ember époly mohón óhajt, mint amily készséggel fordul el attól az alázatos szerzetes, Kláverre kínzó volt. Önmagáról táplált alázatos véleménye miatt képtelennek tartotta magát ilyesmire. Bekopogtat elöljáróinál és kérve-kéri őket, válasszák meg

egyik társát, aki tehetségesebb és jártasabb a vitázásban, ne pedig őt a leggyengébbet és legtapasztalatlanabbat. Mindhiába! Az alázatosságában előhozott mentségek és okok nem használtak semmit, s akarva — nem akarva, nehéz szívvel rá kellett állania. Végre fölvirradt a vitatkozás napja. Alázatosan és szerényen lépett föl a tanárt illető helyre. A vitatkozás folyamán kitűnt tudománya, mellyel mindenkinek várakozását felülmúlta. Amint mindjárt a vitatkozás elején nyugodt, alázatos föllépése által társait, tanárait csodálkozásra ragadta, úgy szellemének határozottságával és világosságával a védelem folyamán valósággal elbűvölte.

Elöljárói az év végével ismét Barcelonába küldték a theologiai tanulmányokra. Két szentünknek is ütött tehát az elválás nehéz órája. Készségesen hajoltak meg az elöljárók határozata előtt, Isten akaratát imádva abban. Testtel ugyan most távol voltak egymástól, de Jézusban, minden szentség és kegyelem adományozójában, annál szorosabban egyesültek. Kláver hacsak visszaemlékezett Alfonzra, lelki élete új erőt nyert; és viszont ha Alfonz emlékezett meg Kláver csodálatos rendeltetéséről, szent imára kulcsolódtak az aggastyán remegő kezei. Nem tartott azonban sokáig, és a szent öreg már Isten trónja előtt esedezhetett ifjú testvéreért, Kláverért. Fönt a menyben szent örömmel folytathatta eddigi hivatását s hathatósan könyörögte le Isten bőséges áldását fiatal barátjának fárasztó munkáira.

Isten útja.

arándok utunkban a siralom völgyén keresztül sokszor nagy veszélyben forgunk, számtalan nehézséggel kell megküzdenünk. Azonban nyugodtan nézhetünk a jövő szemébe, ha sorsunkat az isteni gondviselésre bíztuk.

Kedvelt Majorkájától Klávernek meg kellett válnia. Társaival a tengerpartra érve gyenge, csekély számú személyzettel biró hajót talált. Rendtársai nem tartották ésszerűnek életüket ily hitvány alkotmányra bízni, mely a hosszú úton, egész Barcelonáig nagyon is könnyen darabokra törhetne. Elhatározták tehát, hogy jobb alkalomra várnak. Szentünk azonban azon erős meggyőződésben volt, hogy elöljárói ezt és nem más hajót rendeltek számára, minden félelmet leküzdve, Istenbe vetett bizalommal lépett a hajóra. Azt gondolta, hogy Isten, ha akarja, még e törékeny tákolmányon is szerencsésen céljához vezetheti. És ime! A legközelebb indult erős, számos személyzetű hajó, melyet társai bevártak, a tengeri rablók martaléka lett, akik azt minden késlekedés nélkül saját kikötőjükbe Algirba von-

tatták, míg Kláver rövid idő alatt, szerencsésen rendeltetési helyére érkezett.

Alighogy beköszöntött Barcelonába, a halhatatlan lelkek iránt való szeretetétől indíttatva ismét megújította alázatos kérelmét. Az előljárók örömmel tapasztalták Kláverben a nemes lelkesedést, mely a fiatal szerzeteshez annyira illik, de kívánságát nem teljesíthették, minthogy nemrég fényes bizonyságát adta rendkívüli tehetségének, mely őt és előljáróit Európában is a legszebb reményekre jogosította. Tréfálkozva s egyúttal vizsgálódva azt kérdezte tőle előljárója: »Ugyan mire való volna önnek bölcseleti tudománya a szegény négerek közt? Nyugodjék meg csak szépen, nem feledkezik meg önről a jó Isten.« Kláver alázatosan hallgatott és engedelmeskedett. Rendkívüli szorgalmat fejtett ki azon tudomány elsajátításában, melyre az apostoli férfiúnak annyira szüksége van. Hasznát is vette később e munkájának. A theológiai tanulmányokban nemcsak éles, beható szelleme talált magának méltó anyagot szorgos kutatásaival, hanem az Istent és a halhatatlan lelkeket szerető szíve is. Összes törekvése Alfonz szent tanainak megvalósítására irányult. Jámborsága, alázatossága, önmegtagadása, bensőséges viszonya a jó Istenhez, szóval egész lelkiélete tökéletesebben mutatta azon fönséges képet, melyet Alfonz e gyengéd lélekbe rajzolni kezdett. Ezen iparkodása mindig méltóbbá tette őt azon különös hivatásra, melyre az isteni gondviselés ki-

szemelte. P. Parrigas Gáspár — egykori tanuló társa — későbbi éveiben a következőket írja a fiatal theologusról: »Midőn Kláver Péterrel Barcelonában az iskolákat jártam, csak azt az egyet óhajtottam minduntalan, vajha csak szívébe láthatnék és benne az isteni kegyelemnek csodáit szemlélhetném, hogy azokat majdan az egész világ előtt Isten nagyobb dicsőségére kinyilváníthassam. Őszintén mondhatom, hogy őt mindig szent, tökéletes szerzetesnek tartottam. Szerény, önzetlen, szolgálatkész volt mindenki iránt. Sohasem nyílt ajka panasz szóra. Akiknek azon szerencse jutott osztályrészül, hogy vele társaloghattak, legnagyobb épülésükre csak Istenről és isteni dolgokról hallhatták őt beszélni. Párját ritkító buzgósággal törekedett Rodriguez Alfonz nyomdokain haladni, akinek nagybecsű irataitól sohasem tudott megválni. Ugyanazon imaszeretet és vezeklési szellem, ugyanazon egyesülés Istennel tükröződött vissza egész egyéniségén, mint Alfonzén. Ily szent élet után immár nem is csodálnám, ha Isten megdicsőítésére csodákat művelne.«

Kláver már a második theologiai évét is elvégezte, midőn a várva-várt tartományfőnök a rendházat látogatásával megtisztelte. Isten előtt szorgos vizsgálat után azt gondolta, hogy a sz. missziókba való küldetése érdekében ezen alkalmat is fel kell használnia kérésének megújítására. Midőn a provinciális, P. Villegas József a buzgóságot látta, mely a szent szemeiből sugár-

zott, a lelkesedést, amely keblét hevítette, forró óhaját, mely oly megnyerő alázatossággal nyilvánult az ifjú theológusnak mennyei hivatásáról, többé nem kételkedhetett. Ámde a tapasztalt ember mitsem akar elhamarkodni, és azért csak azt igérte, hogy ezen ügyet imáiban Isten szine előtt akarja megfontolni, és Klávert megvígasztalva elbocsátotta. Szentünk már nem állt messze vágyainak teljesedésétől.

Vagy hét évvel ezelőtt Délamerikában az új-granadai királyságban, a Jézus-társasági atyák rendtartományt alapítottak. Ép ezen időben adta ki Aquaviva atya, a rend általános főnöke a rendelettet, hogy minden spanyol tartomány egy jeles hithirdetőt tartozik kiküldeni. A tartomány-főnöknek ez a rendelet Isten szavának tetszett, és azért minden aggodalom nélkül azt választotta ki, akit az isteni gondviselés már régen ezen hivatalra szánt. Jézus Társasága — Xavér sz. Ferencet kivéve — aligha küldött valaha méltóbbat a missziókba Kláver Péternél. Kimondhatatlan volt azon öröm, melyet Kláver a tartomány-főnök leveléből merített, amelyben szándékát tudatta vele. Csak Jézus az oltár csendes magányában volt tanuja határtalan boldogságának, őszinte hálájának. Nemsokára megjött a parancs is, hogy Sevillába utazzék, ahonnan aztán többen P. Mexia vezetése alatt Amerikába hajóznak.

Xavér szent Ferenc módjára, elutazott Kláver az atyai ház előtt anélkül, hogy szüleit meglátogatta volna. Egész életén át arra töre-

kedett, hogy a világ hálóiból teljesen kibontakozzék, és azért nem vonakodott még azon erős természetes köteléket sem szétszakítani, amely szívét szüleihez fűzte. Ezen tette nekünk gyarló embereknek tán túlzottnak látszik, de gondoljuk meg, hogy a szenteket Isten rendkívüli magasztos utakon vezeti, miért is azok életében sokszor oly dolgok fordulnak elő, melyek a közönséges élet mindennapiasságát ugyancsak túlszárnyalják.

Így például Kláver nem tudta magát elhatározni arra, hogy fölszenteltessék, noha elöljárói megadták volt rá az engedélyt, még mielőtt Sevillába utazott. Az alázatos szerzetes ugyanis teljesen méltatlannak tartotta magát a papi méltóságra, s okait erre vonatkozólag oly meggyőzőleg adta elő, hogy elöljárói a felszentelést tényleg elhalasztották.

Ifjú misszionáriusunk, 1610. április havában, már a hajón megkezdette tevékenységét a maga módján. Gondoskodott a betegekről, szeretettel kiszolgálta őket, mintha csak Jézus Krisztust látta volna bennük. Éjjel-nappal egyaránt betegágyaiknál virrasztott. Előkészítette őket a szentségek ájtatos fölvételére, és azután alkalmas gyóntató-atyáról gondoskodott. Rendkívüli előzékenységével az utasok szívét csakhamar meghódította. Óhajára összegyűltek a keresztény oktatás meghallgatására, melynek végeztével nem csekély lelkihasznukra közösen elmondta velük az olvasót. Így az utazásnak hosszu hónapjai rövideknek tetszettek.

Szerencsés hajózás után, Kláver végre Amerika partjaira léphetett. Ifjú szívének régi vágya beteljesedett. Itt sínylődtek a szegény négerek, előtte terült el Karthagéna, jövendő munkatere, ahol mint apostol oly rendkívüli dolgokat fog majdan végbevinni. Leborult, megcsókolta a földet és szíve örömében forró hálakönnyeket hullatott. De ime, az utolsó percben csaknem meghiúsult minden kívánsága, hogy a szegények közt is a legszegényebbeken segítsen. P. Mexia saját tapasztalatából ismerte már a fiatal szerzetes életszentségét és tehetségét, s azért elhatározta, hogy Klávert Perúba küldi a missziókba.

Kláver elérte Karthagénát! A kikötőben hajóhajón állt. Temérdek néger nagy ügyességgel kúszik-mászik az árbocokon, s kötélrudakon. Mennyi áll ott a parton nyomorultan és siránkozva!? Kláver látja őket... szíve vérzik. Ó mily szívesen adná oda életét e szerencsétlenekért! De hiába! Elöljárója mondja, hogy messze az ország belsejében, Perúban áldozza életét az Úr szolgálatára.

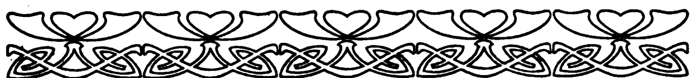
Aggodalmában ismét bizalomteljesen fordult Istenhez, aki eddig élete útjain oly szeretettel vezérelte, és esdve kérte, teljesítse hő óhaját, hogy a legszegényebb és legelhagyottabb embereken, a szegény rabszolgákon segíthessen. Hő imáját meghallgatta az ég. Isten, ki az emberek szívét kormányozza, és a népek sorsát eldönti, Kláver elöljáróit is vezérelte. A tartomány-főnök, P. Mexia minden kérése dacára meghagyta, hogy Kláver Karthagénában maradjon.

Kláver még a szent hitről nevezett kollégiumban két éven át folytatta theológiai tanulmányait, mikor végre elöljárói parancsára pappá szenteltetett. Kláver az újszövetség legszentebb áldozatának, a szent-misének magasztosságától áthatva nem merte azt az isteni Fölségnek valami különös előkészület nélkül bemutatni. Nyolc napra szent magányba vonult vissza. Megkettőztette imáit és önsanyargatásait, keserű bánatkönnyek közt végezte el életgyónását. A szentnek halála után gyóntatója kijelentette, hogy Kláver egész eddigi életében alig talált elegendő tárgyat a szentség érvényes kiszolgáltatására.

Kláver az oltárnál egy szeráfhoz hasonlított, az angyalok és emberek csodájának látszott. Első szent miséjének bemutatására a boldogságos Szűz egyik kápolnáját választotta, melyben a mennyei királyné csodatevő szobra különös tisztelet tárgya volt.

Élte végeig szent kötelességének tartotta a legnagyobb hálával viseltetni a Szűz-anya iránt, azon jóságáért, mellyel oltárát átengedni kegyeskedett, hogy ott a jó Istennek a szeretet áldozatát először bemutassa.

Így végre a papi méltósággal ékesítve, a valódi apostol tudományával és erényeivel fölfegyverkezve, *Istennek ezen választott lelke nagy buzgósággal fogott* fönséges hivatásának betöltéséhez.

II. RÉSZ.

A négerek apostola.

Karthagéna.

Kláver szent Péter idejében Karthagéna, Délamerikának városa, az újgranadai fönnhatósághoz tartozott. Amilyen alkalmas volt a város kedvező fekvése miatt, hogy a kereskedelmi forgalom középpontjává fejlődjék, époly egészségtelen volt éghajlata. A forró égöv alatt a nap szünet nélkül bocsátja tüzes sugarait a városra, és a tikkasztó hőséget még a gyakori esőzések sem

képesek lehűteni, ellenkezőleg, még csak türhetetlenebbé teszik a meleget. Maguk a téli hónapok, decembertől március végeig sem újítják föl teljesen az ember elcsigázott testi szervezetét. A csaknem élettelen természet sem bír akkor megküzdeni a hideg keleti és északi szelekkel, melyek e négy hónapon keresztül folyton süvöltenek. Még az a kis élet is, melyet az izzó napsugár megkímélt, megdermed. A föld sivár, puszta s alig találkozik ember, aki rászánja magát a földmívelésre. Nincs a világon az a forróság és nedvesség okozta betegség, mely nem ütné itt föl tanyáját. Óriás moszkitó-rajok (vérszomjas szúnyogok) lepik el a vidéket, s ezek szúrásai még a legsürübb ruházaton is áthatnak, s kínos sebhelyeket hagynak hátra. A közeli tűzhányóhegyek titokzatos dübörgésükkel és a gyakori földrengések sokszor nagy félelemmel, rettegéssel töltik el az embereket. Heves viharok és zivatarok csak még fokozzák ezen áldástalan vidék szomorú állapotát.

Mindezek ellenére a spanyol uralom idejében Karthagéna az új világrész egyik legtekintélyesebb városa volt. A Karaibi tenger partján, a Darieni tengeröböl és a hatalmas Magdolna folyam között elterülő város kulcsát képezte az érintkezésnek a belfölddel és egyszersmind középpontját a közeli szigetek forgalmának. Igaz ugyan, hogy a talajnak minden gondozása akkor is hiúnak bizonyult, de a közeli gazdag aranybányák és a drágagyöngyök, melyeket a tenger

mélye rejtegetett ölében, kárpótolták a fáradságot. Az ó-világ nyerészkedési vágya megküzdött a természet minden akadályával és ezt a helyet választotta érdekeinek kielégítésére. A hatalmas kikötőben minden nemzetnek álltak hajói. Karthagéna raktárai telve voltak Mexikó, Peru, Potosi, Quito és sok más sziget értékes áruival. Európa és Amerika itt egymásnak kezet nyujtva utat nyitottak maguknak a gazdagság és földi boldogság felé.

Karthagéna megmutatta, hogy mennyire képes dacolni az ember az egész természettel, minden szenvedéssel és akadállyal, csakhogy meggazdagodjék, de egyszersmind szomorú tanubizonyságot tett arról is, hogy a pénzvágy, ha egyszer korlátlan uralomra jut, a szívnek nemesebb érzéseit végkép kiöli. Karthagéna a rabszolgakereskedésnek fő- és székvárosa volt. Azon fáradalmakat és nehézségeket, melyeket a pénzsóvár kereskedő nem tudott elviselni, a szabadságuktól megfosztott rabszolgáira rakta s erőszakolta.

Ha meg is engedjük, hogy azon leírások, melyeket az utazók és történetírók egyaránt nyujtanak a rabszolgák rettenetes sorsáról, túlzottak és hogy azon embertelen bánásmód, melyben kőszívű emberek a szegény embereket részesítették, nem volt általános: az mégis kétségtelenül bizonyos, hogy sorsuk a lehető legszomorúbb volt.

A lelketlen emberek a szegény négereket

megfosztották szabadságuktól és hazájuktól. Az Afrikában állomásozó rabszolgakereskedők hajtóvadászat útján gyűjtötték össze a puszta szabad lakóit és azután potom áron eladták őket utazó kereskedőknek, kik a szegény négereket, mint az oktalan állatokat a hajóba gyömöszölték és Amerikába szállították. Amerikának nyelvét, szokásait nem ösmerték, csak hírből hallották gonoszságait. Nem egy közülök az éhhalált választotta, hogy ne kelljen egy zsarnok felügyelőnek ostorcsapásai alatt elpusztulnia, hogy ne kelljen idegen istenek áldozata gyanánt tönkremennie. Évenkint vagy tizezerre rúgott azon szerencsétlenek száma, akiket Karthagéna kikötőjébe szállítottak és ott, mint akármilyen más tárgyat, árúba bocsátottak. Sokat közülök a bányákban alkalmaztak, másokat másutt a legnehezebb munkákra használtak. S mind ezen óriási szenvedések közepette nélkülözték az egy igaz hitet, mely egyes-egyedül nyújt vígaszt a bajban, csepegtet erőt a szívekbe.

Igaz ugyan, hogy a katholikus spanyol király kiadta a rendeletet, melynek értelmében egyetlenegy négert sem volt volna szabad keresztelés és alapos hittani ismeretek nélkül a vevőknek átadni, de a közvetítők gonoszsága okozta, hogy igen sokan nem részesültek ezen kegyelemben, bármennyire is törekedtek egyes hivatalnokok tisztükben hűen eljárni, bármenynyire is buzgólkodtak az egyház hű fiai a keresztség szentségének kiszolgálásában. Kláver most

saját szemeivel látta a szegényeket nyomorúságos állapotukban. Nyomorban éltek és kétségbeesetten haltak meg. E szomorú kép sebet ejtett érző, szerető szívén. De hősi szíve legyen annak, aki e szegények sorsán gyökeresen akar enyhíteni és segíteni. Hisz minden művelt ember útálattal fordult el az elvadult, e tönkresilányított néptől. A bizalmatlanság és gyűlölet, mely szívüket a fehérek iránt betölté, előre is kétessé tett minden fáradságot és kísérletet az európaiak részéről. Nyelvük ismeretének hiánya még csak fokozta a nehézséget. Egy-két szójárást még elsajátíthatott ugyan a hithirdető, de az egész nyelvvel megbirkóznia nem lehetett. Guineában egymagában több, mint 30 tájszólás létezett, és ezek is annyira különböztek egymástól, hogy maguk a négerek is nehezen érthették meg egymást, hacsak régi otthonuk közelebb nem esett egymáshoz. Kláver testi szervezete is vajmi gyenge volt. Már akkor is, midőn a szent hitről nevezett kollégiumban tanult és útja a rendház udvarán vezette, be kellett fejét burkolnia, hogy heves főfájást ne kapjon. Ily erőben hogy lesz képes elviselni minden buzgalma dacára Karthagéna egészségtelen éghajlatát!

De mindezen nehézségek nem csökkentették szentünknek Istenbe vetett bizodalmát. »Micsoda?« szokta volt mondani, »Jézus Krisztus szolgája nem tudna nagyobb áldozatokat hozni, hogy a halhatatlan lelkeket megmentse, mint a kalmárszellemű világ, hogy pénzhez, kincshez jusson?

Egyedüli örömöm legyen Jézusért szenvedni, egyedüli örömöm érte meghalni!« S aztán letérdelt a szent kereszt tövéhez, s elöljáróinak engedelmével *fogadalmat tett, hogy egész életén át a rabszolgák rabszolgája lesz.* Azon önzetlen nagylelkűség és bámulatos tetterő, mellyel 36 hosszú esztendőn át nehéz föladatán fáradozott, csak fáradozásának nagyszerű sikereivel vethető egybe. Ő egymaga több, mint 300,000 négert térített és keresztelt meg.

Kövessük immár hősi pályafutásában a *négerek apostolát!*

A néger szívek ostrom alatt.

Kláver apostoli működését a négerek közt 1616-ban kezdette meg megőszült elődje, P. Sandovál Alfonz vezetése alatt. Már egy év leforgása után a 74 éves aggastyán, megtörve a munkától és betegségtől, nyugodt lélekkel bízhatta néger gyermekeit tanítványa és utódja gondjaira, Kláverre. Kláver szeretett elődjének tapasztalatára támaszkodva csakhamar belátta, hogy igazi keresztényekké a négerek csak akkor lesznek, ha mindjárt megérkezésük idején munkába veszi őket. De ezen terve előreláthatólag igen sok nehézségbe fog ütközni. A közvetítők hamissága és vevők nyerészkedési vágya rendesen már úgy intézte a dolgot, hogy az újonnan érkezett rabszolgák eladattak és a szélrózsa minden irányában szétküldettek, még mielőtt kellő oktatást nyertek és a katholikus egyház kebelébe fölvétettek volna. Volt eset, hogy a keresztséget hamarosan és kényszerből föladták anélkül azonban, hogy megmagyarázták volna annak jelentőségét, csakhogy a törvényeknek legalább látszatra eleget tegyenek.

Kláver főtörekvése odairányult, hogy valódi keresztényeket képezzen a szegényekből, és hogy lelküket megmentse. Ezen fönséges cél elérésére nem kímélt fáradságot s nem riadt vissza semmiféle áldozattól sem. Szándékát buzgó imában föltárta a jó Istennek, kemény vezeklést végzett

és azután Istentől fölbátorítva, elment a hatóságokhoz, ahol előadta igazságos ügyét és alázatosan kérte őket, hogy értesítsék őt mindannyiszor, valahányszor négerekkel telt hajó érkezik, és ne engedjék meg, hogy a rabszolgakereskedők mindjárt elhajtsák az áldozatokat, még mielőtt a kellő vallási oktatást megnyerték volna. A katholikus helytartó, és a legelőkelőbb hivatalnokok kész örömmel hajlottak szavára és megfelelő rendeletekkel támogatták tervét.

Ezután szentünk arról gondoskodott, hogy a négerek különféle nyelvjárását beszélő tolmácsokat keressen, vagy neveljen, akik később az egyes fajok oktatásánál segítségére lehetnének. Találkoztak jószívű kereskedők és előkelő családok, kik a szerény s önzetlen szerzetest készségesen támogatták a szükséges pénzzel. Sok fáradságába került az alkalmas segédek kiképzése, de munkája nem volt sikertelen. Rövid idő alatt válogatott négerekből már alkalmas tanítókat és buzgó munkatársakat nevelt.

Jól gondolkozott, midőn belátta, hogy ha a gyanakvó négerek bizalmát akarja megnyerni, a természetes segédeszközöket sem szabad figyelmen kívül hagynia. A szeretet találékonnyá tette. Mint szegény koldus bejárta a várost házról-házra és a megfeszített Üdvözítő szeretetére utalva kért alamizsnát: élelmiszert szegény elgyötrött négerei számára. Kenyeret, kalácsot, kétszersültet, édességet, gyümölcsöt, illatos vizet, likőrt, egyszóval mindent, amit az irgalmas szere-

tet neki nyújtott, és ami »szeretett gyermekeinek« örömet okozhatott, a legforróbb köszönettel fogadott.

Boldogságtól sugárzó arccal tette az ajándékot zsákjába, azután vállára vette és úgy cipelte haza az utcákon a legnagyobb forróságban. S így mindig volt némi készlete azon napra, melyen az afrikai hajó a rabszolgákkal megérkezett. A helytartó és a főbb hivatalnokok megtartották szavukat és minden alkalommal jelentették a négerek apostolának a hajó közeledését. Tudták, hogy ennek örül a szent legjobban és hogy a szerencsétlen rabszolgáknak sem szerezhetnek nagyobb vígasztalást. Kláver arca e hírre örömtől sugárzott. A legszívélyesebben köszönte a hirnöknek fáradságát és megígérte, hogy másnap szent miséjét fölajánlja érte és azokért, akik küldötték.

A hír vétele után még buzgóbb imában fordult Istenhez áldásért munkájára, majd meg véresre ostorozta magát. Miután így előkészült, fölkereste tolmácsait és velük együtt a kikötőbe sietett. Magukkal vitték a szentségek kiszolgáltatásához szükséges dolgokat, meg az összes élelmiszereket.

Istenem, minő látvány tárult szemei elé! A szegény négerek ott álltak a hajófödélzetén öszszezsúfolva, mint az állatok. Meztelenek voltak, legföljebb ágyékukat takarta egy kis ruhadarab. Testüket piszok és sár födte. A korbács véres nyomai meglátszottak hátukon, kidagadt szemük és beesett arcuk tanuskodott az embertelen bá-

násmódról, melyben utazásuk alatt részesültek. Félénken, zavartan, kétségbeesve néztek körül. »Tehát ez az a föld, amelyen minket lassan halálra fognak kínozni. Ott állnak hóhéraink! — Vérünkkel akarják pirosra festeni zászlóikat, testünk zsírjával akarják megkenni hajóikat. Ó bár fúrt volna keresztül a mérges nyíl! Vagy nyelt volna el a tenger!« Így kiabáltak vadul összevissza. Minél inkább közeledtek a hajóval a szárazföldhöz, annál hangosabb volt a jajgatás, annál nagyobb a rettegés és a düh. Néhányan az utolsó percben még egyszer megkísérelték a menekülést; némelyek a tengerbe ugrottak, mások önmagukat fojtották meg. Csak a kereskedők ébersége és ostorcsapása akadályozta meg soknál az öngyilkosságot. Végül megérkeztek. Kétségbeesve szorították ökölbe kezüket, s kidülledt szemüket mereven a földre szegezték. Ekkor Kláver tolmácsaival és élelmiszereivel a hajóra lépett s kimondhatatlan szeretettel üdvözölte őket. A feketék haragosan, majd gyanakvóan s félénken mérték végig a hosszú, fekete ruhába öltözött, egyszerű férfiút. Kláver újra köszönti őket, mosolyog rájuk és barátságosan int nekik, feléjük terjeszti karjait. A négerek vadul visszariadnak. Ő azonban, az alázatos apostol, annál nagyobb szeretettel, gyengédséggel közeledik feléjük. »Ne féljetek, kedves testvéreink,« kiáltanak utánuk a tolmácsok, »P. Kláver közeledik hozzátok, ő a ti barátotok, jóakarótok, atyátok!«

Megértették, hisz anyanyelvükön szóltak a

tolmácsok. Az előrelátó hithirdető ugyanis mindig olyan tolmácsokat választott, kik az újonnan érkezettek törzséhez tartoztak. De a szegények nem tudtak azonnal szabadulni előítéletüktől. »Bátorodjatok« folytatták a tolmácsok, »Kláver a mi barátunk, a négerek atyja, a rabszolgák rabszolgája. Legyetek bizalommal iránta!«

Lassankint nekibátorodva, bizalmasabban tekintettek fel a négerek a dicsért férfiúra. Ennek tekintete, arckifejezése, minden mozdulata, egész megjelenése: maga a szeretet volt.

Kláver híja őket s int nekik, hogy jöjjenek hozzája. Ők még mindig vonakodnak; csak a bátrabbak közelednek feléje. Most eléjük állítja egyik zsákját, és föloldja. Gyermeki kíváncsisággal nézik őt a feketék. Midőn pedig látják hogy mosolygó arccal kenyeret, kétszersültet, kalácsot, gyümölcsöt és mindenféle csemegét szed elő, mindnyájan odasietnek. Gyengéd barátsággal, és kimondhatatlan szívességgel nyújtja a tápláló falatot az éhezőknek. Ezt már megértették, a tettben nyilvánuló szeretet végkép megnyerte szívüket. Örömükben ugráltak, tapsoltak, csettegtek nyelvükkel; s mintha elfelejtették volna a kiállott szenvedést, hálájukat, örömüket minden módon iparkodtak kifejezni.

Erre a szent tolmácsai útján szíve mélyéből szólt hozzájuk: »Üdvözöllek, kedves barátaim! Ne féljetek, ne féljetek, nem lesz bántódástok! Boldogabbak lesztek Karthagénában, mint Afrika sivatagjain. Nem ölnek meg, nem áldoznak fel

hamis bálványoknak. A végtelen jóságú Isten szolgái, sőt mi több, gyermekei és a mennyország örökösei lesztek.

A szegény feketék azt se tudják, mi történik velük. Zavartan bámészkodnak egymásra. Hallják a beszédet, de nem tudják felfogni, hihetetlennek látszik a jelentés. De a férfiúra tekintenek, aki hozzájuk szól és . . . az a szeretet, amely jóságos arcáról sugárzik, eloszlatja minden kételyüket.

»Hú! nem gyilkolnak meg minket,« ujjongnak örömükben, »azt mondják, hogy boldogok leszünk«. Az örömkönnyek árja csordul ki szemeikből. Odavetik magukat a »négerek atyjának« lábaihoz, sírnak örömükben és csókolják ruhája szegélyét. A szent pedig fölemeli, megöleli, szívéhez szorítja őket.

Az ostrom tehát sikerült, *a szeretet győzött.* Most már nyugodtan szállíthatják őket a partra. Kláver mindegyiket kezénél fogva a már készen álló csónakba vezeti. »Bízvást a partra evezhettek,« szól szívélyesen hozzájuk, »nemsokára én is ott leszek. Előbb betegeitekről, atyátokról, anyátokról, testvéreitekről kell még gondoskodnom.«

Zokogva kezét szorongatták. Könnyes szemekkel kísérték a férfiú lépteit, aki nagyobb szeretetet mutatott irányukban, mint édes szülőjük. S most már vígan eveztek az előbb még megátkozott partra.

Ezalatt szentünk lesiet a hajó alsó helyiségeibe. Ó de minő levegő áramlik fel onnan! Társai visszariadnak, nem bírják követni.

Ott fekszenek a szerencsétlen betegek egymásra hányva, saját szennyökbe temetve. Poklosság, genyedésbe ment sebek, kék daganatok borítják testüket. Még a holt tetemek is köztük hevernek. Inkább szemét gödör volt ezen üreg, mint emberi hajlék. Egyedül csak az Isten szeretete acélozhatta meg a szívet, hogy leereszkedjék a nyomor e fészkébe.

Kláver azonban félelmet és undort nem ismerő elszántsággal leszállt a szenvedőkhöz és a lehető legnagyobb szeretettel üdvözölte őket. Kimondhatatlan szomorú állapotjuk szíve mélyében megrázkódtatta a szentet. Itt is erősítő ételt, üdítő italt nyújt a szegényeknek; bátorítja, vígasztalja, sebeiket kitisztítja, kötözgeti, megcsókolja; majd átöleli őket és nem szűnik meg önfeláldozó szeretetét minden módon kimutatni. Akik még bírták valahogy tagjaikat, azokat maga segíté a födélzetre. S miután a helyiséget lehetőleg kiszellőztette, kéri társait, hogy legyenek segítségére. A súlyosabb betegeket még odalenn készítette elő tolmácsai segítségével a szentségek fölvételére s csak azután vitette őket a födélzetre. Ki mondhatná meg, mennyire meghatotta e szerencsétleneket ez a gondos ápolás! Mily jól esett nekik ismét az üde tengeri levegő! Mikor pedig a betegek nyugodtak, a kisdedeket vette gondozásba. Megkeresztelte, keblére szorította őket és az ártatlan lelkek csakhamar bizalommal tekintettek rája. Palástjába takarva felvitte őket is szüleikhez. Most már ezeket is partra lehetett

és kellett is szállítani. Ő maga ellenőrízte és rendezte az átszállást. Társai és a hajóslegények segítségével a legnagyobb ovatossággal helyezte el a betegeket a csónakban és kísérte őket a partra. Ott époly kíméletes szeretettel ismét kiemelte őket és a várakozó kocsikra ültette. A gyengélkedőket karjain vezette. Nyomoruk dacára mindnyájan jól és boldogoknak érezték magukat atyjuk közelében.

A feketék a parton nagy figyelemmel kísérték jótevőjük minden mozdulatát. Ujjongva örömükben utána siettek, mint a gyermekek. »Térjetek vissza, kedvesim,« szólt megindulva, »menjetek lakástokra, társaim majd elvezetnek titeket, és gondoskodnak rólatok. Akik súlyosan betegek, kórházba kerülnek. Először ezekről kell gondoskodnom, azután rögtön visszatérek.« Barátságos kézszorítással búcsúzott el gyermekeitől és sietett a kórházba.

Itt megújult a szeretet munkája. Az istenes sz. Jánosról nevezett betegápoló barátoknak segédkezet nyújtott. A kocsikból kisegítette a betegeket, elhelyezte a szobákban, megvetette ágyaikat, sebeiket tisztogatta, megmosta és bekötötte. Miután jó rendet csinált, szagos vízzel megdörzsölte homlokukat, halántékukat és megfelelő erősítő táplálékot nyújtott nekik. Ha egyik, vagy másik életveszélyben forgott, rögtön megmagyarázta neki a legszükségesebb hitigazságokat, bánatot keltett föl szívükben bűneik fölött s bizalomra serkentette őket a végtelen irgalmú

Isten iránt. Ily előkészítés után csaknem mindannyian önszántukból kérték a keresztséget. Sokan rövid időre a keresztség felvétele után meghaltak, mintha a jó Isten csak azért hosszabbította volna meg földi életüket, hogy Kláver szorgoskodása révén az örök élet részeseivé legyenek.

A kórházból a négerek lakására sietett. Az öröm leírhatatlan volt. Mint az irgalmas szamaritánus, gondoskodott jó bánásmódról és amennyire tőle függött, mindent megtett, hogy kemény sorsukon könnyítsen. Elmondták neki bajaikat, szenvedéseiket, s ő minden sebre tudott orvosságot. Sohase fáradt bele vígasztalásukba és bátorításukba. Ennek következtében mindig jobban és jobban figyeltek az apostol szavaira. Ilyenkor aztán kiárasztotta szerető szívének egész melegét. Leírta, mily boldogok az igazi keresztények, kik Isten gyermekei és a mennyország örökösei. Föl is támadt a vágy szívükben, minél többet hallani ezen vígasztaló vallásról s kérve-kérték, hogy tanítsa meg őket is rája. Akkor megállapította velük az alkalmas időt a közös oktatásra és megvígasztalva őket távozott. Könnyes szemekkel búcsúztak atyjuktól; s csakis az a gondolat, hogy nemsokára visszajön, vígasztalta meg őket.

Kláver elment, de nem azért, hogy pihenjen, hanem hogy újra kezdje kolduló körutját a városban feketéi számára.

Lassan közelgett az idő, midőn »gyermekeit« a *mennyei atya* gyermekeivé tehette.

A néger szívek meghódítása.

Kláver nem akart a négerekből oly keresztényeket, akik nem ösmerik hitüket. Nem akarta, hogy azok hálás szívük első fölbuzdulásában fölvétessenek az egyház kebelébe. De ha az alapvető igazságokat megértették, és azokról meggyőződtek, kész örömmel teljesítette óhajukat.

Jól tudta, hogy igazi, őszinte megtérést csak Isten kegyelme eszközölhet s azért először az Ég áldását esdette le munkájára. E célból buzgón imádkozott, keményen vezekelt, és szigorú önsanyargatást végzett. Napi munkájához csak

akkor látott, miután véresre ostorozta magát, s a fél éjet térdenállva imában töltötte, alázatosan esdve a mennyei Atya segítségeért. Azután mosollyal ajkán, örömet sugárzó arccal jelent meg négerei közt, akik nem is sejtették, hogy atyjuk rendes szerzetesi ruhája alatt, dereka körül szúrós vezeklő övet visel és hogy egész testét durva szőrruha födi.

Szent Pál módjára Krisztussal föl akart feszíttetni, hogy mindenkit megnyerjen Krisztusnak. Nem csoda tehát, hogy Isten sikerrel koronázta apostoli működését.

Valóban nem volt könnyű dolog az értelmi kiképzésben elmaradt négerek fölfogásához mérten hitünk fönséges titkait előadni. Hogy biztosabban és hamarabb célt érjen a buzgó hithirdető, természetes segítőeszközökhöz is folyamodott. Midőn az oktatásra szánt idő elérkezett, a négereket nagy födött helyiségben, vagy a szabad ég alatt egybegyűjtötte. A kitűzött helyen mindent úgy rendezett el, hogy a négerek tetszését megnyerje. A térség közepén oltárt emelt. Oltárképül nagy festmény szolgált, mely élénk színeivel megkapó gondolatot elevenített meg. A kép a kereszten függő Istenembert ábrázolta, kimondhatatlan kínok között. Nyilt sebeiből vérpatakok eredtek, melyek a kereszt lábánál értékes tartóba folytak össze. Ebből ezüst edénykével egy pap merített, hogy megkeresztelje a négert, aki előtte térdelt és a keresztségért esedezett. Pápák, bibornokok és püspökök, királyok és hercegek teljes diszükben

csoportosultak a megható jelenet köré, és áldva imádták a világ Üdvözítőjét, aki drágalátos vérét a szegény négerekért is kiontotta. Ezen képtől jobbra egy másik kép volt látható, mely egy egész sereg négert állított a nézők szeme elé mennyei dicsőségükben. A baloldali kép pedig azon szerencsétlenek állapotát mutatta, kik visszautasították a szent keresztséget, vagy hűtlenek lettek keresztségi fogadalmukhoz. Ezen egyszerű, de az igazságot kézzel fogható módon feltüntető képek a vadak szívére kimondhatatlan hatást gyakoroltak.

Kláver ez oltár körül félkörben ülőhelyeket készített. Ő maga hordott egybe mindent, amit jónak és hasznosnak gondolt. Csaknem azt kellett az embernek ilyenkor gondolnia, hogy más dolga sincs Klávernek, mint a négereknek szolgálni. Ha észrevette, hogy valamelyik hallgatója undorító betegségével a másiknak terhére van, saját palástjával födte be a beteget. Minél útálatosabb volt a beteg, annál barátságosabban bánt vele. Gyakran arra is használta palástját, hogy annak, aki tele volt genyedő sebekkel, kényelmesebb ülőhelyet készítsen.

Mielőtt megkezdette tanítását, feketéi között térdre borult, és Krisztus Urunk keresztjét keblére szorítva, oly áhítattal imádkozott, hogy arca lángban égett, kigyulladt. Imája végeztével hallgatóit leültette — őmaga azonban sohasem ült — és megindult az oktatás.

Őszinte jámborsággal, lassan és ünnepélye-

sen vetett keresztet, hogy négerei már előre is figyelmessé legyenek annak jelentőségére. Erre tolmácsa kíséretében egyik négertől a másikhoz ment és megmutatta nekik, hogyan kell keresztet vetni, és megmagyarázta e jel jelentését. Azután sorra minden egyesnek megmagyarázta a hitágazatokat, és nem nyugodott addig, míg tanítványai az előadott igazság fölött hitüket fölindítani nem tudták. Könnyen elképzelhető, mily türelmet és fáradságot igényelt ily oktatás. A buzgó hithirdető szeretete nem hűlt ki. Ha kellett, újból és újból elmondta és elmondatta velük a szükséges igazságokat. Megtanította őket a legfontosabb imákra és erény-gyakorlatokra. Ha végre fölfogták szent hitünk szépségét, annak isteni eredetéről meggyőződtek, és ily lelkülettel a szent keresztségért esedeztek, Kláver szívét az öröm árja töltötte el és meghatározta a napot, melyen őket ünnepélyesen fölveszi a katholikus egyházba. A keresztelést a legnagyobb pompával szokta volt egybekötni. Mindent megtett, hogy e nagy-fontosságú szentséget s annak természetfölötti erejét a szegények számára fölfoghatóvá és feledhetetlenné tegye. Azért gondoskodott, hogy minden, amit csak látnak, hallanak, erre figyelmeztesse őket. Ily napokon Kláver mennyei örömöt élvezett. Imái, különösen utolsó oktatása a keresztség kiszolgáltatása előtt, túlvilági, lelkes hirnök beszédéhez hasonlított. Könnyes szemekkel és a megindulástól reszkető hangon mindnyájukkal együtt és mindegyikkel

külön-külön még egyszer fölindította a különféle erényeket. E jelenet oly hatással volt a jelenvoltakra, hogy alig tudták örömkönnyeiket visszatartani.

Keresztbe font karokkal, alázatosan közeledtek az oltár lépcsőihez, hogy az újjászületés szentségében részesüljenek. Ott állt mellettük keresztatyjuk. Kláver még egyszer figyelmeztette őket az oltárképen feltüntetett keresztvízre az ezüsttartóban s ünnepélyesen így kezdte beszédét: »Nézd itt ez üdvhozó vizet, mely Jézus Krisztus ereje és érdemei folytán téged Ádám és a te saját bűneidtől megtisztít. Nézd a kegyelmek forrását, amely Üdvözítőd szavára téged Isten gyermekévé avat és amely a mennyei koronát biztosítja számodra. Hogy ezt elnyerjed, bánd meg őszintén bűneidet, mondj ellen a sátán tetteinek s gonoszságainak, és élj azután egyedül Isten szent parancsolatai szerint. Megígéred-e ezt őszintén? Hiszel-e Isten Fiában, aki érted emberré lett, és üdvödért meghalt a kereszten? Hiszel-e a mennyei Atyában, az örök, végtelen Istenben, ki a jókat igazság szerint megjutalmazza s a gonoszokat megbünteti? Hiszel-e a Szentlélekben, ki az Atyától és Fiútól eredt és téged naponkint eláraszt kegyelmeivel?« Végül még egy utolsó döntő kérdést intézett hozzájuk, miután hitüknek elégséges kifejezést adtak: »Akarsz-e Krisztus egyedül igazi egyházába belépni és annak törvényei szerint élni és halni?« Sírás, zokogás volt többnyire az egyedüli felelet, mely minden ékesszólást fölülmúlt. Alázato-

san meghajtották fejüket . . . . . rájuk ömlött a keresztvíz . . . és új emberekké, Isten gyermekeivé lettek.

Miután a keresztségben szeretett Üdvözítőnk testvérei lettek, lelkesen fölszólította őket: »Kedveseim, most keresztények vagytok, a mennyei Atya gyermekei és a soha el nem múló boldogság örökösei. Aki utolsó csepp véreig kitart a kereszt zászlaja alatt, csak az nyeri el a dicsőség koronáját. Föl tehát, esküdjünk hűséget Istenünknek!« Örömmel emelték fel a megkereszteltek jobbjukat a magasba és föl a mennyekig hangzott a hatalmas kiáltás: »Örök hűséget esküszünk!«

Kláver szíve színig megtelt boldogsággal. Atyai szeretettel szorította keblére a megtérteket. Ott állt előttük örömtől lángoló arccal, átszellemült tekintete gyönyörködött a boldogok látásán. Hangos hálaimában dicsérte az isteni gondviselést, amely megengedte, hogy a vadon e gyermekei *emberek rabszolgáivá* legyenek csak azért, hogy *Isten gyermekeivé* lehessenek. — A megkereszteltek boldogsága nagy volt. Először érezték az örömet és boldogságot, amellyel a természetfölötti kegyelem szívüket elárasztotta. Elragadtatásukban majd az égre, majd Kláverre tekintettek. Ott fönt lakik tehát a végtelen jóságú Isten, de egyszermind Atyjuk és Üdvözítőjük, akinek ők immár gyermekei; itt szemük előtt áll az apostol, aki türelemmel és jósággal megismertette velük az isteni szeretetet és irgalmat. Egy darabig szótlanul, mereven mozdulatlanul álltak;

azután egyszerre kitört belőlük természetüknek megfelelően a boldogság érzete. Hangosan tapsoltak, ugráltak, és ujjongtak örömükben, majd megmentőjük lábaihoz vetették magukat, csókolgatták kezét, lábát, ruháját és alig tudták, miképp fejezzék ki szívük örömét és háláját.

A szent keresztség a szegény pogányokat Isten gyermekeivé avatta. Ez volt a hódítás *kezdete*; vagy legalább a négerek apostola csak annak tekintette, mert főcélja az volt, hogy a jó Isten hű s állhatatos gyermekei legyenek, azaz jó, valódi s gyakorlati keresztények és engedelmes munkások. Jól tudta, hogy ez csak nagy fáradsággal és kitartó erőmegfeszítéssel érhető el.

A rabszolgák tulajdonosai csak arra vártak, hogy e szegény embereket minél előbb, mint az oktalan állatokat a legkeményebb munkára foghassák. »Mire való e nyomorult férgek tanítgatása?« mondták gyakran Klávernek. Ha pedig a szent arra kérte a keményszívűeket, hogy legyenek türelemmel. »Bot és korbács majd megtanítja ezeket, hogy munkásak és szorgalmasak legyenek. Bilincs és börtön az eszközök arra, hogy ráncba szedjük e csenevész népséget.« Persze az ily nyers beszédű urak nem törődtek a szerencsétlenek vérző szívével, nem az átkokkal, melyekkel zsarnokaikat elhalmozták, nem az emberi társadalom »söpredékének« nyomorával és kétségbeesésével.

De nem így gondolkozott Jézus Krisztus apostola. Szíve szeretettel csüngött az új kereszt-

tényeken. Félelem és rettegés nélkül, nyugodt komolysággal iparkodott a rabszolgák urait helyesebb fölfogásra bírni. »Egyedül a hit képes az embert jó alattvalóvá tenni anélkül, hogy megalázná«, szokta volt mondani. »Keresztény elvek uralma alatt szívesen tűri a szív a rangkülömbséget. Tekintettel a Názáretben dolgozó Istenemberre, nyugodtan viseli a munkás a napnak terhét; szent megadással, sőt örömmel dolgozik az örök jutalom reményében. A néger szolga ugyan, de ember is úgy, mint jó magunk. Isten segítségével a szegényekkel ugyanegy mennyországba jutunk. Azok megszerzik azt maguknak nehéz munkájuk árán. Önök pedig, Uraim, jóságukkal és alattvalóiknak hű gondozása által. Nevelődjenek csak a munkások hit nélkül, vagy legyenek szent hitükben csak hiányosan kioktatva, ki fogja őket visszatartani, hogy tőrüket azok vérébe ne mártsák, akik testüket ostorcsapásaikkal szétmarcangolják?« — Egyszóval nem volt eszköz, melyet Kláver négerei érdekében föl nem használt volna.

Sokan az urak közül megszívlelték Kláver intését és emberségesebb módon kezdtek bánni rabszolgáikkal; többen közülök belátták, hogy egyedül a keresztény hit és nevelés képes ezen szerencsétlen emberekből hasznos munkásokat képezni; azért teljes szabadságot adtak a hithirdetőnek hivatásának teljesítésére. Ha valaki megátalkodott s nem vette figyelembe Kláver könyörgését, akkor a derék helytartóhoz fordult,

aki azután elrendelte, hogy a rabszolgáknak nem szabad a várost elhagyniok, míg Kláver őket eléggé ki nem oktatta.

Így tehát szentünket mi sem akadályozta gyermekeinek további nevelésében.

Míg Karthagénában voltak gyermekei, naponta összehítta és órákhosszat oktatta őket. Segédei a hitelemzés fáradságos munkájában már csaknem kidőltek. Hosszabb ideig nem bírták az undorító bűzt elviselni, melyet a forró helyiségekben a sok genyedő seb kiárasztott. Csaknem visszatántorodtak a rossz levegőtől és sokszor, hogy el ne ájuljanak, félbehagyták munkájukat. Klávert e csekélységek, mint mondani szokta, nem zavarták. Forró vágya, hogy Isten segítségével lelkeket mentsen, legyőzte az akadályokat. Segédeit vígasztalta, bátorította; gyakran ő maga félbeszakíttatta velük a munkát, és felszólította őket, hogy üdüljenek. Néha napjában négyszer, sőt ötször is új erőket küldött a fáradtak helyébe. Egyedül az ő vállai bírták ki állandóan a nap terhét.

Szent lelkesedéssel beszélt, a föntemlített képek nyomán Isten végtelen jóságáról. Szemük elé állította *a bűn* nagyságát, mely a szent keresztség után még nagyobb hálátlanságot, még nagyobb gonoszságot rejt magában. »A szent keresztre és vérző Istenünkre vessétek szemeiteket, az oltárképre nézzetek és lássátok, mily csúfosan bántak el vétkeink a mindenható Istennel, szeretett Üdvözítőnkkel. Lássátok, mire bírta őt gonoszságunk, és határt nem ösmerő

szeretete. Meghal a kereszten, a gyalázat fáján a legborzasztóbb kínok között, szeretetből irántunk. Most már kérdem tőletek, mivel háláljuk meg jóságát? Keresztények! Isten gyermekei! Keresztre akarjátok-e valaha még feszíteni újabb bűnökkel Isteneteket?« »Soha, soha többé«, hangzott a felelet a teremben, és tiltakozó dörömbölésük a szoba padlózatán ösztönszerű kifejezése volt szilárd akaratuknak. »Ó nézzétek csak, kedvesim, a vétek jutalmát« és az elkárhozottak képére mutatott, »nézzétek, mily kárörvendve rántja le a csábító szörnyeteg szerencsétlen áldozatait a pokol fenekére. Örök gyűlölet a pokoli sárkánynak!« S a vadak érdes keze önkénytelenül ökölre szorult. Dühösen megfenyegették a sátánt, akit teljes útálatosságában láttak a képen. »Rövid az élet«, vette fel újból a szót lelkes szentünk, »rövid a küzdelem; örökké tart a győzelem s nem lesz vége dicsőségünknek!« Ezután, az örömtől ragyogó hallgatói előtt, még a négerek *mennyei dicsőségéről* szólt. »Tietek lesz a boldogság, ha Istenhez és Isten iránti szeretetből, előljáróitokhoz hűek maradtok. Semmi ez élet szenvedése azon jutalomhoz képest, mely a másvilágon rátok várakozik. Boldog, aki szenved, boldog, aki dolgozik Uráért, Istenért. Krisztus Urunk, szeretett Üdvözítőnk maga is dolgozott, tehát nekünk is kell dolgoznunk, nekem itt, nektek ott, kiki a maga helyén és csak így fogjuk kiérdemelni mennyei koronánkat. »Könnyebb«, mondja az Üdvözítő, »a tevének átbujni a tű

fokán, mint a gazdagnak a mennybe jutni.« Oh mily szerencsések vagytok, hogy Krisztus szegényeihez tartoztok, mily irígylendő a sorsotok, hogy Krisztussal dolgoztok és szenvedtek, és jutalmul majdan Őt magát kapjátok!«

Afrika gyermekei feszült figyelemmel csüngtek Kláver ajkán. Így még sohasem fogták föl sorsukat. De hittek e vígasztaló tanban, mert hisz atyjuk, apostoluk mondta.

Lassan, lassan tünedezni kezdett a gyűlölet a vadak szívéből; mindig jobban s jobban meg nyugodtak sorsukban és már magasztalni kezdték Istent, aki szerencsétlen hazájukból kivezette, hogy megmutassa nekik a helyes utat a mennyország felé. Amily arányban csöpögtette Kláver szívükbe hitünk fenséges tanait, oly mértékben halt ki abból az elégedetlenség, a harag és a lázadási kedv. *Ó boldog munkások, kiknek az isteni gondviselés ily vezetőt adott! Boldog ország, melyben a törvényes hatalom nem gátolja az egyház lánglelkü szolgáját hivatásának teljesítésében!*

Miután Kláver életük helyes fölfogására kioktatta hiveit és szívüket a jóra indította, még csak az *ima* hatalmára figyelmeztette őket, melyre oly nagy szükségük lesz föltételeik teljesítésében, mint a madárnak a levegőre, a halnak a vízre, hogy élhessen. Nagy türelemmel tanította őket a legszükségesebb imákra, de különösen egy kis imát kötött szívükre és kérte őket, hogy azt napjában minél többször megismételjék: »Jézus Krisztus, Isten egyszülött Fia, Te vagy az én

atyám, anyám, legdrágább kincsem, egyedüli és legfőbb jóm! Szeretlek Téged egész szívemből; végtelenül szánom, hogy téged valaha megbántottalak. Oh add kegyelmedet, hogy mindig jobban és jobban szeresselek, mindent irántad való szeretetből végezzek és tűrjek, hogy egykor veled egyesülve, boldogan muljak ki e világból. Amen.« Ezen egyszerű, kevés szóból álló ima fölújította hitüket és a mindennapi élet küzdelmeiben legjobb fegyverül szolgált nekik.

Minden összejövetelükben megismételték ez imákat, fölújították a legszebb erénygyakorlatokat, hogy megtanuljanak keresztény módon élni, mielőtt még Karthagénát elhagynák.

Szíve legforróbb vágya volt, hogy erősekké tegye a küzdelmekre, melyekkel életük további folyásán szembe kell szállniok. »Az akarat ugyan kész a jóra«, mondta volt gyakrabban, »de a test gyenge; veszélyek környeznek titeket, nehézségek tornyosulnak fejetek fölött, nemcsak uratok, de még inkább romlott természetetek részéről.«

»A csábító, akinek undorító képétől útálattal fordultatok el, különféle alakot ölt magára, hogy megkísértsen. Virrasszatok és imádkozzatok, hogy kísértetbe ne essetek. Tartózkodjatok mindenek előtt a régi pogány játékoktól, mert elvesztek, ha nem kerülitek a bűnre vivő alkalmat. A legveszedelmesebb kígyó marása nem oly veszélyes testeteknek, mint aminő végzetes lelketekre: a bűnre vivő alkalom. Kerüljétek tehát a veszélyt és nem lesz bántódástok.«

Ime a mód, amelyet szentünk követett gyermekeinek kiképzésében. Hitünknek egyik tanát a másik után elővette s megmagyarázta és nem nyugodott addig, míg eléggé meg nem értették. Az oktatás után szokása volt mindegyikkel még külön-külön beszélgetni. Anyai gyengédséggel kérdezősködött testi egészségük, mindennapi életük körülményei felől; kikérdezte, hogy mi baj, mi szenvedés nyomja szívüket, s azután megvígasztalta, bátorította őket, mintha neki semmi más gondja sem volt volna. Egy szóval semmit sem mulasztott el, amit találékony szeretete sugallt, úgy az egészségesek, mint a betegek érdekében.

De végre mégis ütött az elválás órája. A rabszolgáknak Karthagénát el kellett hagyniok. Nehéz volt megmondani, kinek fájt a válás inkább, Klávernek-e vagy ragaszkodó lelki gyermekeinek.

A búcsúzás napján már kora hajnalban közöttük volt. Vígasztalta, elkísérte a kikötőbe és uruk jóságába ajánlotta őket. Szomorúan, de nyugodtan követték, mint a bárányok jó pásztorukat. Eltűnt arcukról a kétségbeesés, amely érkezésükkor a nézőkben a vért megfagyasztotta; helyét a hitből fakadt szent béke szelleme foglalta el. Jól ismerték szomorú sorsukat, amely rájuk várakozott, de terheit most már készséggel fogadták. Hisz életük csak küzdelem a szebb jövőért. Készek volnának kötelességüket teljesíteni, csak »*atyjukat*« ne kellene elhagyniok!

Szívszaggató volt a búcsúzás. Kláver csitította, vígasztalta, bátorította őket, mindegyikü-

ket a legnagyobb gyengédséggel magához ölelte, papi áldását adta rájuk és megígérte, hogy nemsokára meglátogatja őket.

Hogy pedig hűek, állhatatosak maradjanak új hitükben, a tehetségesebbeket külön oktatásban részesítette és ezeket buzdította, hogy a hallott igazságokat mindannyiukkal megismételjék, s velük együtt végezzék napi imáikat, különösen pedig a haldoklóknak gondját viseljék. Rájuk, mint választottaira bízta gyermekeit.

Sírva, zokogva szálltak a négerek a hajókra. Még egyszer hűséget esküdtek és utoljára térdenállva fogadták atyjuk s apostoluk áldását. A horgonyt felvonták és a következő percben a hajók már a nyilt tengeren repültek a távolba.

Kláver szótlanul állt a kikötőben, szívét mély fájdalom szorította össze. Sokáig kísérte a távozó hajókat, könnyben úszó szemekkel. Visszatért, de kihez? Az Úr Jézushoz, az Oltáriszentségben. E jó pásztor gondjaira bízta buzgó imában megmentett juhocskáit. Buzgó imái és jó tettei elkísérték gyermekeit a legmélyebb bányákig, a legtávolabbi ültetvényekig. Négerei tudták ezt. Gyakran az örvény szélén a gondolat tartotta vissza a rossztól: »Kláver imádkozik értünk, Kláver ostorozza magát miattunk«. Mihelyt aztán tehette, fölkereste őket, hogy a szent missziók segítségével gyermekeit az üdvösség útján megtartsa.

A négerek atyja.

Sok küzdés árán végre sikerült a négereket Istennek megnyerni. E fáradságos munka mindannyiszor ismétlődött, valahányszor rabszolgákkal telt hajó érkezett.

Nyugalmat nem ismerő buzgósága és önfeláldozó szeretete azonban nemcsak az újonnan érkezett négerekre terjedt ki, hanem az egész város és vidék négereire is. Ezek javát is szívén hordozta és gazdáiknak eszét is emberségesebb fölfogásra igyekezett bírni, hogy mindnyájuk lelkét megmentse.

Nagy fájdalommal tapasztalta, hogy sok rabszolga lakik szerteszéjjel a vidéken, akik még nem részesültek a keresztség szentségében, vagy ha föl is voltak véve a katholikus egyház kebelébe, valódi pogány életet éltek.

Ilyenkor isteni mesteréhez fordult tanácsért a teendőkben. E célból sok éjen át virrasztott, imádkozott, vezekelt. Megnyilt az ég, világosságot nyert, a világossággal pedig életrevaló gondolatot és erős akaratot. Összegyűjtötte segédeit, akik oly jó szolgálatokat tettek apostoli munká-

jában. Félénkséget nem ismertek többé. Kláver nagyszerű sikerei, a lelkek üdvének biztosítása körül, kedvet öntött beléjük is. »Rajta barátim«, szólt lelkesen hozzájuk, »Isten láthatólag megsegített. Szerencsétlen testvéreink szép számmal léptek az egyházba és most buzgó keresztények. Oh, de mit beszélek sikerekről, hisz ezren és ezren szenvednek közvetlen közelünkben a legnagyobb nyomorban és inségben! Tétlenül nézzük-e azt? Ugyanazon isteni kegyelem segítségével, amely eddig velünk volt, nem menthetnők-e meg őket is?« Megállt a beszédben és figyelemmel kísérte tolmácsai arcvonásait. Határozottságot és készséget látott rajtuk, de észrevette, hogy kétségben vannak a eljárás módja fölött. »Atyánk«, szólt a legidősebb, »mi követünk, bárhová is vezetsz; parancsolj, mi veled tartunk. Te megmutattad nekünk, hogyan kell lelkeket megmenteni, azóta nagyobb boldogságot nem ismerünk.« »Köszönet és hála a jó Istennek«, tört ki az ujjongó szó a hithirdető ajakán, »Isten minket mostanáig megsegített, ezután sem hagy el. Csak buzgón és lelkesen feleljünk meg hivatásunknak.« »Megfelelünk«, volt a szívből jövő válasz.

Ily módon Kláver megsokszorozódott. Az apostol nem állt többé egyedül. A város és a vidék különböző részeit fölosztotta segédei között. A tűz gyorsaságával elszéledtek a megjelölt helyekre és lángoló buzgósággal keresték föl a reájuk bízott házakat és gunyhókat, hogy

szerencsétlen honfitársaikon segítsenek. Ők is, mint Klávernek jól iskolázott tanítványai, először a szíveket iparkodtak megnyerni, hogy mennél fogékonyabb legyen értelmük hitünk igazságainak befogadására. Minden fontosabb lelki ügyről értesítették atyjukat. Végül a kisebb-nagyobb csoportokat maga Kláver vette gondjai alá s azoknál a föntebb leírt eljárást követte. Ha pénzsóvár birtokosok nehézségeket gördítettek rabszolgáik üdvének útjába, Kláver oly mélyreható okokkal érvelt ellenük, hogy ellenkezésüket jóindulattá varázsolta. A siker ismét bebizonyította, hogy az oktatás miatt sem úr, sem szolga nem szenvedett kárt. A mulasztást, melyet szent tanunk hallgatása látszólag okozott, később serény buzgóságukkal és munkájuk lelkiismeretesebb végzésével bőven pótolták. Az úr és szolga között a viszony is lassan szebbé, jobbá és keresztényiesebbé vált. Kláver hatalma még a legkonokabb négerek fölött is oly nagy volt, és a változás, mely közöttük kézzelfogható volt a tulajdonosoknak és szolgáknak egyaránt oly jól esett, hogy sokszor maguk a rabszolgatulajdonosok jöttek és kérték a szentet, venné gondjai alá a cselédséget. Még megszökött rabszolgák is gyakran fölkeresték rejtekhelyükről, hogy oktatásában részesülhessenek.

Nem ritkán maga az Isten is feltünő módon segítségére volt hű szolgájának. Megtörtént, hogy szentünk és társainak minden törekvése és buzgósága dacára, több szerencsétlen kikerülte

figyelmüket. Többen ezek közül azon veszélyben forogtak, hogy a keresztség, vagy a haldoklók szentsége nélkül mulnak ki e világból. Elhagyottan, elfeledve, düledező palánk hajlékokban és nyomorúságos barlangokban néztek a bizonytalan kínos jövőbe. Szívtelen gazdák kitaszították végelgyengülésben vagy más gyötrő betegségben sínylődő szolgáikat, hadd vesszenek el, mint az oktalan állatok. Fájt ez a buzgó apostol szívének s azért naponkint, óránkint az összes négereket a Mindenható irgalmába ajánlotta. Imáját meghallgatta az Úr. Nem ritkán természetfölötti úton jutott tudomására a veszély, melyben haldokló négerek forogtak; máskor megint titkos benső szózat késztette, hogy a messze vidékre menjen és egy szerencsétlen embert még jókor kibékítsen az örök bíróval. Előfordult akárhányszor, hogy olyanok, akik nem voltak már eszméletüknél s féllábbal már a sírban álltak, Kláver imájára visszanyerték eszméletüket, beszéltek, és a szentségek fölvétele után jobblétre szenderültek.

Hiteles tanuk bizonysága nyomán, hadd mondjunk el egy-két esetet.

Nyomorult viskóban, mindenkitől elhagyatva, szegény négerasszony küzdött a halállal. Senki sem törődött vele, talán nem is tudtak róla. Váratlanul beköszöntött szentünk. Eszméletlen állapotban, majdnem minden életjel nélkül, találta az asszonyt. Erős bizalommal az isteni gondviselésben, amely őt ide vezette, térdre borult és buzgón imádkozott. S ime a haldokló föltekint, . . .

eszmélete visszatért, beszélni kezd. Kláver buzgón oktatja, tanítja hitünk legszükségesebb igazságaira, és alighogy megkeresztelte, csendesen egy jobb világba költözött.

Másik négerasszonnyal történt a következő eset. A szegény teremtés meghaladta már a száz évet és hozzá kínos betegség gyötörte. Mindenki kereszténynek hitte. Kláver már az utolsó szentségek fölvételére készítette. Egyszerre csak megáll és megható hangon kérdi: »Meg vagy már keresztelve?« A beteg csodálkozik és szégyenkezik és remegve suttogja: »Nem.« Erre előkészítette a szent keresztség fölvételére, és alighogy a mennyország örökösévé avatta, boldogan, békében meghalt.

Előkelő úrhölgy házában veszélyes betegségbe esett egy néger. Erről is mindenki azt hitte, hogy keresztény. Már végéhez közeledett, midőn Kláverért küldtek. Siet a szent, de a szerencsétlen embert eszméletlen állapotban találja. Rögtön letérdel és hangosan imádkozik. »Ó irgalom Atyja, hallgasd meg méltatlan szolgád könyörgését e haldokló ágyánál!« És ime a haldokló fölnyitja szemét, és szíve mélyéből fölkiált: »Atyám! mentsen meg, segítsen rajtam, még nem vagyok megkeresztelve.« Isten végtelen irgalmában még annyi időt engedett neki, hogy hitünk igazságairól fölvilágosítva, bűneit megbánhatta, és fölvétethetett az egyházba. Nemsokára Isten akaratán megnyugodva, hálát rebegve a szentnek, aki őt oly föltünő módon megmentette, megtisztult lelkét visszaadta Teremtőjének.

Ugyanazon kegyelemben részesült két más rabszolga is. Mindketten spanyol nemesek házában szolgáltak. Már a halállal küzdöttek s nem voltak megkeresztelve. Aggódva csoportosultak a többi szolgák a haldoklók köré, akik eszméletlenül feküdtek. Váratlanul megjelent közöttük Kláver. Szeretettel kérte a jelenlevőket, hogy távozzanak, nehogy a betegeket nyugalmukban háborgassák; valójában pedig azért, hogy észrevétlenül, mint gondolta, Isten irgalmáért esedezzék. Alighogy bevégezte imáját, a haldoklók visszanyerték öntudatukat, bűneiket megbánták és a legnagyobb áhítattal részesültek az újjászületés szentségében. Kis idő mulva az apostol karjaiban megszünt szívük dobogása.

Ilyen és hasonló esetek végre is napfényre kerültek a szent minden titkolódzása dacára. A szemtanúk, akik ily alkalmakkor jelen voltak, szent kötelességüknek tartották azokat nyilvánosságra hozni. Nem csoda tehát, hogy Kláver tekintélye s szentségének híre napról-napra nőtt. A szegény elhagyott négerek egyre gyakrabban keresték föl azon férfiút, akit valóban »atyjukként« tisztelhettek. Működése mindig nagyobbodott és sikerekben gazdagodott. Minden tette nap-nap után erősebben bizonyította, hogy ő a négerek igazi atyja és apostola.

Sok nehézséggel kellett megküzdenie, míg végre gyermekei számára sikerült rendes isteni szolgálatot tartania. E célra Jézus Társasága templomát szemelte ki. Nedves és egészségtelen

volt ugyan, de alkalmasabbat egyelőre nem talált. A város előkelősége is örömmel látogatta e templomot, hetenkint gondosan tisztíttatta és szellőztette. Padokat és gyékényeket készíttetett, hogy az ottani tartózkodást tűrhetővé és lehetőleg kellemessé tegye. Ünnepek előestéjén és szombatonkint segédeivel bejárta a várost és figyelmeztette gyermekeit, hogy a következő napot Istennek szenteljék. A vasár- és ünnepnap megszentelését különösen szívükre kötötte. E napokon senkinek sem volt szabad dolgoznia. A birtokosok Kláver kérelmére e pontban nem okoztak nehézséget. S ha találkozott itt-ott oly szegény ember, aki a vasárnapi munkára is rászorult a mindennapi kenyér megszerzése végett, annak nyugalmáról és hiányzó kenyeréről ő maga gondoskodott. Vasárnap reggel ő maga szokta gyermekeit összegyűjteni az utcán és velük együtt ment a templomba. Ha azonban igen sok gyónója volt, és a gyóntatószékét nem hagyhatta el, segédeit küldte a négerekért. A tehetetlen öregeket és betegeket gyaloghintón hozatta a templomba, nehogy a szent-mise áldásaiban rövidséget szenvedjenek. Midőn mindannyian együtt voltak, rövid oktatást tartott, előkészítette a szentségek fölvételére, megmagyarázta az illető ünnep jelentőségét s végül Isten buzgó szolgálatára lelkesítette őket.

Kláver buzgóságán mindenki épült és mindenki megcsodálta azon jótékony hatást, melyet az emberiség legnyomorultabbjaira gyakorolt. Ki

merte volna ezt hinni és remélni? Mennyi akadállyal és nehézséggel kellett megküzdenie!

A város előkelő urai és hölgyei azonban panaszkodtak, hogy őket kiszorítják a templomból és a négereknek adnak helyet. Mert oly szűk helyen lehetetlen nekik megmaradniok ezen műveletlen emberekkel, kik testük kellemetlen kipárolgásaival megfertőztetik a levegőt. Kláver nem ijedt meg a panaszoktól, ő mindenre csak azzal felelt: »Isten házában ugyanazon joggal bírnak a szolgák, mint az urak. Mint keresztényeknek pedig kötelességük a szent misén jelen lenni. Magam pedig különös föladatomnak tekintem, hogy a négereknek segítséget nyújtsak.« Ily egyszerű, de meggyőző okok ellen hiábavaló volt a küzdelem.

Kláver a nehézségek közt is folytatta működését, mint a »négerek atyja és apostola.« Főleg a *szentségek fölvételét* akarta számukra megkönnyíteni. Gyóntatószékét a templom ajtaja közelében állította föl. S bár ott a nap hevének volt kitéve, mégis naponkint kora reggeltől egész nyolc óráig, vasár- és ünnepnapokon pedig reggel három órától csaknem délig ott ült helyén. Az utolsó misét ilyenkor ő szokta volt mondani.

Gyóntatószékében rabszolgáké volt az elsőség. Midőn ezt néhány úr kifogásolta, szerényen azt válaszolta: »Engedjék meg, uraim, hogy hozzám rabszolgáik jöhessenek. Önök, több és jobb gyóntatót találnak nálamnál.« A hölgyeknek meg

tréfásan mondta: »Gyónószékem igen szűk abroncsszoknyák számára, abba csak szegény négerasszonyok férnek.« Ha néhányan mindamellett neki akarták kitárni lelkiismeretüket, várniok kellett, míg a rabszolgák meg nem gyóntak.

Ha a körülmények megengedték, gyermekeit mindig rövid, de lelkes beszéddel előkészítette a méltó szent áldozásra. Ha észrevette, hogy egyik vagy másik alig tud járni, karjánál fogva vezette az áldozási korláthoz, s míg az élet kenyerét magához vette, tiszteletteljesen letérdelt mögötte, aztán pedig visszavezette helyére. Az istentisztelet után a betegeknek és gyengéknek a rendház kapuja előtt térden állva némi kis élelmiszert nyújtott. Innen pedig vagy gyaloghintón vitette haza, vagy egészséges, erős emberek támogatására bízta legkedvesebbjeit. A szegény négerek meghatottságukban sírtak, és hálából csókjaikkal akarták atyjuk kezét elhalmozni, de az apostol áldását adva rájok, egyéb dolgai után nézett.

Minél közelebbről ismerkedett meg Kláver e szerencsétlen néppel, annál jobban belátta, hogy minden fáradozása a keresztény apostolkodás terén hiábavaló, ha nem sikerül neki a *pogány szokásokat* teljesen kiirtania, vagy legalább keresztényekké változtatnia. A négerek szíve természettől fogva gyenge s azért jó és rossz benyomásokra egyaránt fogékony.

Afrika gyermekei is, mint általában a tüzesebb vérű délvidékiek, igen kedvelik a táncot.

Lármás zenéjük, amely mindegyre hangosabb, mindegyre lázasabb lesz, szenvedélyesen magával ragadja a mulatókat. A lárma, ordítozás, eszeveszett ugrálás és táncolás annyira fölizgatja őket, hogy végül azt sem tudják, mit tesznek. A bölcs hithirdető ugyan nem akarta őket végleg megfosztani e kedvelt élvezettől, de iparkodott azt az ész és az erkölcsiség törvényei közé szorítani. Azért szigorú szabályokat írt elő, melyek lehetőleg megótták őket a szenvedélyes, vétkes mulatságtól. Az ellenőrzést a szabályok betartása fölött őmaga végezte. Gyakran egész váratlanul megjelent a táncosok között, és puszta jelenléte elég volt, hogy mindnyájukat fékentartsa. Ha valakin belépésekor a tűrhetőnél nagyobb szenvedélyességet, vagy más a fegyelmet és szemérmet sértő dolgot vett észre, azzal szigoruan elbánt. Isteni Üdvözítőnk példája szerint, aki a kereskedőket és vásárlókat korbáccsal kergette ki a templomból, eléjük lépett és az egyik kezében a kereszttel, a másikban az ostorral elkergette a bűnösöket. A legközelebbi összejövetelben pedig maga elé állíttatta a bűnösöket, szemükre lobbantotta vétkes viseletüket, hogy szégyen és bánat fogta el szívüket. Ily módon sikerült végre ezen szenvedélyt megfékezni, és a kihágásokat ritkítani.

A *pogány halotti torokat* a keresztény erkölcstörvények kerékvágásába zökkenteni sokkal nehezebb föladat volt a szent számára, minthogy a feketék szivós konoksággal csüngtek azokon.

Férfiak és asszonyok éjnek idején egybegyűltek, hogy szokás szerint a halottat »elsirassák.« Babonás szertartásokkal és énekekkel fejezték ki fájdalmukat, majd csakhamar elszéledtek, s útálatos dőzsölésbe fojtották fájdalmukat. Kláver szíve egész tüzével kikelt ezen útálatos szokás ellen, és mint Isten küldöttje, a katholikus egyház fönséges szertartásaira és imáira utalt, melyek egyes-egyedül képesek segíteni, könnyíteni a halottakon. »Könnyeitek, bálványozástok, kicsapongástok semmit sem használnak a halottaknak, csak forrásai önmagatok vesztének. Aki kereszténynek mondja magát, annak ily útálatosságoktól útálattal kell elfordulnia. Imádkozzatok és vezekeljetek, egyedül ez lesz elhunyt rokonaitok és barátaitok javára; ily vétkes, esztelen dolgokról többé nem akarok hallani.« S hogy hamarább és biztosabban célt érjen, az egyházi és világi hatóságoktól a halotti torok eltörlésére szigorú rendeleteket eszközölt ki.

Sajnos, ezen műveletlen és elaljasult emberek közt *iszákosság* és ennek rokonbűne az *átkozódás és istenkáromlás* nem volt ritkaság. Szentünk erőt merített Üdvözítőnk példájából. Hisz isteni mesterünk is a bűnösökért jött a mennyből a földre, hogy a tévelygőket az üdv útjára vezérelje. Lankadatlan buzgósággal őrködött négerei fölött. Ahol csak alkalma nyilt, tanította, oktatta és buzdította őket, hogy a világ örömeiről az örökkévalókra irányítsa figyelmüket. Ha olyanra talált, aki könnyelműségből gyakrabban vissza-

esett bűnébe, azt erősen megkorholta. Hogy pedig megemlékezzék gyakori hanyagságáról, és máskor jobban vigyázzon, megparancsolta a bűnösnek, hogy alázatosan térden állva kérjen bocsánatot Istentől és azoktól, akiknek botrányt okozott. Azután pedig korlátlan tekintéllyel meghagyta a vezeklőnek, hogy csókolja meg a földet. Ha szükségesnek látta, még szigorúbban megdorgálta: »Ki vagy te szerencsétlen, hogy átkozódásoddal és káromlásoddal Istent mered meggyalázni! Kicsapongásaid lealacsonyítottak az állatig. Nem vagy méltó hogy testvéreid között légy.« A megalázott bűnös töredelmesen javulást ígért. Most fölkelhetett. A szent meghagyta, hogy iparkodjék kibékülni őszinte gyónásban igazságos és örök bírájával. Midőn pedig a szerencsétlen eltávozott, kérve-kérte a jelenlevőket, hogy kísérjék figyelemmel a vétkest és ha esetleg bűnébe visszaesnék, azonnal értesítsék. Ezen szigorból nem tágított mindaddig, míg tökéletes javulást nem tapasztalt.

Nagy volt Kláver buzgósága és szigorúsága, ha arról volt szó, hogy gátat vessen a véteknek, de époly nagy volt *szeretete és önfeláldozása* is gyermekei érdekében. Ha arról értesült, hogy egy birtokos rabszolgájával igen keményen vagy igazságtalanul bánik, nem nyugodott mindaddig, míg a kölcsönös szeretetet és becsülést helyre nem állította. Ha véletlenül oly helyre érkezett, ahol ép egy négert kegyetlenül büntettek, ütöttek-vertek, odasietett és a büntetés félbeszakí-

tásáért esdett, tudakozódott a büntetés okai felől, s nem kímélt kérést-könyörgést, míg a felingerült tulajdonos szívét meg nem lágyította. Ha a rabszolga hibás volt, szerető szigorral megkorholta, gazdáját pedig megkérte, hogy a jog és igazság helyett, még ez egyszer elnézést gyakoroljon. Legtöbb esetben kérése meghallgattatásra talált. A legszigorúbb úr is lecsendesedett, a szolga pedig javulást ígért és ezt meg is tartotta, mert szavát adta »atyjának«.

Ámde néha az úr haragját nem lehetett egyszerű kérésekkel csillapítani. Szentünk ilyenkor térdre esett és kitárt karokkal esedezett irgalomért; bocsánatot kért a vétkesnek nevében s biztosította az urat, hogy a szolga a jövőben megbecsüli magát, és önmagát ajánlotta zálogúl. Ha pedig ez sem használt, a büntető és a rabszolga közé állt és saját meztelen hátát tartotta oda a kegyetlen ember ostorának. Ily nagylelkűség végre győzött. Csodálták a négerek atyjának áldozatkészségét, és meghallgatták könyörgő szavát. A békét helyreállította. A rabszolga hűségesebben szolgált urának; s maga az úr is, miután látta a keresztény testvéri szeretet eme fönséges nyilvánulását, emberségesebben bánt szolgáival.

Többször sikerült Klávernek rábeszéléssel *megszökött rabszolgákat* urukhoz visszaterelni. Hogy csak egy esetet említsek, egy négerasszony elhatározta, hogy a sok bántalmazásokat úrnőjétől tovább nem tűri, hanem a hegyek közé szökik. Mielőtt

elhagyta a várost, »szeretett atyja« áldását akarta kikérni. Kláver barátságosan fogadta és a menynyire tudta, vígasztalta. Azután oly világosan állította szeme elé szándékának dőreségét, hogy a szerencsétlen késznek nyilatkozott visszatérni. Szentünk elkísérte őt úrnőjéhez. Fölhasználta a kedvező alkalmat és ennek a szívét is iparkodott meglágyítani. E pillanattól kezdve úrnő és szolgáló szívben, lélekben egyaránt megváltozott.

Különös gondozásának tárgyai voltak azok a szegény rabszolgák is, akik valamely gonosztett miatt *börtönben* sínylődtek. Ahányszor tehette, meglátogatta őket. S minthogy tudta, hogy sok nélkülözést kell szenvedniök, dohányt, élelmiszert vitt magával, hogy helyzetükön könnyítsen. Jámbor szavaival sikerült a haragot és gyűlöletet szívükből kiirtani. »Ne tekintsétek fogságtokat meggyalázó büntetésnek«, szokta volt mondani, »hanem inkább a szerető Isten keze munkájának, aki csak azért sújt szenvedésekkel e földön, hogy a másvilágon megkímélhessen«. Ki tudná megmondani, hogy hánynak az életét mentette meg ily módon a kétségbeeséstől és az öngyilkosságtól! Hány véres tettet gátolt meg, melyet a gyilkos boszúszomj forralt a sötét börtönben! Hányan köszönték az ő kéréseinek és fáradozásainak büntetésük megrövidítését vagy enyhítését! Kláver egymaga többet tett *a négerek sorsának megkönnyítésére*, mint a legjobb törvények és egész hadseregek arra képesek lettek volna.

A mennyei tanok előtt, melyeknek ő meg-

testesült képviselője volt, előljáróknak és alattvalóknak egyaránt meg kellett hódolniok. A szentéletű, buzgó férfiú szavai azon meggyőződést keltették hallgatóiban, hogy »*mindannyian fönségesebb, természetfölötti életre születtünk. Itt a földön úr és szolga csak vándor.* Mindenkinek saját hivatása körében arra kell törekednie, hogy lelkét megmentse; a szolga keze munkájának megszentelésével, az előljáró pedig alattvalóival szemben gyakorolt szíves és jóságos bánásmódjával.«

A rabszolgák rabszolgája.

Kláver nek eddig leírt tetteit fölülmulják azok, melyekről a következőkben akarunk szólani. Ő nem érte be azzal, hogy a négerek *atyja* volt, *rabszolgájukká* akart lenni.

Az *ádventi* és *nagyböjti* szent időben kizárólagosan nekik élt. Minden pillanatot fölhasznált, hogy négereit meglátogassa, s szent hitünk jótéteményeiben részesítse. Ezen szent időszakokban táncot, mulatságot nem tűrt, sőt hangszereiket is elvette, nehogy kísértetbe essenek. Gondoskodott, hogy a templomban jól érezzék magukat és mindenen, amit látnak, épüljenek. Gyón-

tatószékében sok rózsafüzért, skapulárét, képet és vezeklő eszközöket tartott, hogy »gyermekei« közt kiossza. Előtte kis asztalkán egy könyv feküdt, mely képekben állította szemük elé Krisztus Urunk életének és szenvedésének főbb mozzanatait. A templom hajójában alkalmas helyen, hatalmas kép volt látható, mely a bűnösnek a pokolban való szörnyű büntetését mutatta.

A négerek az egész környékről összejöttek, mert atyjuk kívánta. Ez volt a kegyosztás ideje.

Mielőtt megkezdette a *gyóntatást*, szívhez szóló beszédet intézett hozzájuk. Közösen megvizsgálták lelkiismeretüket, és oly meghatóan írta le egyrészt a bűnnek útálatosságát, másrészt Isten végtelen irgalmát, hogy hallgatói hangos sírásra fakadtak. Oly mély bánatot mutattak és javulásukat oly őszinte meggyőződéssel fogadták, hogy a spanyolok, akik esetleg jelen voltak, szégyellték magukat. A kegyelem megkezdette működését, és Kláver kétségkívül a legjobb közvetítője volt.

Még mielőtt a nap fölkelt, a buzgó lelkipásztor már a gyóntatószékben volt, és nyolc álló óráig ott maradt. Délután két órakor ismét visszatért, hogy a négerasszonyok gyónását meghallgassa.

Órákon át ült a buzgó áldozópap abban a forró szűk odúban, kitéve a tropikus nap tüzes sugarainak. Állandóan gyötörték a szúró, maró szúnyogok, melyek egész rajokban tartózkodtak gyóntatószék körül. Tetőtől

talpig durva szőrruha födte testét, dereka körül pedig szúrós vezeklő-öv fonódott. Nap-nap után, reggeltől estig itt élt hivatásának. Ha ereje fogyott, borba mártott ruhadarabbal dörzsölte meg halántékait és arcát. Gyakran elgyöngült, s csaknem elájult. Ilyenkor azután kivitték a templomból, de mihelyt magához jött, rögtön visszatért gyóntatószékébe, bocsánatot kérve a várakozóktól »kényességeért«. Este hat óra körül a sekrestyés bezárta a templomot. Ekkor Kláver a férfiakkal valamely kamrába a templom mellé vonult. A hőség itt is kimondhatatlan volt. De kitartott, míg azt is be nem zárták. Mindennek végeztével olyannyira kimerült a fáradhatatlan apostol, hogy a közös vacsorára már alig vonszolta magát. Alig evett valamit, kevés kenyeret és egy-két sült burgonyát. Vacsora után azonnal szobájába vonult. Itt-ott utána ment egyik vagy másik társa, hogy titokban tanúja legyen, mit tesz szentünk ily munkás nap után. — Az ember szinte lehetetlennek tartja. Ily fáradságos munka után szobájában térdre hullott és órákon át megfeledkezve a külvilágról imába merült. Imáját csak a gyakran ismételt véres ostorozás szakította félbe. Úgy látszott, hogy ez az imádsága és rendkívüli vezeklése új erőt öntött beléje. Két-három órai pihenés a puszta padlón, vagy egy deszkán, melyet ágyába fektetett, elég volt, hogy új erővel folytathassa fárasztó munkáját. Ez volt szentünk napirendje a böjt elejétől a husvéti időszak végéig. Hitelt

érdemlő egyének, akik Klávert különösen megfigyelték, tanusítják, hogy évenkint ezen időben 500 néger gyónását hallgatta.

Különös gondját képezték a város és környékének *betegei*. Ha valaki megbetegedett, Klávert rögtön értesítették az esetről. Jegyzékébe valamennyi beteg nevét fölvette, nehogy valakiről megfeledkezzék. A szerzet szabályai előírják, hogy tagjai kísérő nélkül ne járjanak. Ezen bölcs szabály alól sohsem akart fölmentést. Tudta, hogy szerzetének szent alapítója nem ok nélkül adta ezt a szabályt; azért becsülte, megtartotta és szerette is, mint a lelkipásztornak védőpajzsát. Néhány segítő rendtag volt megbízva, hogy fölváltva, a papokat a betegekhez kísérjék. De néha annyi dolguk volt a házban, hogy ezen tisztjüket alig teljesíthették. Ilyenkor Kláver segített nekik: a legnehezebb és a legmegalázóbb munkákat magára vállalta, hogy mennél hamarább mehessenek a betegekhez. »Mint a rabszolgák rabszolgája,« sietett a nap hevében utcáról-utcára, házról-házra; a kikötőtől a város faláig s azontúl az ültetvényekig, ha zuhogott is az eső, ha dühöngött is a szélvész, hogy a szegény elhagyott embereket hitünk vígaszában részesítse. Kísérői erős emberek voltak, de egy sem volt oly kitartó a gyaloglásban, mint ő, azért gyakrabban fölváltotta őket. Isten szeretete lépteinek szárnyakat kölcsönzött, a kegyelem erőt adott tagjainak. Nem csoda, ha a jó Isten akárhányszor csodálatosan is megjutalmazta szolgája buzgóságát a lelkek megmentésében.

Egy alkalommal már az egész délután jártak-keltek a városban és sorra látogatták a betegeket. Kísérője teljesen kimerült. Szerényen kéri, hogy mennének már haza. Kláver ráállt. Amint visszaindultak, hirtelen megáll egy ház előtt. »Kedves testvérem«, szólt mélyen fölsóhajtva kísérőjéhez, »csak még ide térjünk be!« Megjegyzendő e házban még sohsem voltak, és egyikük sem ismerte. Amint Kláver benyit, több asszonyt látott együtt. Ezek szinte megijedtek. »Hol a beteg?« kérdi Kláver. Erre még inkább meghökkentek, nem mertek szólni, hanem mentegetődzésre fogták a dolgot. »Hol van a beteg?« ismétlé kérdését nyugodtan, de szigorúan. Egy piszkos szobácskába vezették, ahol elhagyatva egy szegény asszony utolsó perceit élte. Barátságosan megszólítja Kláver. Örömkönnyek peregtek le a beteg sovány arcáról. Meggyónik, Kláver föloldozza és egy két perc mulva már a másvilágba szállt megtisztult lelke.

Hasonló ehhez a következő eset. Ismét ugyanazon kísérővel beteget látogatott, midőn hirtelen hatalmas zivatar támadt. Figyelemből kísérője iránt, gyorsan haza akart sietni. De ismét hirtelen megállt, és esdve szólt társához: »Ó kedves testvér, legyen irántam türelemmel! Ime egy halhatatlan lélek forog veszélyben, siessünk, mentsük meg, nehogy elkéssünk!« Mindketten gyorsan más útra térnek, és a zuhogó esőben kisietnek a városból. Csakhamar nyomorult viskóba lépnek, ahol elhagyot-

tan szegény néger küzdött a halállal. A szent néhány bátorító szavára a haldokló késznek nyilatkozott meggyónni. A szent föloldozza, az utolsó kenetben részesíti, és nemsokára Kláver karjai közt meghalva lezárta szemeit.

Ezen kísérője később eskü alatt bizonyította, hogy Kláver hasonló körülmények közt, azaz benső szózat figyelmeztetésére, annyi betegen segített, hogy ő nem képes minden egyes esetet elmondani.

Még feltünőbb volt a következő eset. Egyik napon látogatásai közben a városban jókedvű négernőt látott a ház előtt ülni, mint látszott, teljes egészségben. Szentünk belép a házba, hivatja az úrnőt. »Asszonyom, hivassa be szolgálóját, hogy mihamarabb meggyónjék.« »Miért oly sürgős? Tán elég jókor lesz, ha a legközelebbi vasárnap járul a szentségekhez.« »Semmi esetre,« válaszolt Kláver, »gondoskodjék, hogy rögtön megtegye, különben mind ön, mind szolgálója nagyon megkeserülnék halogatásukat.« Engedtek fölszólításának. A rabszolganő meggyónt és még az nap meghalt.

Ó mily búzgón imádkozhattak Isten trónja előtt a csodálatosan megmentett lelkek a szent apostolért és munkáinak sikereért. Nem is csoda, ha az ég mindig bővebben hullatta segítő kegyelmét, és Kláver tevékenységét mindig föltünőbb sikerekkel koronázta.

A betegek szolgálata nemcsak testi erőt kívánt, hanem hősi önmeggyőzést és önmegta-

gadást is követelt. Betegeinek legtöbbje, nyomorult gunyhóban, piszkos padláson, vagy valamely sötét elhagyott kamarában gyötrődött. Tudjuk, hogy a négerek már természetüknél fogva valami sajátos, kiállhatatlan szagot árasztanak egész testükből, melyet a piszok és betegség csak növel. A himlő mindennapi betegség; a poklosság és rák is igen gyakori náluk. Vegyük számításba azután a hőséget, az égalj nedvességét s egyéb kellemetlenségeit, és könnyen meggyőződünk arról, hogy Kláver a betegek gondozásában hősi erényt gyakorolt. Akik e gyámoltalan népnek segédkezet akartak nyújtani, azokat többnyire a kétségbeejtő nyomor riasztotta vissza. Buzgó, szentéletű papok is kénytelenek voltak abbahagyni munkájukat, mihelyt két, három beteget meglátogattak. A természet egyszerüen megtagadta a szolgálatot. Egyedül Kláver képezett kivételt. Ő ezen emberi nyomorúságok fölött állt; órákon, napokon át tudott tartózkodni a nyomor e fészkeiben. Igaz, az isteni kegyelem csodálatos hatása nyilvánult tetteiben, de nem lehet tagadni, hogy sikere nagy részben önmegtagadásának volt gyümölcse. Amit Xavér szent Ferenc, Szienai szent Katalin és Isten több jeles szolgájának életrajzában olvasunk, — hogy természetük ellenkezésének legyőzésével, csókjaikkal illették az útálatos, genyedő sebeket, — az szentünk életében mindennapi dolog volt. A legútálatosabb betegeket is, legyőzve ellenkező érzését és undorát, a legnagyobb szeretettel gondozta. Az ily-

nemű áldozatok tetszettek bizonyára legjobban szeretett Üdvözítőjének. Ő maga hozta rendbe a betegek szennyes ágyát, maga tisztogatta sebeiket, fekélyeiket. Ha természete néha fellázadt, akkor megölelte a beteget, megcsókolta a fakadékokat és — útálat fog el bennümket a puszta gondolatra, de a szent tiszteletére legyen mondva — szájával ki is szítta a sebeket.

Egy jezsuita, aki Karthagénán át Rómába utazott, saját szemével akart meggyőződni Kláver hősi szeretetéről a betegek iránt. E célból maga ajánlkozott kísérőül. De alig nézte rövid időn át a szent tevékenységét a nyomor hajlékaiban, ereje már is csökkent, és ájultan rogyott a földre. A búcsúzáskor a házfőnökhöz e szavakkal fordult: »Kláver valóban szent; dicsőségét hirdetni fogom, amerre csak utam vezet. Ily páratlan, hősi önmegtagadásról, ily áldozatkész szeretetről kevés szentnek szól az élete.«

Egy esetet az igazság kedveért kell még elbeszélnem, midőn Kláver is, az önmegtagadás embere, legalább egy pillanatra, visszatántorodott a rútság nagyságától. Négerhez hítták, akit a rettentő szag miatt, melyet sebei árasztottak, nyilt barlangba fektettek. A rabszolgatulajdonos négy spanyol nemessel elkísérte egy dombig a szentet, de aztán visszavonultak, hogy a lesből megfigyeljék eljárását. Kláver a barlangnak tart, félretolja a gyékényt, de e pillanatban oly nagy mértékben tódult ki a genyedség és rothadás szaga, hogy önkénytelenül visszatántorodott. Ki-

mondhatatlan piszokban, rothadásnak indult genyedő fakadékokkal borított emberi test feküdt előtte. Természete visszahökkent az undokság láttára. Egy percig habozott, egy sarokba vonult és abban a hiszemben, hogy senki sem látja, térdre borult és fölkiáltott: »Ó nyomorult bűnös, te Isten kedvenc gyermekét akarod elhagyni nyomorában! Majd lakolsz ezért.« Leveti vállairól ruháját, ostorhoz kap, és irgalmatlanul vérig veri testét. Miután így az imából és önmegtagadásból erőt s bátorságot merített, térdenállva közeledett a beteghez, megcsókolta, megtisztította sebeit s rendbehozta ágyát. Még ez sem volt elég, ott maradt mellette, meggyóntatta, megvígasztalta, bátorította őt és minden kigondolható jó és hasznos szolgálatot végzett körülötte.

A spanyolok, akik mindezt figyelemmel kísérték, nem tudtak hová lenni csodálkozásukban. Egy szentet figyeltek meg, aki csaknem a gyengeség áldozata lett, de a következő percben már hősi önmegtagadást gyakorolt. A szentek is emberek. Bennök is fellázad a test a lélek ellen, de küzdenek és ép ezen küzdelem a roszra hajló természet ellen teszi őket szentekké.

Kláver nem félt ragadós betegségektől. Himlő, vérhas, pestis, sőt a bélpoklosság is ezen szerencsétlen emberek mindennapi betegségei közé tartozik. Minél veszélyesebb volt a betegség, minél kiállhatatlanabb, undorítóbb a beteg, annál szentebb feladatának tekintette, hogy raj-

tok segítsen. Félelem nélkül, barátságos, megnyerő modorával egyaránt közeledett mindenkihez. Részvéttel tudakozódott bajuk után, szívélyesen kezet szorított velük, bizalmasan ágyuk mellé ült és úgy társalgott velük, mint barát barátjával, az anya gyermekével. Megenyhítette szívük búját, bánatát, kedvet és bátorságot öntött beléjük a fájdalmak elviselésére. Majd jámbor társalgásba kezdett, és szívüket Istennek megnyerni törekedett. Megtanította őket ama nagy művészetre, — hogyan lehet szenvedésből, érdem- és vígaszforrásokat fakasztani. Kimosta, kitisztította sebeiket, átkarolta s megcsókolta a betegeket, egyszóval mindent megtett, hogy szenvedésüket enyhítse, szomorú helyzetüket tűrhetőbbé tegye. Ezen az úton megnyerte bizalmukat. Sírva-zokogva beismerték atyjuk és apostoluk előtt botlásaikat, és kibékültek a jó Istennel, akinek jósága és irgalma Kláverben, lelkük buzgó apostolában, oly hűen visszatükröződött.

Legjobban szomorkodott a lánglelkű pap, ha a betegek nyelvét nem értette. Tolmácsai akárhányszor nem mertek a szegény négerek lakásaiba belépni, mert féltek a ragadós betegségektől és undorodtak a bűztől és piszoktól. Hacsak lehetett, Kláver segített a bajon. Bement a szobába, vagy zugocskába, előbb szellőztetett, tisztogatott és amennyire csak lehetett, mindent rendbe hozott, és csak azután kérte tolmácsát, hogy rövid időre jöjjön segélyére. Isten

különös áldása és segítsége ily alkalmakkor többször különösen nyilvánult.

Egyszer Tolofóban négerhez hítták. A beteg teste tele volt genyedő kelésekkel, sőt nyilt, folyton ömledező sebekkel. A kellemetlen, dögleletes szagot tolmácsa nem tudta kiállani és kimenekült. A beteg eszméletlenül feküdt, de szentünk nem hagyta el. A sz. kereszt jelével megáldotta a szobát és a szerencsétlent, azután letérdelt és imádkozott. Kis idő mulva fölkelt, közeledett a beteghez és csókra nyújtva keresztjét hangosan nevén szólította. Midőn kísérője ezt meghallotta, újra bejött. Az imént elhagyott bűzös szobában kellemes, hűsítő szellő lengedezett. A beteg teljesen magához tért, elvégezte gyónását, fölvette az utolsó kenetet és kis időre, Isten malasztjával szívében, kiadta lelkét.

Még inkább megérdemli csodálatunkat azon kitartó türelem, mellyel Kláver, évek hosszú során, gondozta a gyógyíthatatlan betegeket. Ilyen sorsra jutottak a kihasznált, kegyetlenül magukra hagyott szegény rabszolgák. A betegség hosszú tartama, a fájdalmak nagysága, a nyomor és elhagyottság mogorvákká és ingerültekké tették őket. Szomorú helyzetük tudata keserűséggel és gyűlölettel öntötte el szívüket urok és embertársaik ellen. Ha találkoztak is irgalmas szívű emberek, akik szívesen segítettek volna nyomorukon, a négerek gorombasága akárhányszor visszariasztotta őket a jó tettől. Kláver különös hivatást érzett szívében a leggorombábbakon első sorban

segíteni. Ha még oly háladatlanok voltak is iránta, ha kinevették, kicsúfolták szolgálatáért, ő nem szűnt meg velük barátságosan bánni. Szolgálatukban sohasem fáradt ki, ámbár mindent megtett, amit a test és a lélek üdvére helyesnek tartott.

Ily kiváló gonddal ápolt három éven át egy végelgyengülésben levő négerasszonyt Angolából. Egy másik beteget meg tíz álló esztendeig látott el minden szükségessel. — Közel a város falához, nyomorult kamrában, a világtól elhagyatva egy szegény aggastyán kínlódott. Tizennégy hosszú éven át Kláver hetenként meglátogatta, s ellátta orvossággal és élelmiszerekkel. Sok kérés-könyörgéssel sikerült neki másokat is rábírni az irgalmasság ilynemű gyakorlatára. Ajtóról-ajtóra gyűjtött alamizsnáiból kijavíttatta a szegények házait, segített inségükön, míg e viszontagságos életet a jobbal föl nem cserélték.

Kláver eddig felsorolt tettei csak gyenge fogalmat nyújtanak fáradhatatlan tevékenységéről Karthagéna négerei között. Csodálattal tölt el minket már az is, amit eddig hallottunk felőle, de munkásságának, lángbuzgalmának ez még nem volt elég. Szívének szeretete hajtotta, hogy azokat is részesítse a megváltás gyümölcseiben, akik a bányákban vagy ültetvényekben dolgoztak. Hány új keresztény kívánkozott atyja és legnagyobb jótevője után!

Alighogy a betegek husvéti gyónásait meghallgatta, a környékre ment *missziókat* tartani.

Eső, szélvész, forróság nem gátolta apostoli működésében. Oly áldozatokat hozott az Úr Jézus iránt való szeretetből, amilyeneket mi gyarló emberek túlzottnak, sőt lehetetlennek tartunk. De Isten maga vezeti szentjeit, és szent kegyelmével ők helyesen fogják föl e hitvány élet valódi értékét. Arra törekszenek a szentek, hogy testüket minden vágyaival keresztre feszítsék, hogy annál sikeresebben hirdethessék a kereszt tanát. Akit az isteni gondviselés ily életre hítt meg, azt különös erővel is meg szokta áldani.

Csakis akkor fogjuk igazán megérteni szentünk tetteit, ha természetfölötti álláspontra helyezkedünk. Aggkoráig összes utazásait gyalog tette meg. Nem hederített a kíméletlen éghajlatra, a vidék kellemetlenségeire. Ha egyik helyről a másikra ment, ő maga vitte a szent miséhez és a szentségek kiszolgáltatásához szükséges eszközöket. Sohsem vetette le durva szőrruháját, hanem abban sietett hegyen-völgyön, mocsarakon és hegyhasadékokon keresztül, missziókat tartani. Rendesen csak délfelé mondta szent miséjét, addig persze semmit sem evett.

Nem ritkán fordult elő, hogy kimerültsége miatt összerogyott. Egyik nap már alig tudta vonszolni fáradt testét. Kísérője kérte, ugyan ennék már valamit, de a szent azt válaszolta: »Ma még igen keveset szenvedtem Üdvözítőmért, ezt a kicsit már hadd viseljem el érte.«

Midőn megérkezett azon helyre, ahol a missziót tartani kívánta, először a kápolnát, vagy

annak hiányában az imaházat kereste föl, hogy Isten áldását esdje le munkájára. Némely vidéken még imaház sem volt, ahol mindnyájan egybejöhettek volna. Ilyenkor egy nagy keresztet tákolt össze hamarjában, annak a lábához helyezte oltárát, és onnan tartotta beszédeit. Még itt is, ő maga gondoskodott lehetőleg kényelmes helyről négerei és kísérője számára. Saját kényelmére nem gondolt.

Első sorban a betegek után tudakozódott. Azok lelki és testi gondozásával kezdte nehéz munkáját. Azután a gyermekek után nézett. Viskóról-viskóra, ültetvényről-ültetvényre, bányából-bányába ment. Kíméletet önmaga iránt nem ösmert. Mint a jó pásztor odahagyta kilencvenkilenc báránykáját, hogy az elveszett után nézzen. A tövisek megszaggatták kezét, arcát, a sok bokron-bozóton erőnek erejével kellett keresztül törnie, a gondozatlan talaj hegyes kövei véresre törték lábait, gyakran ájultan dőlt össze: de az Úr igazi apostolát ez nem tántorította vissza. *Krisztus szeretete lelkesítette őt.*

Estefelé, ha kissé kipihenték magukat a munkások, összehítta őket, elvégezte velük azon imákat, amelyekre még Kathagénában tanította. Azután hitünk örök igazságairól szólt hozzájuk oly erővel és lelkesedéssel, amilyent csak igazi meggyőződés és buzgóság szülhetett. Prédikációi alatt arcát néha annyira összeszurkálták a mérges legyek, hogy vérbarázdák futottak le rajta. Önmegtagadásból nem kergette el azokat, szen-

vedni óhajtott Üdvözítőjeért, szenvedni, hogy az ég adja áldását szavaira. A sz. beszéd, a különféle erények, különösen az őszinte bánat és erősfogadás fölindításával véget ért. A szegény négerek sírtak fájdalmukban-bánatukban, de egyszersmind reményre ébredtek, mert azt hallották apostoluk szájából, hogy Isten végtelen irgalma bocsánatot és segítséget nyújt a bűnösnek.

Az istentisztelet után a négerek lakásaikba, Kláver pedig egy barlangba, vagy egy rozoga viskóba vonult. Szokása szerint órákon át térden állva imádkozott, vérig ostorozta magát s végül palástját magára vetve, a puszta földre feküdt aludni. Alighogy hajnalodott, már a gyóntatásba kezdett. Alkalmat akart mindnyájoknak nyújtani, hogy eleget tegyenek keresztény kötelességüknek, még mielőtt napi munkájukhoz fognának. Ezután misézett, mise után oly áhítattal adott hálát a jó Istennek, hogy szeráffal hasonlítottad volna össze, aki mennyből a földre szállt. Imája végeztével meglátogatta a betegeket s azokat, akik hanyagságból elmulasztották a tegnap esti szent beszédet. A nap hátralevő részét imára és vezeklésre fordította.

A spanyolok, akiknek birtokain szentünk a missziókat tartotta, a legnagyobb megtiszteltetésnek vették volna, ha Kláver hozzájuk szállt volna. De ezt minden igyekvésük dacára sem tudták elérni. Ha mégis kényszerülve volt néha meghivásukat elfogadni, csak kenyeret és vízben

főzött rizst evett. Hogy eltitkolja önmegtagadását, mentségül rossz gyomrát emlegette, mely nehezebb ételeket nem képes megemészteni. Ebéd után pedig szépen kérte a háziurat, adná a megmaradt ételeket, Jézus iránt való szeretetből, a szegény és beteg rabszolgáknak.

Kláver étkezése a missziók alatt rendesen csak kenyérből és rizsből állt. Inni pedig csak vizet ivott. Estig legtöbbször semmit sem evett. Ily önmegtartóztatás után testének szükségképen tönkre kellett volna jutnia. Kísérői gyakran kérték, vigyázzon magára, egyék gyakrabban, és jobb ételeket. De ő nem hagyta el régi szokását. Erejének épséges fönntartása Isten szeretetének és akaratának páratlan bizonyítéka volt.

Misszióinak sikerei is, Isten különös kegyéről tesznek tanuságot. Beszédei folytán egész föltünő változások álltak be. Sokan csak ilyenkor jöttek és kérték a keresztséget, bár eddig mindenki keresztényeknek tartotta őket. Megrögzött bűnösök, akik sok éven át ellenálltak a kegyelemnek, megtörve tértek az irgalmas Istenhez. Halálos ellenségeskedéseket, vétkes viszonyokat, amelyek sokáig botrányul szolgáltak, Isten kegyelmével megszüntetett. Istentelen, rossz szokásokat végleg eltörölt, és a jámborság gyakorlatait léptette életbe. Káromkodás és átkozódás helyett, fohászimákat és áldást hozó szavakat lehetett hallani. A kicsapongó énekeket és kétértelmű beszédeket szent énekek és épületes társalgások szorították ki. Kláver valóban a négerek apostola volt.

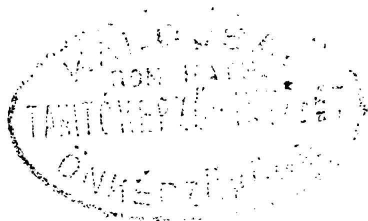
Őt tekintették atyjuknak és apostoluknak, nemcsak lelki ügyekben, de az élet bajaiban is. Bizalmukban nem szégyenültek meg.

Záradékul egy-két esetet szeretnék elmondani. Egy tűzokádó hegy kezdte a környéket pusztítani. Tüzes lávafolyamok lepték el a nagy gonddal művelt ültetvényeket, sőt már egyes házak és a lakosok is veszélyeztetve voltak. Ijedten szaladtak Kláverhez segítségért. A szent intette őket, vessék bizalmukat Istenbe, akinek szavára egykor a tenger bősz hullámai is lecsillapodtak. Erre egy nagy keresztet készített és annak lábánál a mennyei Atyának bemutatta a szent mise áldozatot, hogy szent Fia vére által kiengesztelődjék. A mise után vállaira véve a keresztet, fölment a hegyre és azt azon mélyedésbe tűzte, amelyből még csak nemrégiben a tüzes áramok törtek elő. Kláver e tettével végkép megmentette a vidéket e veszélytől.

Toli nevezetű helységben nagy szárazság volt. Félelemmel néztek az emberek a jövőbe. Nyilvános imákat és körmeneteket tartottak, hogy az ég csatornái megnyíljanak. De úgy látszott, imájok hiábavaló volt. Véletlenül Kláver vetődött a vidékre. Eléje mentek a szegény földmívesek és kérve-kérték, imádkozzék értük, hadd küldjön a jó Isten esőt szomjas földjükre. Kláver imádkozott, este felé felhők tüntek fel az égen, csendes meleg eső keletkezett, mely három nap és három éjjel meg sem állt. Minden kár el lőn hárítva, amellyel a szárazság fenyegetett.

Betegségek és nyavalyák elmultak imádságára, jövendölése szerint az ültetvényeknek nem lett bajuk, ámbár a tengeri rablók sokszor pusztítással fenyegették azokat. Egyszóval, a mindenható Isten hatalmának számtalan jeleivel bebizonyította, hogy a »négerek rabszolgája« az ő kedves, szíve szerinti apostola.

III. RÉSZ.

Karthagéna apostola.

A szeretet angyala.

Ha figyelemmel kísértük Kláver eddig felsorolt tetteit, ha gondolatban követtük a szeretet utjain, láttuk, mint dolgozott, fáradozott a megvetett négerek érdekében, annyi önfeláldozással, kitartással, lelkesedéssel: önkénytelenül azon elismerés száll ajkunkra, hogy így csak egy lelkében, tettében szent apostol cselekedhetett. Akit Isten szeretete és a lelkek iránt való kiolthatatlan szomj

hevít, az olyan mint a háborgó tenger: sohsem nyugszik, sohsem pihen. Az apostol szíve sem nyughatik, míg halhatatlan szívek dobognak, és megmentésükre várnak. Üdvükért, javukért új és új küzdelmeknek megy elébe, új és új áldozatokat vállal magára. »Azért jöttem«, mondja Üdvözítőnk, »hogy tüzet hozzak e földre, és mit kívánok, mint hogy égjen.« A gonosz lélek éjjelnappal azon van, hogy az embereket kelepcéjébe csalja. És Krisztus apostola nyugodtan nézze ezt, ne feszítse meg minden erejét, hogy Isten gyermekeit a mennybe vezető útra terelje?

Kláver azért nemcsak a négereknek volt atyja, apostola, ő szent Pállal mindenkinek mindene akart lenni. Karthagéna kórházai és börtönei, a kaszárnyák katonái, a gályarabok, a szegények gunyhói és a gazdagok palotái, a gyermekek játszótere, és a véteknek sötét odui, egy szóval az egész város tarka népességével, sokféle nyomorával, fáradhatatlan munkásságának és buzgóságának volt színtere.

Kimerülten tért haza nehéz misszióiból. Lankadt idegeinek megújítására, üdülésre nem is gondolhatott, mert már számtalan helyen türelmetlenül várták érkezését.

Szent Sebestyén kórházában.

lső látogatásait a szent Sebestyénről nevezett kórházban szokta volt tenni, mely az istenes szent Jánosról nevezett irgalmas testvérek vezetése alatt állott. Az év minden szakában egész serege került itt össze a legkülönbözőbb betegeknek, akik bő alkalmat nyújtottak szeretetének és alázattal párosult önmegtagadásának.

Fölvidult a szenvedők arca, midőn a kedves és jóságos szent a betegtermekbe lépett. »Itt van ismét atyánk, hál' Isten!« hangzott ágyról ágyra. »Hozta Isten, Páter Kláver, jó napot!« köszöntötték jobbról is, balról is, és akik nem köszönthették hangos szóval, jelekkel nyilvánították örömüket.

Kláver szent Sebestyénnél nemcsak a négereknek, de minden ottlévőnek atyja, rabszolgája volt. Hacsak nem tartott missziókat, hetenkint legalább egyszer meglátogatta e kórházat. A szikár, sápadt férfiú, hosszú gyolcsruhában ágyról-ágyra járt, mint a vígasztalás angyala, szolgálatkész szeretettel, keresztet tartva kezében. Itt egy pestises beteg feküdt, ott egy bélpoklos,

ez itt sorvadásban sínylődött, az meg nyomorék, amott egy haszontalan korhely hentereg, akinek egészsége megsínylette vétkes kicsapongásait, emitt meg a halállal küzd egy szerencsétlen ember. Bármily vallású volt is az illető, katholikus vagy protestáns, török vagy pogány, mindnyájokról egyforma szeretettel gondoskodott. Mitől sem ijedt meg. A beteg testi-lelki nyomora volt szeretetének egyedüli mértéke.

Mindegyikhez elment, mindegyikkel barátságosan kezet szorított, melléje ült, és úgy beszélgetett akármelyikkel, mint legjobb barátjával. Minden bajukat, bánatukat elmondták neki, és ő megvígasztalta, bátorította őket. Jobban hatott ez lelkükre-testükre, mint a legjobb orvosság. Miután mindegyikkel társalgott, a betegápolónak hivatalát vállalta magára. Kisöpörte a termeket, megvetette az ágyakat, segédkezett az öltözködésnél, megmosta őket, mint Krisztusban szeretett testvéreit, s mindent megtett érdekükben, amit az orvosok és felügyelők megengedtek neki.

Háború, vagy pestis alkalmával, midőn a segélyt keresők száma mind jobban fölszaporodott, egész napokat töltött a kórházban. Korán reggel már ott termett, ott misézett, sz. mise után pedig a dologhoz látott, akárcsak a legerősebb, legedzettebb betegápoló. Egész nap nem evett, nem ivott. A szolgálatban lévő testvérek csak bámulták, s nem győzték eléggé csodálni Isten kegyelmének erejét, amely e szentet fönntartotta.

Minden dolga, munkája és áldozata mellett, nem tévesztette szem elől főcélját: a lelkeket isteni Mestere szívéhez vezetni. Szeretetének és jóságának nem állhatott ellen a bűnös szíve.

Ösmeretes is volt mindenki előtt, hogy Isten hatalmat adott Klávernek arra, hogy még e legkonokabb szíveket is bánatra indítsa. Azért, midőn minden más eszköz, indítóok gyengének bizonyult, csak hozzá fordultak segélyért.

Egy alkalommal az irgalmas testvérek minden módot fölhasználtak, hogy egy kicsapongó embert jobb útra tereljenek. Betegsége oly kiállhatatlan volt, hogy lehetetlen volt a többi beteggel együtt hagyni. Egy félreeső szobában tehetetlenül nyomorgott a boldogtalan. Orvosra szorult teste, de még inkább lelke. Az irgalmas testvérek Kláver oltalmába ajánlották. Ő szokott szeretetével és nyájasságával közeledett a megátalkodott bűnöshöz. Ezen ember láttára, akinek testére, homlokára az erkölcstelenség bélyege volt sütve, útálat fogta el szent, szűztiszta lelkét. Legyőzve azonban ellenszenvét, a legszívélyesebben kezet szorított vele. Erre, jó közel a feslett ember mellé ült, és arcával genyedt karjára dőlt. Egy szent embernek ily bizalmassága megragadta a szerencsétlen ember szívét. Már csaknem megadta magát, de a megátalkodottság ördöge felülkerekedett szívében, és minden jóravaló hajlamot kiszorított belőle. »Takarodjék innen«, mordult rá a durva ember, »tudom, betegségem ön előtt kiállhatat-

lan.« »Ellenkezőleg«, válaszolt a szent, »engem ilyesmi már nem bánt. Tudnék csak valamilyen orvosságot, beh szívesen szerezném azt meg önnek.« A beteg mélyen fölsóhajtott. »Engedje meg kérem, hogy fekvőhelyét kissé megigazítsam, bizonyára jót tesz.« A feleletet be sem várva, kiemelte a genyedező embert az ágyból, egy székre ültette és friss ágyat vetett számára. Erre a legnagyobb gonddal és tisztelettel mosta meg az embert, úgy bánt vele, mintha maga az Úr Jézus testét készítette volna el a temetésre. Miután megvolt, megcsókolta sebeit és gyengéd ovatossággal visszafektette helyére. A feslett ember csak hallgatott. Nem mert a szent szemei közé nézni. Még két álló óráig ült Kláver a beteg ágya mellett, beszélt neki Isten végtelen irgalmáról, jóságáról, de, úgy látszott, minden fáradozása veszett munka volt. Fölkelt, hogy távozzék. A búcsúzás alkalmával alázatosan kérte: »Barátom, ha a mennyországba jön, imádkozzék értem, nagyon kérem.«

Mint egy szende fénysugár hatottak e szavak a kétségbeesés szélén álló lelkére: »Mit is mondott, . . . gondolkolkodott magában, engem kért, hogy imádkozzam érte! . . . ha én a mennyországba jutok! . . . Hát lehetséges, hogy én a megrögzött bűnös üdvözüljek? . . .« A kegyelem órája ütött. Kláver türelme győzelemre segítette ébredező lelkiismeretét. Nem tartott sokáig, s a szerencsétlen a fájdalom könnyeit ontva végezte gyónását. Megtért és elhatározta, ha Isten tovább élteti, szigorú bűnbánatot fog tartani.

Néhány nap mulva igen elgyöngült és már is azt gondolta, hogy végórája ütött. Szépen kérte P. Klávert, mondana el érte egy szent misét, és alamizsnát akart neki nyújtani. De Kláver nem fogadta el a pénzt, hanem megnyugtatta: »Tartsa meg, barátom, még szüksége lehet rá. Holnap önért mondom szent misémet.«

Másnap tényleg kedves betegeért ajánlotta föl szent miséjét, amelyben különös buzgósággal esedezett egészségeért. Azután meglátogatta a beteget, akinek állapota szemlátomást javult. »Bízzék, kedvesem«, szólt bátorítólag Kláver, »Isen szereti önt, nemsokára felgyógyul. De akkor ne feledkezzék meg arról, akinek egészségét, éltét köszöni. Vigyázzon, hogy vétek által őt meg ne szomorítsa!« — »Veszély elől«, tevé hozzá kis idő mulva, »legalább nagyobb veszély elől, amelyben Istent könnyen megbánthatná, a Megváltó majd megkíméli önt, mert szereti és lelkét meg akarja menteni.«

Ezen órától kezdve feltünően javult a beteg állapota, de ugyanazon mértékben fogyott szemeinek ereje. Végre teljesen felgyógyult, de látóképességét teljesen elvesztette.

Kláver tanítása bő gyümölcsöt hozott. A megtért bűnös hálatelt szívvel emlékezett vissza a szentnek szavaira. Élete hátralevő napjaiban mindenkinek a béketűrés legszebb példáját nyújtotta. Vakságát keresztény megadással, büntetésképen fogadta Isten kezéből.

Volt ott egy másik ember is, aki szintén er-

kölcstelen élete következtében súlyos betegségbe esett. Idegzetének rossz állapotáról tanuskodott állandó, kínos főfájása és szemevilágának fokozatos csökkenése. Lelke sötét, szomorú gondolatokba merült, szántszándékkal elzárkózott minden vígasztalás elől. Kláver áldozatkészségét figyelemre sem méltatta. De végre ő sem tudott többé ellenállni Kláver szívhezszóló beszédének.

Akaratlanul végig hallgatta egyik napon a hithirdető társalgását beteg szomszédjával. »Kláver az Isten angyala«, mondá végre halkan maga elé, »belé helyezem bizalmamat, belé minden reményemet.« Remegő hangon hítta magához a hithirdetőt. Ez rögtön ott termett, és betegünk nehány perc mulva óriási változáson ment át. Mintha kicserélték volna. A beteg, Isten különös kegyének legyen érte köszönet, többé mit sem késve, bánatos szívvel ösmerte be botrányos tetteit, s alázatosan bocsánatért esdve, kérte szentünket, ajánlja őt Isten irgalmába.

A Mindenható e pillanatban Klávert különös fölvilágosításban részesítette. A szent pap kezét a bűnbánó fejére teszi, az égre tekint és bátorítja: »Kedves öcsém, viseld türelemmel vakságodat. Isten különös gondviselése és kegye ahhoz kötötte lelked üdvét. Különben pedig ne szomorkodjál, hanem bízzál benne.« Erre palástjával a beteg homlokát megérinté és fejfájása örökre eltünt. Vaksága az érdemek gazdag forrásává lett. E csapásban nemcsak Isten büntető kezének működését ösmerte fel, amely meg akarta

kímélni az örök büntetéstől, de Isten végtelen bölcseségét is, mely csak azért vette el szeme világát, nehogy oka legyen teste-lelke romlásának.

Egyik napon egy beteget hoztak a kórházba, de betegsége nemét az orvosok nem tudták megállapítani. Próbáltak rajta mindenfélét, de nem vergődtek zöld ágra. Lelkének állapota egy hajszálnyival sem volt jobb. Időnkint úgy tetszett, mintha a gonosz lélek szállta volna meg, káromkodott, átkozódott, dühöngött, mint egy fenevad, szinte rettegtek tőle az emberek. Imádkoztak érte, szentek ereklyéit tették vánkosa alá, mindent megkísérlettek megnyugtatására. De a boldogtalan csúfot űzött ápolói jámborságából, az ereklyéket eldobálta. Ha keresztet tartottak eléje, káromkodva hátat fordított, ha szentelt vízzel hintették meg, ordított, jajgatott, mintha a pokol nyilt volna meg alatta. A kórház főnöke P. Kláverért küldött. Ez, miután keményen megostorozta magát, Istenbe vetett bizalommal a beteghez sietett. A beteg nyugodtabb lett. Isten a tanúja, mily kimondhatatlan szeretettel, türelemmel bánt jámbor szolgája az ördöngössel. Nem tartott sokáig és a beteg megtörve, kérve-könyörögve kiáltott: »Ó atyám, hallgassa meg gyónásomat!« A bánat könnyei csordultak ki szemeiből és néhány pillanat mulva kibékült régóta elhagyott Istenével. A dühkór teljesen elhagyta. A jóságos Isten meghosszabbította életét, hogy bűneiért eleget tegyen és bűnbánó élete által példát adjon beteg társainak. Isten legszen-

tebb akaratán megnyugodva, hálaszóval ajkán adta vissza lelkét Teremtőjének.

Kláver erényei, a betegápolás körül, oly szép fényben tündöklöttek, hogy akárhány másvallású, azok fönségétől mintegy elbűvölve, önként fordult az igazság világa felé. Hangosan szóltak a tettek, nyiltan hirdették a világnak, hogy azon vallás, amely ily áldozatokra képesíti az embert, természetfölötti, isteni. Ily példákat csak a katholikus egyház tud a világ szeme elé állítani. A feleséges protestáns pásztor nem vállalhat magára oly veszedelmes munkát. Kedves neje, apró csemetéi mily keserű könnyeket hullatnának, ha a személyes bátorság ily életre nem is hiányoznék részéről. Mohamed nagy tettekre készti rajongó hiveit, de vakbuzgóságuk nem állja meg a helyét; ha nehezebb körülmények közé jutnak, nem lelkesíti őket a krisztusi szeretet. A vadak, a pogányok nem igen törik magukat faisteneik miatt. Egy tőrdöfés a beteg vagy a tehetetlen aggastyán szívébe, más esetben az ostor vagy a máglya — és megszabadultak kellemetlen felebarátjuktól.

Kláverben mindannyian az önfeláldozó szeretetet ösmerték fel, amely mindig kész volt az emberek bárminő fájdalmain is segíteni. Protestánsok és hitetlenek sokszor önszántukból kérték Isten szolgáját, tanítsa meg őket az igaz hitre. Sokan közülök elhagyták hamis vallásukat, hogy igazság után szomjazó szívük egész melegével öleljék magukhoz »a szeretet angyalának« hitét.

Egy nyakas kálvinista sokáig ellenszegült Isten kegyelmének. A buzgó hithirdető mély alázatossága, kifogyhatatlan türelme, leereszkedő szeretete, hősi önfeláldozása az elfogult lelkére semmi hatással sem volt. E nehézséggel szemben nőttön-nőtt Kláver jósága. Mindhiába. Még egy kísérletet tett, hogy e beteg kőkemény szívét meglágyítsa. Sikertelenül fáradozott. Erre szomorúan egy másik beteghez fordult, hogy előkészítse a jó halálra. De ime, ennél is váratlan nehézségekbe ütközött. E nyomorult borzasztó gyűlöletet táplált szívében valaki ellen, kinek a föld minden kincseért sem bocsátott volna meg. Makacssága az élethez való reménnyel egyaránt nőtt. Azon gondolatban ringatta magát, hogy nemsokára föllábad és véres boszút vehet gyűlölt ellenfelén. Bár szentünk azon meggyőző ékesszólással szólt, amelyet nem ritkán maga a Szentlélek közöl szolgáival, mégis minden törekvése, igyekvése hajótörést szenvedett. A Teremtő az embernek szabad akaratot adott, tehát ellenállhat Isten kegyelmének. E boldogtalan sem hajlott Isten hivó szavára.

Ugy látszott, a Mindenható apostolának bizalmát akarta próbára tenni. — Kláver nem veszítette el reményét. Újból szeme elé állította az oktalannak vétkes állapotát és mindenre, ami égen-földön szent volt előtte, kérte, bocsásson meg ellenségének. Gúnyolódva veti oda a haragtartó: »Nem bánom, Kláver, ha azt a kálvinistát megtéríted, úgy én is beadom a dereka-

mat, megbocsátok.« Kláver rögtön letérdelt és imádkozott. — Isten csodája! Alig merült forró imába, már is híják a kálvinistához.

Hozzá lép és a beteget lelkében teljesen megváltozva találja. »Atyám!« kiáltott fel a beteg, »mint katholikus akarok meghalni! Az ön vallása, az az igaz vallás!« Az igaz bánat félreismerhetetlen jelei között végezte élet-gyónását és Kláver hálatelt szívvel vette föl az egyház kebelébe.

A haragtartó ember is tanuja volt a kegyelem ezen csodájának. Szégyenkezve emlékezett vissza gúnyos szavaira. Örömmel fordult hozzá Kláver: »Látod, kedves barátom, Isten teljesítette föltételedet, melyet eléje szabtál. Megtérítette a kálvinistát. Ebből világosan láthatod, hogy a te lelkedet is meg akarja menteni. Vagy tán képes lennél még most is visszautasítani Isten szent kegyelmét?« A megátalkodott megtért. »Megbocsátok, Atyám, teljes szívemből. Isten jóságának és az ön szelídségének nem tudok tovább ellenállni.« Töredelmes gyónást végezve, öröme határtalan volt, mert lelki békéjével testi egészségét is visszanyerte.

A bélpoklosok között.

Szent Sebestyén kórházán kívül volt még Karthagénában egy másik kórház is, melyet Kláver csaknem jobban szeretett, mert alkalmat nyújtott neki még nagyobb önmegtagadásra, és természetének legyőzésére.

A város falain kívül, távol az emberi hajlékoktól, hosszan nyúlt el a komor épület. Fekvése, kopott külseje érthetőleg szólt a nyomorról, amely belül honolt. Szükség nélkül egy karthagénai, egy néger sem vette arra útját. A bélpoklosoknak szent Lázárról nevezett kórházát minden ember kerülte. Gyógyíthatatlan betegeit elhagyta a világ, száműzte a társadalom. A bélpoklosság már magában véve bor-

zasztó betegség, de az egészségtelen éghajlat még elviselhetetlenebbé teszi. Az ember bőrén fehér foltok keletkeznek, amelyek lassan útálatos genyedésbe mennek át. Az egyes testrészek, mint a rákbetegségnél mindig tovább s tovább romlanak, míg végre egyik a másik után lehull. A feloszlásnak indult testet inkább bomladozó hullának néznéd, mint a halhatatlan lélek lakásának. Az egyiknek a füle rothad le hamarább, a másiknak orra, annak az ajka, álla, keze, emennek meg az arca egy evesülő seb. Egyik testrész után a másikba kap ez irtózatos betegség, hogy végül egy körömnyi egészséges részecske sem található már az emberen. Ijedség fogta el azokat is, kik a betegekre csak néztek és kevesen voltak, akik a nyilt sebekből kiáradó szagot el tudták volna viselni. Aki hozzájuk közeledett, a nyilt veszélynek ment eléje, hogy rajta ragad a betegség. S ha találkozik is oly önfeláldozó ember, aki mire sem hederítve, Isten szeretetéből, kockáztatja életét, nagy kérdés — nem szegül-e ellene egész természete?

Ki kételkedhetik azon, hogy szent Lázár betegei ugyancsak rászorultak a segítségre? — Ha még oly nyomorultak is, ki tagadhatja, hogy ők is Isten gyermekei és Krisztus Urunk drága vére őértök is omlott a kereszten. Ezen ok únos-úntig elég volt Kláver szívének. A betegek nyomorával növekedett Kláver szeretete. Minél terhesebb az ápolásuk, annál több alkalom kínálkozik mindennemű erények gyakorlására. Kedves otthonául

szent Lázár kórházát választotta. Ha valamikor egy kis szabad időre tehetett szert, ellátogatott betegeihez. Örültek olyankor a szegények, örült maga Kláver is, hogy jót tehetett velük.

A farsangi napokban történt. Kláver kora reggel nagy sietséggel, nehéz zsákkal a hátán, örömtől sugárzó arccal a város kapujának tartott, midőn egy spanyol katonatiszttel találkozott. »Hová oly gyorsan, főtisztelendő uram?« Farsangi mulatságra a bélpoklosokhoz, nem jönne velem?« »Már miértne? Hadd lássam, hogy mulatnak a bélpoklosok.«

Bementek a kórház udvarába. Kláver a düledező templom ajtajába állt, előhúzta csöngetyűjét és csöngetett. Egyszerre minden megélénkült, innen is, onnan is betegek bújtak elő, odavánszorogtak »atyjukhoz« és örömmel üdvözölték. Sorra megölelte a betegeket, mindegyikhez volt egy barátságos, jóságos szava. Aztán közéjük térdelt és hangos imába kezdett, olyanba, mint aminőt az isteni szeretet sugall. Erre kis szentbeszédet tartott, buzdította, lelkesítette hallgatóit, viseljék türelemmel szenvedésüket, tartsák tisztán szívüket, mert Isten és angyalok előtt nem a test poklossága útálatos, hanem a léleké. Nem sok szavába került, a betegség eltorzította embereket elkészítette a szent gyónásra, fölindította velük együtt a bánatot s aztán a legközelebbi szegletkőre leülvén, meghallgatta gyónásaikat.

Aki fázott, azt gondos anyaként palástjá-

val takarta be. A gyengébbeket, akik rendesen útálatosabbak is voltak, térdére ültette, s úgy hallgatta gyónásaikat. Miután mindannyian meggyóntak, sz. misét mondott, amely alatt megáldoztak. A szokott reggelinél a legnagyobb készséggel szolgált nekik, míg végre saját ajándékaival kedveskedhetett nekik. Ily örömben részesültek az év nagyobb ünnepein is. Buzgóságának köszönhető, hogy módosabb lakosok nemritkán nagy ebédet készítettek a bélpoklosok számára. Ilyenkor még zenéről is gondoskodott. Nagyon is jól tudta, hogy a néger él-hal a muzsikáért. Rendesen a nagy templom zenészeit sikerült megnyernie, akik olyankor víg indulókat, a négerek ismert kedves nótáit játszották felvidításukra. Ha úgy vette észre Kláver, hogy egyiknek nem ízlik az étel, maga ült melléje, egy tányérból evett vele, jóízű tréfáival elütötte mélabús gondolatait és az étel is jobban ízlett.

A kórház bútorzata vajmi nyomorúságos volt. Még az okvetetlen szükségesben is hiányt szenvedett. A nyomor ellensúlyozására Kláver minden követ megmozdított. Vásznat, ruhadarabokat, orvosságot, erősítő és üdítő italokat, szagos vizet szerzett. Ajtóról ajtóra járt koldulni. Erős szöveteket szerzett, hogy függönyökkel vonja be az ablakokat, ágyakat, és ily módon megvédje betegeit a kiállhatatlan szunyogok elől. A város úrhölgyei szabták, varrták a függönyöket, a fölfüggesztést már magának kellett végeznie. Sokszor órákhosszat mászkált létrával,

szögekkel, kalapáccsal, minden lármát lehetőleg kerülve, a dohos, romlott levegőjű szobákban ablakról ablakra, egyik ágytól a másikhoz. Csodálkozva nézték a betegek. »Most kedves gyermekeim«, vígasztalta őket barátságosan, »most majd a hiábavaló szunyogok nem fognak többé alkalmatlankodni.«

Egy dolgon szentünk folyton törte a fejét. — E szegény, elhagyott embereknek nem volt templomuk, ahol az élő Isten előtt megpihenhettek, ahol úgy igazában elpanaszolhatták bajukat, ahol erőt és vígaszt találhattak volna fájdalmukban. Ó mily boldog a beteg, ha van, aki meghallgatja, ha búját-baját elpanaszolhatja Jézus Szívének, amely érte dobog az oltár csendes otthonában. Kláver segíteni akart a bajon. A bélpoklosokat is úgy, mint négereit, biztos fedél alatt akarta egybegyűjteni, hogy esős idő többé ne gátolja a hitoktatást.

A kórház temploma már rég romokban hevert. Senki sem volt, aki újra építését elvállalta volna. Kláverünk nem tartozott a kislelkűek sorába. Bízva a jó Istenben nem nyugodott, míg fillérenkint össze nem kuporgatta az építéshez szükséges összeget.

Szeretném mondani, nyisd ki most világ szemedet, nézd az előkelő nemest, a képzett hittudóst, aki egykor mind tanulótársai, mind tanárai elismerését és csodálkozását kivívta, nézd Karthagéna nagy apostolát, akit minden ember tisztel, becsül; nézd, mint hordja a nap he-

vében a meszet, követ, vakolatot, hogy saját keze munkájával segítse az Isten házán dolgozó kőmíveseket. — A templom nemsokára készen állt. Ki képes a szent örömét, boldogságát a templom megnyitásánál leírni! Hasonló munkásságot fejthetett most ki a bélpoklosok között, mint a négereknél

Lelke egész erejével neki dőlt a munkának. A borzasztó betegség Kláver előtt elvesztette félelmetes voltát. Isten különös kegye folytán attól sem félt, hogy rajta ragad, és csodálatos, hogy palástja, melyet annyiszor használt a betegek takargatására, a kellemetlen szagot nem vette föl. Attól sem kellett tartani, hogy tán az által tovább terjesztődnék a betegség.

Hiábavaló ismétlésekbe esnénk, ha újból megemlítenők, mily szeretettel viselte szentünk testi-lelki gondját az emberiség számüzöttjeinek, a nyomor e fészkében. Megismétlődtek itt azon jelenetek, amelyeknek tanúi voltunk, midőn elkísértük szentünket sz. Sebestyén kórházába. Annál szebb fényben tünik fel szentünk áldozatkészsége és önmegtagadása, minél szomorúbb, reménytelenebb és visszataszítóbb a környezete, minél nagyobb azok nyomora, akiknek életét szentelte.

Mindezekből világosan kitűnik, hogy Kláver nemcsak a négereknek és sz. Sebestyén betegeinek volt atyja és apostola, hanem a bélpoklosoknak is.

A börtön lakói közt.

 négereken és betegeken kívül nem volt szerencsétlenebb teremtés Karthagénában a szegény foglyoknál. Sokan szűk helyre szorítva, láncokba verve, sínylődtek a nedves börtön fenekén, mások meg vad haragjukkal, magányos sötét odúkba voltak zárva. Nem hatolt be hozzájuk, nem vidította föl szomorú helyzetüket az éltető napsugár rezgő fénye. Bűnösségük tudata, a közeli halál gondolata a kétségbeesés szélére kergette őket. Sőt azok is, akik kevésbé voltak vétkesek, vígasznélküli életet éltek. A világtól elzárva, kemény mnnkára fogva, elfordultak Istenüktől, aki egyedül könnyíthette volna nehéz keresztjüket. Türelmetlenül viselték büntetésüket. Jó szavuk nem volt, káromkodtak, átkozódtak, boszút forraltak. Szívük a vad érzelmek, harag és gyűlölet szomorú tanyája volt. Szomorú volt életük és ha ily lelki-állapotban halnak meg, nem kell-e még szomorúbbnak mondani halálukat? Ily nyomor láttára az irgalom angyalának szíve ne indult volna-e könyörületre? Hisz sorsukon segíthet most és örökre! Hogy miként látott szentünk e nehéz munkához, lássuk a következőkben.

A szeretet találékony. Klávert az isteni kegyelem vezérelte munkáiban, ez adott belé erőt és rugékonyságot, hogy szeretettel gondoskodjék a foglyokról is. A világi és egyházi elöljárók örömmel adták Klávernek engedélyüket, hogy a foglyokhoz bármely órában bemehessen. Szabadon és függetlenül végezhette papi teendőit. Nagyon is jól tudták az urak, saját szemükkel látták, hogy Kláver maga százszor többet ér el lelki-buzgalma és papi befolyása által, mint ők valamennyien összes törvényeik és intézkedéseik segítségével. Az apostolnak egy szava többet nyomott, mint a vessző, korbács, rendőri szigor.

Nyájas szeretettel sikerült neki még a legnagyobb gonosztevők szívére is hatni s a Szentlélek sugallata szerint azok lelki-testi javát előmozdítani.

Mindenekelőtt a szerencsétlenek bizalmát iparkodott megnyerni. Ha ez sikerült, ő vitte el a babért. A szegények és elhagyottak szíve nem volt képes ellenállni kézzelfogható jóságának. »Nem volt a szeretetnek azon eszköze«, mondja Kláver egyik életírója, »melyet szentünk föl nem használt volna. Nem volt megelégedve azzal, hogy egy derék ügyvédet, névleg Szanchez Jánost, arra bírt, hogy a szegények ügyét megvédje, hanem ő maga is eljárt a törvényszékre a függőben levő perek sürgetésére. Ha szükségesnek látta, a város legügyesebb ügyvédeit kérte föl ezen vagy azon dolog tisztázására, míg ő maga a haragos vádlók haragját ment

csillapítani. Ha azt vette észre egyiknél-másiknál, hogy a vád indító-oka nem egyéb irígységnél, gyűlöletnél, az olyanokat vádjuk visszavonására iparkodott bírni.«

A foglyok sötét komorságát és elkeseredettségét kedves, szívhezszóló beszédei által oszlatta el. Ha sikerült hallgatóit gonoszságuk nagyságáról meggyőzni, nem ritkán Isten irgalmának megható leírásánál a bánat könnyei csordultak ki szemeikből. Olyankor aztán őszinte gyónás megkönnyítette szívüket, a föloldozás szavai a mennyország gyermekeivé változtatta őket, a szent remény tartotta díszes bevonulását az azelőtt már csaknem kétségbeesett lélekbe. Vad harag helyébe alázatos bánat lépett, a káromkodások és átkozódások ájtatos fohászimákká változtak, a rágalmazó és csunya beszédek elnémultak, de fölhangzottak az Isten irgalmát és jóságát dicsőítő beszédek. Közös ima, gyakori hitoktatás, de különösen a szentségek gyakori vétele nem maradt a legszembetűnőbb hatás nélkül. Nem is mondták ok nélkül Karthagénában: »A rabok Kláver önfeláldozó vezetése alatt tulajdonképen megirígylendők. Mialatt mi szabadságunk által elkábítva, sokszor letérünk a helyes útról, a szenvedélyek forró csatájában egykönnyen tönkre megyünk, addig Kláver védencei láncokba verve, nyugodtan készülnek a halálra és a jövő feltámadásra.«

És tényleg számtalan szemtanú bizonyítja, hogy mindazok, akiket Kláver kísért a vesztőhelyre, keresztény megadással fogadták a halált.

Alig ítéltek valakit halálra, Klávernek rögtön tudtára adták. Ilyenkor aztán visszavonult szobácskájába, imádkozott, véresre ostorozta hátát, ily hathatós módon kérve Isten áldását legközelebbi munkájára. A börtönbe sietett, ahol szánalommal telt szívvel magához szorította a szerencsétlent. Elébe tartotta a keresztet. »Itt van, kedves barátom, egyedüli reményed, vígaszod, örök jutalmad. Nézd a mi édes Üdvözítőnket! Irántad való szeretetből, ártatlanul halt meg a gyalázat fáján. Tűrd megadással sorsodat, szeretetből iránta. Számodra a halál egyszersmind a mennyország kapuja.« Ily szívélyes, gyengéd beszélgetés közt elkészítette lelki gyermekét az általános gyónásra, kibékítette örök bírójával. Szavai a bánat legszebb virágait fakasztották. Segítségére voltak ebben a többi foglyok is, és maga Kláver, ki a rendesnél is buzgóbb szívvel esdett Isten irgalmáért. Órákon át együtt volt vele a börtönben, bátorította, vígasztalta a szerencsétlent. Istenért dobogó szíve mélyéből merítette Kláver a tökéletes bánat és határtalan bizalom érzelmeit és ezeket gyengéd szavakkal csöpögtötte a bűnösnek rettegéssel telt lelkébe. Legtöbben penitenciául fogadták a halálbüntetést, amelyre még buzgó imával és vezekléssel is elkészültek.

Alig virradt meg a kivégzés napja, Kláver máris a börtönben termett. Záporként hullatta a szegény bűnös könnyeit a halál küszöbén, midőn Kláver így szólt hozzá: »Irígylem szerencsédet,

mily boldog vagy, mily jól elkészültél a halálra. Ó bárcsak tudnám halálom óráját! Eljön az mindnyájunk számára, ennél hamarább, annál később köszönt be, ezt váratlanul, azt elkészülve találja. Néhány óra múlva, kedves barátom, fönn leszel a mennyben. Ne feledkezzél meg rólunk Isten trónja előtt, imádkozzál mindannyiunkért!« Krisztus szolgája és a gonosztevő egymás nyakába borulva a megadás és boldogság könnyeit ontották.

Ily előkészület után a templomba mentek, ahol a többi rabok már együtt voltak. Itt bemutatta elégtételül az örök bírónak a szent mise áldozatot, mely alatt az elítéltet a szent áldozásban részesítette. Erre a többiek, szűz Máriának, a bűnösök menedékének letenyéjét kezdték énekelni, amelynek végeztével Kláver megható szent beszédet tartott a földi dolgok mulandóságáról és a boldog örökkévalóságról, melyet a jó halál szerez. Végre felszólította az elítéltet, bocsásson meg mindenkinek és kérjen mindenkitől bocsánatot. Ha pedig van valami különös mondani valója, úgy hát mondja el. A megtért gonosztevő szavai sokszor ellenállhatatlan benyomást gyakoroltak egykori cinkostársaira. — Kláver tehát nem elégelte meg, hogy maga buzdítsa jóra hallgatóit, hanem forrón óhajtotta, hogy a megtértek is apostolokká legyenek.

E perctől kezdve egy pillanatra sem hagyta el a kivégzendőt. Elkísérte a vesztőhelyre, ott állt mellette, midőn a végzetes hurkot a nyakára vetették. Nem ritkán az ördög ép az utolsó

percekben egész kétségbeesett harcot indít, hogy az embert hatalmába kerítse, de Kláver értett a harcmódhoz; velős fohászimákat végzett pártfogoltjával, lelkében az alázat, szeretet és bizalom érzelmeit keltette föl. Ilyenkor »atyjuk« lábaihoz borultak és szívetindító alázattal bocsánatért és utolsó áldásáért esedeztek — útravalóul a hosszú útra. Utoljára szorította Kláver keblére az elítéltet, aki megvígasztalódva »atyja« jelenléte folytán, bátran ment föl a kínpadra, melynek lépcsőit hálásan megcsókolta. »Úgy van helyesen, kedves testvérem, csókold csak a kínpad lépcsőit, azokon mégy föl a mennybe.«

Előfordult, hogy a szerencsétlenek ájulva rogytak össze. Kláver ölelő karjaiba fogta föl és ápolgatta őket; midőn visszatért eszméletük, érezték, hogy legalább egy szív van a földön, amely értük dobog. Homlokukról letörölte a hideg verejtéket, ecettel mosta, dörzsölte arcukat és halántékukat, egy kis bor pedig erőt adott tagjaikba.

Egyszer egy ember alatt idődnek előtte leszakadt a kötél. Kláver letérdelt a félholt mellé és midőn átölelte, a bakó hirtelen új hurkot dobott a szerencsétlen nyakába. Ekkor elkiáltotta magát valaki a tömegben: »Kláver egyházi büntetés alá esett, mert a hóhérnak segédkezet nyujtott.« »Nem baj, — felelt a szent, — hacsak e büntetés árán e szegény lelket megmenthetem. De különben lehetetlen, hogy a szeretet gyakorlata miatt egyházi átok alá essem.« A kötél,

hogy-hogy nem, másodszor is elszakadt. A borzalom moraja zúgott át a nézők sorain. A kivégzendő arca rémítően el volt már torzítva. Az apostol nem ijedt meg. Ismét ölébe vette a félholtat, elmondta fölötte a halotti imákat, mialatt lelke elköltözött az élők honából. Meghatva e jelenettől, hangosan kiáltott föl egy pap: »Kláver igazi apostol, ő legyen a mi példaképünk!«

Ily körülmények közt nem csoda, hogy a halálraítéltek csaknem mind Kláver segítségeért esdettek. »Aki a szeretet angyala oldalán hal meg, az biztosan a mennyországba jön«, így nyilatkoztak általában Karthagénában.

Egy spanyol kapitányt, pénzhamisítás miatt, tűzhalálra ítéltek. Klávert óhajtotta; az ő segítségével akart a halál e borzasztó nemére elkészülni. Jól is tette. Néhány nappal a kivégzés előtt, a következő sorokat írta imakönyvébe: »E könyv a legboldogabb emberé a világon. Az igazságos ítélet tűzre kárhoztatja testét, hogy lelkét az örök tűztől megmentse. De nagyon kérem azt, akinek e könyvecske kezébe kerül, ajánlja lelkemet Isten irgalmának. Számtalanszor vétkeztem az én Uram-Istenem ellen. Ezerszer és ezerszer megérdemlem a halált. Legnagyobb fájdalmam az, hogy nem érzek még nagyobb fájdalmat vétkeim fölött.«

Akárhányszor megtörtént, hogy Klávert még aggastyán korában is, midőn lábai már fölmondták a szolgálatot, a megátalkodott gonosztevők

megtérítésére hitták. Ha még oly keményszívű volt is a bűnös, a »rabok apostolának« jóságával és türelmével szemben meglágyult, mint napon a viasz.

Egyszer egy négert ítéltek halálra, aki alighogy megtudta az ítéletet, őrjöngeni kezdett. Senkisem tudott rajta segíteni, senkisem tudta dühét lecsillapítani. Hiába kísérelték meg szentéletű, jámbor papok a dolgot: falra borsót hánytak. Végre elmentek az ősz apostolért és gyaloghintón hozták az őrjöngőhöz. Ez alig vetett egy pillantást a szentre, máris megnyugodott. Kláver kérte kísérőit, távozzanak; egyedül akart maradni a boldogtalannal. Mit beszélt vele, nem tudjuk, de annyi bizonyos, az ember olyanná lett, mint az ártatlan bárány. Alázatosan bocsánatot kért azoktól, akiket megbántott, egyedüli gondja csak az volt, hogy nyugodtan készüljön a halálra.

Midőn a hóhérok beléptek börtönébe, hogy a vesztőhelyre vezessék, térdenállva imádkozott. Vállairól levetette ruháját és véresre verte magát, hogy bűneiért eleget tegyen. Most nem káromkodott, csak sírt, bánkódott vétkei fölött. Szívesen, örömmel fogadta a halálcsapást; tudta, hogy az a jó Istennel fogja egyesíteni.

Még egy példát szeretnénk említeni szentünk tiszteletére. Egy derék spanyol nemes, hogy felebaráti szeretetet gyakoroljon, egy szegény embert vett fel házába. Az embernek jól ment dolga, de nem tudta megbecsülni. Sötét fekete gondolatokat forralt agyában. Hálát sem ösmert,

Isten ítéleteitől sem félt. Elhatározta, hogy jótevőjét meggyilkolja, pénzét elrabolja. Borzasztó tervét végrehajtotta. De ily elvetemültséget Isten nem hagyott büntetlenül. Nemsokára a rablógyilkos az igazságosság szolgáinak kezeibe került, hogy megérdemlett büntetését megkapja. Az ítélet hallatára époly gyáva lett, mint amily vakmerő volt azelőtt. Úgy látszott elvesztette fejét, eszét. Hiába csitítgatták, hiába beszéltek neki a papok. Egyre csak azt ordította, hogy elkárhozott, számára nincs mentség, pokoli kínok mardossák lelkét, ördögi kínokat szenved.

Ismét az ősz Klávert hozták a szerencsétlenhez. A szent jelenléte legyőzte a gonosztevő kétségbeesését. A dühöngés és őrjöngés rövid idő mulva alább hagyott, csak sóhajokat és a töredelmes szív bánatos imáját lehetett hallani. Midőn a kivégzésre került a sor, mint különös kegyelemért, a legkegyetlenebb halálbüntetésért esedezett. Élete utolsó napjaiban az őszinte bánat legszebb jeleit adta. Fájdalmas és épületes halála még azokat is megindította, akik joggal adták át a törvényszéknek. Isten akaratán megnyugodva hagyta el az élők honát.

Ily feltünő megtérésekkel jutalmazta Isten szolgája buzgóságát és erényét. Valóban Kláver a »szeretet angyala« volt.

Mindent Krisztusért.

Ha meggondoljuk, mily köztiszteletben állt Kláver Karthagénában, hogy a szentség híre előzte meg vagy követte minden lépten-nyomon, nem csodálkozunk, ha azt olvassuk életrajzában, hogy a város lakosaira rendkívüli befolyást gyakorolt. Munkásságát ezek között is csodás siker koronázta.

Mint egykor Xavér sz. Ferenc Indiát, úgy járta be Kláver Karthagénát. Egyik kezében magasba tartotta a szent keresztet, a másikkal egy kis csöngetyüt csendítve, maga köré csoportosította hallgatóit. A szent ember puszta megjelenése rendet, tiszteletet, a bűnösök vétkeinek határt parancsolt. Apostoli nyiltsággal ostorozta a test élvezeteibe elmerült délvidékiek bűneit. Nem kímélte beszédeiben, tetteiben a kapzsi idegeneket sem, akiknek egyedüli törekvése, boldogsága, pénzes zacskójuk nagyobbodása volt. Hangosan kiáltotta nekik oda: »Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, de lelkének kárát vallja?« »Az élet rövid, mi itt csak vándorok vagyunk. Ha egyszer rosszul halunk meg, végünk van örökre!«

Szívet-velőtrázó komolysággal adta elő hitünk nagy igazságait, és rámutatva az igazságos Isten szigorú ítéletére, üdvös félelemmel töltötte el lelköket. A bűnbánat és a keresztény élet szükségességét oly meleg lelkesedéssel tárgyalta, hogy Karthagéna elpuhult lakosai és pénzsóvár idegenei, megbánva könnyelmű életüket, visszatértek Istenhez, és keresztény kötelességeik teljesítéséhez.

Pusztulás fenyegette szentünk fáradozását, midőn az év utolsó hónapjaiban számtalan idegen jött Karthagénába, hogy kereskedést űzzön. Mulandó kincseikkel fékezetlen szenvedélyeiket is elhozták magukkal. Az ördögi szokások, perpatvar, civakodás, veszekedés, kincsvágy, részegség és erkölcstelenség lábrakaptak. Kláver kettőzött buzgósággal küzdött a pokoli hatalmak ellen. A veszéllyel nőtt buzgósága, a paradicsomi kígyó alattomos cselfogásai láttára fokozódott ereje.

Jézus Krisztus apostola fölkereste az ellenséget odujában és addig üldözte, míg meg nem adta magát. Minduntalan bejárta a város tereit, utcáit. Majd a kikötőben a hajós legények és az utasok közt volt látható, majd a piacra sietett a vásárosok és a vevők közé, majd meg a katonák sátorában és a korcsmában jelent meg váratlanul. Kis idő mulva már a kereskedők raktárából az iparosok műhelyébe tartott. Nem kerülte el figyelmét az ifjúság játszótere sem. Mindezekből világosan láthatni, hogy Kláver

fáradságot nem ismert, ha arról volt szó, hogy a gonosz lélek szándékait meghiúsítsa. Mindig talált utat-módot, hogy Isten és a lelkek iránt való szeretetét tettekkel is bebizonyítsa.

Ha Kláver megjelent valamely helyen, ott elnémultak a trágár beszédek, elhallgattak a piszkos, szerelmi dalok.

Ha elkiáltotta valaki magát: »Jön a szent!« széjjel verődtek a rossz cimborák, szégyenkezve állt tovább a haszontalan népség. Akit Kláver elért, annak helyben kellett pirulva meghallgatni a szigorú rendreutasítást.

Az iszákosság és az istenkáromlás ellen ugyanoly eréllyel lépett fel, mint a négereknél. Mély meygyőződésből eredt szavai sohsem tévesztették el a hatásukat. »Karthagéna gyónószékei a hajók fölszerelésének idejében«, mondja egy szemtanú, »tömve voltak megtért iszákosokkal, káromkodó, kicsapongó emberekkel. Többen jöttek ilyenkor, mint husvét táján.« Ha észrevette Kláver, hogy erősebb szóvita veszi kezdetét, mely a tüzes vérü embereknél nem ritkán véres, gyakran halálos kimenetelű szokott lenni, félelmet és habozást nem ösmerve, közéjük lépett. Puszta megjelenése elég volt, hogy a háborgó kedélyek lecsillapodjanak. De ezzel nem érte be az apostol, ő őszinte békét akart. A legnagyobb szeretettel és szelídséggel Isten irgalmára kérte és figyelmeztette, felejtsék a multat és nyujtsanak egymásnak, szeretetből Isten iránt, békejobbot. A »béke angyalának« e durva emberek

sem tudtak ellenállni. Legjobban örült, ha a gyónásra is rábírta, hogy jövendő Bírájukkal kibékítse.

Ha szenvedélyes játszókra akadt, kik a játék hevében magasra verték fel a tételeket, akiknek izgatottsága a test és lélek egészségét egyaránt veszélyeztette, nyugodt méltósággal és bátorsággal, de egyszersmind szeretettel és finom tapintattal lépett közbe és utasította rendre szenvedélyességök miatt, sőt nem habozott meghatározni az összeget, amelyre játszhatnak. Tekintélyének engedelmeskedtek még akkor is, ha teljesen betiltotta a játékot.

Kláver idejében romlott ízlés uralkodott a divatvilágban. A nők pazardiszű, szeméremsértő ruhákat viseltek. Számtalan személyi és idegen bűnnek voltak okai. A tetszési viszketeg és a ravasz kifogás, hogy társadalmi állásukhoz megfelelőleg kell öltözködniök, elfeledtette velök Isten törvényeit. Kláver a túlzott divathajhászatot nem hagyta szó nélkül.

Egy találós, de különös eszköz szentünk kezében megtette a maga hatását. Volt Klávernek egy képe. A képen egy fölcicomázott nőt lehetett látni, akit az ördögök hiúsága miatt irgalmatlanul gyötörtek. Ha az utcán találkozott ily kihivó személlyel, a képet tartotta szeme elé. Ez, mintha tükörbe nézett volna, ijedve látta képmását és elfordult. »Hogy-hogy«, kérdé a szent: »Ön fél? Tán azt hiszi, hogy a jó Istent kijátszhatja? Csalódik! Ha ön inkább a divat-

nak, mint Isten törvényeinek hódol, ne higgye, hogy Isten büntetlenül hagyja. Talál ő módot, hogy tekintélyt szerezzen parancsainak, ha nem teszi itt a földön, annál biztosabban majd a másvilágon!« Sokan megfogadták a jó szót és megjavultak. S azok, akik eddig a város botrányára voltak, e naptól kezdve a női ildomosságnak lettek példaképei.

Különös figyelmére méltatta a gyermekeket és a serdülő ifjúságot. A gyermekekben Jézusnak, a gyermekbarátnak kedvenceit látta, kik a »Bárány« vérében tisztára mosva, testi-lelki ártatlanságukban ragyogtak. Szívök puha volt, tehát annál fogékonyabb a jóra vagy a rosszra. — Az ifjúság segítségre szorult. Ezer veszélynek kitéve, gondtalanul állt a válságos keresztúton. Jobbra is, balra is út. Azért, amennyire Klávernek sok más teendője megengedte, az ifjúságot is fölkereste. Ha ideje engedte, órákon át társalgott velük. Szíve egész melegével és lelkesedésével beszélt nekik Isten szeretetéről, az ártatlanság szépségéről, a jámbor élet örömeiről. A gyermekek nemcsak szívesen hallgatták, hanem készségesen is követték jó tanácsait. Mindenekelőtt azonban őszinte szeretetet iparkodott szívükbe csöpögtetni a bold. Szűz iránt. »Kedves gyermekeim«, kiáltott fel sokszor lángbuzgalmában, »szeressétek szűz Máriát, hisz anyátok! Ő vezet majd benneteket isteni Fiához. Hallgassatok szavára, kövessétek erényeiben, a tisztaságban, az ártatlanságban. Tudjátok, mi lesz jutalmatok?

Itt a földön örülni fogtok a szív békéjének, ott fönn a mennyben boldogságtok megszázszorozódik.«

Ha a bold. Szűzről beszélt, sokszor egészen el volt ragadtatva. Ha képére tekintett, a szeretet könnyeit ontotta. Nem ritkán a leglelkesebb beszéd közben elakadt szava. Arca kigyulladt, testét kedves fény övezte. Környezetéről megfeledkezett, mennyei Anyját nézte. Kellett-e sok szó, hogy elragadtatásának szemtanúit a bold. Szűz szeretetére és tiszteletére bírja? Sohsem felejtették el hallgatói e jelenetet. Midőn látomásából föleszmélt, felkiáltott: »Ó kedvesim, szeressétek szűz Máriát, ő a szép szeretet anyja. Kérjétek, őrizzen meg ártatlanságtokban; kérjétek, vezessen titeket minden utaitokon; kérjétek, tanítson meg sz. Fia szeretetére!« Hatalmas visszhangra talált szava a gyermeki keblekben. »Kláver igazi szent«, mondták egymásnak a kedves gyermekek, »ő tudja, miért buzdít minket szűz Mária tiszteletére. Kövessük buzdító szavát!«

Egész működését a lelkek üdvén, Mária oltalma alá helyezte. Egy Mária-képet folyton szívén hordott. Az olvasót, mihelyt egy percnyi ideje volt, elővette és elkezdte imádkozni. A gyermekeket és felnőtteket, a gazdagokat és szegényeket, az urakat és szolgákat mind megtanította ez imádságra; megtanította, mint kell ez imát haszonnal és ájtatosan végezni. Az olvasó szemeit ő maga gyűjtötte, és a felüdülés ideje alatt tolmácsaival együtt készítette. Egy-két tucatot

mindig készen tartott. Nem számítva azokat, melyeket a gyóntatószékben, kórházakban, börtönökben, oktatás közben elosztogatott — évenkint 7—8 ezerre rúgott azon olvasók száma, melyeket az újonnan érkezett négerek között kiosztott. Kláver nem nyugodott, míg azt mindannyian szépen és ájtatosan el nem tudták mondani. Mindegyiknek meg kellett ígérnie, hogy állandóan magánál hordja és hogy gyakran fogja imádkozni.

Szűz Mária ünnepeit különös módon ülte meg. Megelőző napon böjtölt, sokat imádkozott, szigorúan vezekelt. Délután az iskolásgyermekek gyónását hallgatta. Alkalomadtán kis beszédet tartott, hogy szívüket szűz Mária szeretetére gyullassza és Mária ünnepeit emlékezetessé tegye.

Szerinte szűz Mária ünnepe a szegények ünnepe volt. Jámbor, előkelő hölgyek gondoskodtak a nagy ebédről. Jutott bőven a szegényeknek, de maradt is valami a bélpoklosok számára szent Lázár kórházában.

A szegények megvendégelésére a zárda kapuja előtt állított föl asztalokat. Az ételeket ő maga hordta föl. Miután mindnyájokat kielégítette, közéjük ült és velük mulatott. Boldogabb volt, hogy náluk lehetett, mintha magánál a királynál volt volna. A zenészek a szegények jó hangulatát és megelégedését víg darabjaikkal csak fokozták.

Ebéd után egy kis beszédet tartott, amelyben hallgatóit bizalomra és szeretetre serkentette szűz

Mária iránt. Neki köszönjék ezen kis mulatságot is. Erre együtt elmondták az olvasót, amelynek végeztével mindenki haza mehetett. A szegény elhagyottak hálája megható volt. Szűz Mária tiszteletének terjesztői lettek az által, városszerte elmondták, mit tett velük a szent kegyeletből »a szép szeretet anyja« iránt.

Kláver ily- és hasonnemű fáradozásai láttára a szegények érdekében, nem vonakodott egy főpap a szószékről kijelenteni: »Ha Kláver szeretete nem volna kimeríthetetlen, úgy Karthagénában ezer és ezer szegény éhen halna.«

Ekkép működött Kláver a nép között. A gazdagokkal és előkelőkkel sokszor hidegen bánt. Velük szemben tartózkodó volt. Ő csak lelkeket akart megmenteni. Arra volt ereje, élete, ideje. Azt tartotta az egyszerű szerzetes, hogy kár az időért, mely a magasrangúaknál az illemszabta látogatásokra és a haszonnélküli beszélgetésekre pazaroltatik. Ő minden percét föl akarja használni a lelkek üdvére. Többen az előkelők közül, akik komolyan vették lelkük ügyét, nem tágítottak Klávertől, mert az élet veszélyes tengerén egy szentre akarták bízni lelkük kormányzását. Ösmerték Kláver elveit, szívesen meghódoltak azoknak. Illemlátogatásokra persze nem számíthattak. Nem követelhettek egyebet, mint azt, ami lelkük üdvére és Isten nagyobb dicsőségére szolgált. Ily föltételek mellett, Kláverben páratlan lelkiatyára találtak. Keze alatt lassankint átváltoztak. Ezek előtt lépésről-lépésre más és

más világ tárult föl. A mulandó dolgok nem kápráztatták már szemeiket. Becsülni kezdték lelküket és a lelkükre váró örömöket. Napról-napra nagyobbodott szívükben a szeretet Isten és a szegények iránt. Előkelő urak és hölgyek az ő vezetése alatt a legnagyobb buzgósággal gyakorolták a testi és lelki irgalmasság cselekedeteit. Meglepő gyorsasággal haladtak az erény és szentség útján. Belátták, hogy Isten nem azért áldotta meg földi javakkal, hogy azokban elveszszenek, hanem hogy felebarátaiknak, a szegényeknek szükségét csillapítsák, enyhítsék, Isten dicsőségét előmozdítsák. Többen, akiket semminemű kötelék nem fűzött a világhoz, Istennek szentelték életüket. Sokan a papi pályára léptek, sokan a szerzetbe.

A türelem gyümölcse.

Ha arról volt szó, hogy az előkelők által nyújtott botrányokkal szembeszálljon, megalázó, bűnös viszonyokat rendbehozzon, rossz szokásokat kiirtson: Kláver mindig talpon volt; ilyen munkára nem sajnálta idejét.

Sokszor egy szava elég volt, hogy vakmerő bűnösöket megtérítsen.

Egyszer egy gazdag spanyollal találkozott. A gyászos vitéz nem pirult el egy fiatal nőt, vétektársát, lován maga mögé ültetni. »Ó beh sajnállak,« kiáltott rá a szent mély fájdalommal, »hogy az ördögöt hátadon kell cipelned!«

E néhány szó a boldogtalanra oly benyomást tett, hogy ijedtében, mint később maga megvallotta, majd lefordult a lováról. E perctől kezdve nem volt nyugta, míg a botrányt jóvá nem tette.

Egy másik spanyol egyik este nagy fa mögé rejtőzött, hogy szenvedélyének áldozatát bevárja. Kláver ép beteglátogatásról tért vissza. A fa mellett vezetett útja. Sötét volt, az ember alig látott pár lépésnyire. Észreveszi az embert és dörgő szavakkal kiált rá: »Vigyázz magadra, te szerencsétlen, e fa alatt a halál vár rád!«

Mint a mennykőcsapás, e szavak megrázkódtatták a bűnöst. Sietve rohant el és később bevallotta szentünk előtt, hogy az este óriási bűntől ótta meg.

Egy előkelő úr rút szenvedélynek volt rabja. Kláver többszöri intésére nem bírt annyi lelkierővel, hogy legyőzze magát. Kláver tanácsát, hogy vegye a nőt feleségül, semmitmondó ürügyekkel vissza szerette volna utasítani. A rangkülömbség köztük igen nagy, mit mondanának barátai, rokonai; megvetnék őt, egy ember sem jönne lakodalmára. »Ej, ej«, válaszolta szentünk, aki átlátott a szitán, »nem rangkülönbség, de gyalázatos szenvedély a vonakodás rúgója. Hogy fogja ön megalázó viszonyát, az ítélet nagy napján, midőn bizonyosan napfényre kerül, az Isten, az angyalok, az egész világ szemeláttára eltűrni, ha most néhány ember előtt szégyenli magát? Ha már a puszta gondolat, hogy barátai elhagyják, olyannyira fáj önnek, mi lesz majd akkor, ha az igazságos bíró szájából hallja: Távozzál tőlem!?« Az illetőnek minden kifogása csütörtököt mondott. Győzött végre a kegyelem. Miután Istennel kibékült és bűnbánatot tartott, megkötötték a frigyet, melyet áldás és boldogság kísért.

Egy alkalommal szentünknek rendkívüli eszközökhöz kellett folyamodnia. Egy spanyol nő, aki életét kicsapongásokban töltötte, közel állt halálához. Ahelyett azonban, hogy sírva-zokogva megbánta volna botrányos tetteit, még a halállal szemben sem hagyott fel tisztátalan beszédeivel.

Midőn a hithirdető erről értesült, a szerencsétlen teremtést a keresztrefeszített Üdvözítőnek ajánlotta. Ő maga véresre ostorozta magát, szúrós övet és szőrruhát öltött és fölkereste a haldoklót. Alighogy belépett, a szobát és a beteget behintette szentelt vízzel, és egy részletet olvasott föl az evangéliumból. A beteg ezzel mit sem törődve, folytatta erkölcstelen beszédeit. Úgy látszott mintha a tisztátalanság ördöge szállta volna meg. A szenéletű, szelíd pap jogos haragra lobbant. Közelebb lépett a beteghez, szeme elé tartotta a keresztet és szívet-lelket rázó szigorral rákiáltott: »Rohanj hát a pokolba, boldogtalan, ha már minden áron oda akarsz jutni. De nézd meg előbb bíródat a kereszten, aki tégedet örök halálra ítél!«

A nő elhallgatott. Félelem, rettegés szállta meg; nem szólt semmit, nem nézett sehova, időnkint mélyen felsóhajtott.

Kláver, isteni Megváltónk példája után indulva, ki a mélyen hajtott nádat nem töri le, és a pislogó mécset nem oltja el, letérdelt, várt, könyörgött irgalomért, kegyelemért Istenhez. Aztán fölállt, jóságos szavakkal megszólítja a nőt, kéri, bánja meg vétkeit, ígérjen javulást, bízzék a jó Isten irgalmában, aki az ő lelke üdve miatt halt meg a kereszten. — Végre, végre nagy küzdelmek után sikerült neki e nőt bánatra, bűnei beösmerésére bírnia. Maga kívánkozott a szent gyónás után. Szívből szánva szörnyű bűneit, könnyzápor között kért föloldozást. — Szentünk

ez eset után visszasiet a templomba, hálát ad a jó Istennek különös kegyelmeért, és hogy őt, méltatlant választotta eszközül ez elveszett bárány visszatérítésére.

Sok megható történetet közölhetnénk még az említetteken kívül, ha fáradságos útjain tovább akarnók kísérni szentünket. Karthagéna látta és méltatta munkáját. Szemükben Kláver a »szeretet angyala«, »az apostol«, »a szent« volt.

Apostoli működésének még egy nemét kell megemlítenünk: kitartó buzgalmát és fáradozását a törökök és eretnekek megtérítése körül. A tengeri kikötőváros bő alkalmat, a jó Isten pedig sok kegyelmet nyújtott a sikerhez.

A nagyszerű kereskedelmi forgalom miatt a legkülömbözőbb vallású emberek jöttek össze a városban. Befolyásuk az ott tartózkodó katholikusokra, de különösen a négerekre igen rossz hatással volt. Ha nem akarta nehéz munkájának gyümölcseit széttiporva látni, buzgóságát, figyelmét a hitetlenekre is ki kellett terjesztenie. Égett szíve a vágytól, hogy az ő szemeiket is megnyissa az igazságnak, Krisztus szeretete ösztönözte, hogy halhatatlan lelkük üdveért szintén tegyen valamit. Valóban nem könnyű vállalat.

Mint ösmeretes, a mohamedánok sokkal nyakasabbak tévelyeik fönntartásában, mint akár valamennyi hitetlen és eretnek együttvéve. Ezt már úgy követeli a korán. Az érzéki örömök, amelyeket Mohamed megenged követőinek, kioltja

szívükből a vágyat a természetfölötti jó megismerésére. A próféta törvényét követve, megvetik a máshitűeket és büszke önteltségükben nem hallgatnak más szavára.

Mindezek dacára szentünk csaknem valamennnyit megtérítette, akikkel érintkezésbe jött. Mint mindig, úgy ezeknél is, kis szívességek, szolgálatok által tört magának utat szívükhöz. Alighogy a mohamedánok érkeztéről tudomást szerzett, kisietett a hajóhoz és ügyes módon szóba állt velök. Baráti őszinteséggel tudakozódott sorsukról, hová valók, mi járatban vannak, hogy áll dolguk, hol vettek szállást. Elmondta, mi a szokás Karthagénában; jó tanácsot adott ügyük elintézésére; egyes dolgokat megemlített, amikből hasznot húzhattak maguknak. Ha valami bajuk van, vagy szeretnének valamit tudni, ő rendelkezésükre áll. Az önzetlen készség, amely egész valóján visszatükröződött, megnyerte szívüket. Alázatossága, szeretete titok volt előttük. Csodálták ez egyszerű, önzetlen embert. Ez nem volt oly magukfajtájú ember. A vallás, így latolgatták magukban, amely ily gyümölcsöt terem, nem megvetendő. Bámulattal teltek el ritka erénye miatt, és önteltségükkel lassankint alábbhagyva, meghajoltak a természetfölötti nagyság előtt. Ily lassú módon talált a kegyelem utat szívükbe. A nehéz kezdet megvolt, a többit a szent lelkibuzgóságának és kitartó türelmének kellett megtennie.

Egy jómódú úrnak igen sok rabszolgája

volt, a többi között egy török is. Ezt a törököt az úr jó szóval és szíves bánásmóddal a keresztény hit elfogadására akarta bírni, de minden törekvése, erőlködése a szolga ostoba büszkesége és keményfejűsége miatt kudarcot vallott. Sikertelen kísérletei után Kláverhez fordult; elmondta, hogy ő nem boldogul vele. Szentünk imádkozott, bevárta a jó alkalmat és ime, az első találkozásnál megnyerte a szolga szívét. Alapos oktatásban részesítette és ünnepélyesen megkeresztelte. Ez ember megértve a ritka kegyelmet, amelyben részesült, csakis arra gondolt, hogyan szerezhetné meg azt másoknak is. A legközelebbi hajóval öccsét várta. Fesztelenül üdvözölték egymást. Feltűnt a fiatalabb testvérnek a nyilt öröm és boldogság, amely bátyjának arcáról sugárzott. A boldogság oka után kérdezősködött. »Szívesen válaszolok neked, kedves öcsém, örömöm valóban nagy, mert az Isten megmutatta nekem az igaz boldogságra vezető utat. Adja Isten, hogy mielőbb te is ily szerencsés légy!« Mikor megtudta a török, mit ért bátyja a boldogság alatt, egészen fölháborodott, szóra sem méltatta. Hiába kérte, ne boszankodjék, hanem hallgasson inkább ő is Kláverre. »Az megcsalt, elámított téged,« vágta vissza. De a derék testvér nem tágított, annyit beszélt Kláver erényeiről és barátságosságáról, míg öccse elszánta magát, igaz ugyan csak kíváncsiságból, hogy bátyját Kláverhez elkíséri.

Kláver, szokása szerint, szívesen látta ven-

dégeit. A társalgást a város és vidék viszonyainak ismertetésével kezdte, ami az idegent természetesen érdekelte. Lassankint a rabszolgák szomorú állapotára irányította beszédét, rámutatott boldogtalanságuk okára, amely nem egyébben, mint az igaz hit nélkülözésében rejlik. »Milyen más kedves bátyjának az élete, aki dacára a szolgaságnak, boldognak érzi magát.« Kláver szeretete és nyájassága nem tévesztette el hatását. A török mélyen elgondolkodva hallgatta szentünk szavait. Érezte Kláver is, hogy beszéde nem a pusztában kiáltónak szózata, hogy a kegyelem megkezdte működését a hitetlen szívében. Most bátrabban, nyiltabban szólt. Szíve egész tüzével beszélt hitünk fönséges voltáról, a Krisztus által alapított egyházról, hogy ez egyházon kívül nincs üdvösség. Rátért végre Mohamed tanítására és könnyű szerrel be is bizonyította annak tarthatatlanságát. Látta a török, ha üdvözülni akar, merre vezet az út. Megtérni, a vallást, melyet az ember, hogy úgy mondjam, az anyatejjel szítt be, elhagyni, nem könnyű dolog. Óriási mélység tátong a tudás és az alázatos megadás közt. Azt áthidalni, csak Isten kegyelmével lehet. Az ember büszke, a büszkeség vakká teszi. A mi törökünk is dacolni akart Isten hivásával.

Ekkor fölkelt Kláver, a keresztet kezébe vette és a török szeme elé tartotta. Ez meghökkent. »Térdelj most le«, szólt szentünk nyugodt méltósággal, »és imádd Istenedet és Üdvö-

zítődet, aki érted ontotta a kereszten vérét. — Ne késsél, vesd magad bátran, elszántan Isten irgalmas karjaiba!« Nem emberi, de természetfölötti erő kényszerítette a félhold gyermekét a letérdelésre és az ünnepélyes ígéretre, hogy részt vesz a keresztény oktatásban.

Szavának embere maradt. Bár az emberi nem ellensége ez alkalommal is mindent megkísérlett, hogy a hitetlent kelepcéjében fogva tartsa, de hála Istennek, ez nem sikerült neki, győzött a kegyelem. A szükséges tudnivalók után a keresztség szentségében részesült és boldognak tartotta magát, hogy Krisztus egyházának gyermeke lehetett.

De nem mindig sikerült Krisztus hű bajnokának ily szép és könnyű szerrel a győzelmet a kegyelem számára biztosítani. Alig képzelhetjük, mennyi megaláztatást kellett sokszor tűrnie, mennyi fáradságot elvállalnia, hogy legyőzze a hitetlenek elvakultságát és dölyfösségét. Hogy az a hitetlen szegény-e, vagy gazdag, művelt-e vagy műveletlen, azzal nem törődött. Annyit tudott, hogy halhatatlan lélek lakik benne, amelyért Jézus meghalt.

Egy szegény, de vásott törököt Kláver igen gyakran meglátogatott. Jótéteményeivel, a szeretet jeleivel szinte elhalmozta. »Állj tovább, képmutató«, rivallt szentünkre gyakran a török, »a te tanod nem embernek való! Ki képes a test élvezeteiről lemondani?« Kláver sokat eltűrt ez embertől, de nem hagyta el. Sok éven át

szívén hordta érdekeit. Annak durvaságával fokozódott szeretete. És végre, — hosszú évek multán győzött. Nem imádkozott tehát hiába, nem veszett kárba a kemény vezeklés, a türelem rózsát termett. Megnyíltak a szerencsétlen ember szemei, meghajolt szentünk előtt. Kláver szívesen megbocsátotta sértéseit, örömmel tanította hitünk igazságaira, mert a lélek üdve, értéke megbecsülhetetlen.

Egy gályarab megtérésén Kláver 22 álló esztendeig fáradozott a legnagyobb szeretettel és türelemmel. Mindhiába! Csak midőn ott feküdt halálos ágyán és látta, hogy Krisztus apostolának önfeláldozó szeretete még ott sem hagyja el, hallgatott a kegyelem szavára. A szent keresztséget fölvevén, ünnepélyesen tette le a kath. hitvallást. Örömében új élet szállt tagjaiba és e lelkes szavakba tört ki: »Nincs más törvény Jézus Krisztus törvényén kívül. Egy az Isten, tehát csak egy hit lehet igaz és ez az, amelyet Jézus Krisztus az igaz próféta hirdetett. Neki élek, neki halok. Átok a hamis próféta törvényére! Jaj azoknak, kik azt követik!«

Harminc éven át küzdött Kláver a helytartó török szolgájának megátalkodottsága ellen. Falra borsót hányt. Sőt egy feltünő eset, — tény-e vagy képzelet, nem tudjuk — szintén nem volt képes e törököt felrázni vétkes álmából.

Egyik napon az erdőbe ment fát vágni. Egyszerre a mennyország királynéját vélte látni, aki méltósággal kérdezte: »Miért nem hallgatsz

már végre szolgám, Kláver szavára? Mikor fogsz töredelmesen sz. Fiam lábaihoz borulni?« A látomás eltűnt. Megzavarodva hagyta el az erdőt. Alighogy a városba ért, Kláverrel találkozott, aki komolyan intette, ne halassza tovább megtérését.

A hitetlen egész oda volt. Nem tudta, mi történik vele. »Tud valamit Kláver az ő látomásáról?« töprenkedett magában, »mi vezette őt most erre az útra?« Elsápadt, remegett egész testében, de tágítani nem akart. S hogy a hithirdető korholó szavát ne kelljen hallania, elszaladt. E nyomorult ember megtérésére az isteni gondviselés a szeretet egy csodáját művelte.

Azon időben egy nagy gonosztevőt ítéltek halálra. Hóhér hiányában, ép ezt a törököt akarták kényszeríteni az ítélet végrehajtására. Erre azonban az sehogysem akart ráállni, megszökött. Nemsokára megtalálták egy közeli vár romjai közt és minden szabadkozása dacára a hóhér mesterség gyakorlatára kényszerítették. Félve, remegve állt a kínpadon, majd elájult. Kláver látta a szerencsétlent, odasietett, vígasztalta és borba mártott kétszersültet nyújtott neki erősítésül. E durva ember, aki úgy érezte, hogy az egész világ elhagyta őt, ily részvét láttára ez áldástalan pillanatban, könnyekre fakadt.

Csodálatosak Isten útjai. Úgy rendelte az isteni gondviselés, hogy e török szem- és fültanuja legyen azon éltető befolyásnak, amelyet szentünk és a keresztény hit vala gyakorlandó azon emberre, akit most neki kellett kivégeznie.

Saját szemeivel látta, mily leírhatatlan szeretel fordult Kláver a legelvetemültebb gonosztevőhöz. Hallotta, mint öntött annak szívébe megnyugvást és bátorságot, Krisztus Urunk üdvöthozó halálára utalva. Nyugodtabban fogadta e megtért lator a halálcsapást, mint ő képes volt azt adni. »Édes Jézusom«, hallotta őt imádkozni, »tudom, megérdemeltem a halált; örömmel fogadom; fogadd, kérlek, elégtétel gyanánt sok bűnömért! Jézusom! Irgalom! Benned hiszek, benned remény lek, téged szeretlek!« Áldozatjának utolsó szavai visszhangra találtak a bakó szívében is.

A keresztény hit ily föltünő hatásának láttára, ő sem tudott tovább ellenállni. Még az nap elment Kláverhez, siratva szörnyű makacsságát. Itt legjobb fogadtatásra talált. Örült a szent pap és hálát adott a jó Istennek, hogy irgalmat gyakorolt ezen bűnössel is, aki oly sok éven át megvetette kegyelmét. Kláver nem tett neki szemrehányásokat; megölelte, mint legjobb barátját, megtanította a katekizmusra és gondoskodott arról, hogy a keresztség szentségét lélekemelő pompa kíséretében az előkelőség, sőt maga a helytartó jelenlétében a nagytemplomban vegye föl. Hadd dicsérjék mindannyian Istent, aki az ég angyalaival örül az utolsó bűnös megtérésén.

Különösnek tünhetik föl nekünk, hogy ez az annyira igénybe vett pap évtizedeken át a legnagyobb türelemmel és szelídséggel fáradozott egy durva, fásult ember megtérítésén. Ugy

van. Különös, érthetetlen marad előttünk szentünk bánásmódja, ha nem vesszük figyelembe erényeinek, lelki buzgalmának nagyságát. — Isten iránti szeretet és önzetlen lelkibuzgóság volt működésének egyedüli rúgója. — Minél hálátlanabbak voltak azok, akiket jótéteményeivel elhalmozott, minél keserűbb volt a gúny és érdesebb a bánásmód, amelyben részesítették: annál érdemteljesebb volt munkája, annál tisztább, ragyogóbb fényben tűnt fel erénye, annál jobban hasonlított isteni Üdvözítőjéhez, aki végtelen szeretetének mintegy jutalmául, népe által a gyalázat fájára szögeztetett. Ha Krisztus keresztjére tekintett, új erőt, türelmet, kitartást merített.

A szeretet győzelme.

ár szent Sebestyén kórházában láttuk Kláver sikeres működését az eretnekek között. Hosszú évek lefolyása alatt sokat vezetett vissza a kath. egyház anyai karjaiba. Különösen említésre méltó egy anglikán főpap megtérése, amelynek következtében igen sokan tértek át a katholikus hitre.

Hollandi és angol származású tengeri rablók elfoglalták sz. Kristóf és sz. Katalin szigetét és gyarmatokat alapítottak azokon. Rablókalandjaikkal nemcsak a tengert, de az egész partvidéket is nyugtalanították.

A spanyol király kötelessége volt tengeren túllevő alattvalóit ily veszedelmes szomszédok ellen megvédeni. E célból rendezett hajóhadat küldött ellenük toledói Frigyes tengernagy vezetése alatt. Makacs küzdelem után sikerült neki a két szigetet elfoglalnia s az ellenségnek nagyobb részét foglyul ejtenie. Diadalmenetben vonult Karthagéna kikötőjébe. Alig hallott Kláver megérkezésük felől, máris több paptársa kíséretében a hajókra sietett.

Midőn a spanyol katonák, kik a foglyok őrizetére voltak kirendelve, Klávert már messzi-

ről jönni látták, örömkiáltásba törtek ki. Elutaztuk óta nem hallgattak szent misét; ime most jön Kláver, az mindjárt megteszi. A szent miséhez szükséges dolgok mind kéznél voltak. A foglyok is résztvehettek a katholikusok istentiszteletén.

Az egyetlen szent mise sok megtérésnek lett kiinduló pontja. Az imában elmerült szent mély áhítata és benső meggyőződése, amely egész megjelenésén visszatükröződött, tiszteletet parancsolt azon vallás iránt, amelynek képviselőjét a legfönségesebb áldozatot bemutató papban szemlélték. Önkénytelenül összehasonlították Isten ezen szolgáját saját pásztoraikkal, ezen vallási gyakorlatot saját hideg, tartalomnélküli szertartásaikkal. Hogy ítéletük nem kedvezett ez utóbbiaknak, arcukról lehetett olvasni. A szent mise után Kláver és a többi jezsuita is szóba ereszkedett velök, teljesítették kívánságaikat, meghallgatták bajaikat. A hitetlenek nem győzték csodálni a szerzetesek nyájasságát és szolgálatkészségét. Többen meleg vonzódást éreztek irántuk, csak a londoni főpapra való tekintet tette őket tartózkodóbbakká. Megkérték a szentet, nem volna-e hajlandó a főpappal beszélni. »Kész örömmel«, volt a válasz. Egy hajószobába vezették és egy tiszteletreméltó aggastyánnak mutatták be. A kölcsönös üdvözlések után a főpap Klávert egy kis társalgásra marasztalta magánál. Kláver igen megörült e kitüntetésnek. Mialatt társai tolmácsok segítségével a többi angolok-

nak magyarázták a kath. hit tanait, addig Kláver behatóbban vitatta a kételyektől aggasztott főpappal azon pontokat, amelyek egykor okul szolgáltak a szakadásra. Hosszú, komoly értekezlet után a főpap kénytelen volt magát megadni. Beösmerte, hogy ők tévedtek, hogy az egyház megőrizte az apostoloktól öröklötte hit tisztaságát. Megtéréséről azonban az akadályok miatt nem lehet szó. Feleségének és gyermekeinek ideiglenes java állásától függ, melyet az anglikán egyházban betölt. Ő szívében katholikus akar lenni, de külsőleg meg kell maradnia egyházában. Bármi okot is hozott fel Kláver a nagy lépés megtevésére, a földi érdekeken megtört az öreg úr akaratereje. »Majd a halálos ágyon«, volt a felelet.

Kláver elszomorodva a főpap gyengesége miatt, ép visszaakart vonulni, hogy Istentől kérje ki azt, amit gyenge szavaival nem volt képes elérni, midőn hirtelen eszébe jut, hogy ma üli az egyház az angolszármazású sz. Orsolya és társnőinek ünnepét (okt. 21.). Ők segítsenek! Visszatért és e hősi szüzeket állította a főpap szeme elé, akik egykor életüket és vérüket ontották a szent hitért. Hány nemes brit követte őket rang- és korkülömbség nélkül. »Ugyanazon hitet«, folytatta lelkesen Krisztus apostola, »melyet ön igaznak ösmer el, ugyanazon hitet vallotta ezer és ezer földije a legnagyobb áldozatok árán. Midőn egy kicsapongó, erkölcstelen király a szentek szigetének gyalázatára és kárára szakí-

tott az apostoli egyházzal, számtalan hős támadt föl a nemzet kebléből, vagyonukat és állásukat, hitvesüket és gyermekeiket, sőt életüket is föláldozták, de a hűséget és szeretetet az egyházhoz és a szent atyához nem engedték szívükből kitépni. Ezek képesek voltak nagy tettekre, hősi elhatározásokra — és bennünk ne legyen annyi erő?« Kláver elhallgatott. A főpap megszégyenülve nézett maga elé. »A halálos ágyán akarja majd ön az igazságot követni«, kérdé fokozódott erővel a hithirdető, és addig a téves tannak, a hazugságnak lesz hirdetője? Illő ez nemes emberhez? Méltó ily eljárás egy paphoz, aki arra van hivatva, hogy az igazságot hirdesse? — Továbbá ki biztosítja önt, uram, hogy majd akkor lesz ereje e lépést megtenni? A szentírás egy örökké felejthetetlen esetről szól. Két lator függött a kereszten, a világot megváltó Istenember oldalán. A kereszt lábánál állt Mária, a bűnösök menedéke. Az egyik megtért, a másik úgy halt meg. Azon pillanatban tehát, midőn haldokló Üdvözítőnk a pokoli sárkánynak a fejét széttiporta, midőn az isteni igazságosság az irgalmasságnak békejobbot nyújtott, a pokol egy áldozatot nyelt el. Azért csattanósan mondja nagy szent Ágostonunk: »Egyik üdvözült, hogy senkise essék kétségbe, a másik elkárhozott, nehogy valaki megtérését vakmerően elhalassza!« Az aggastyán szemében néhány könnycsepp rezgett. Megindulva kérte a szentet, imádkozzék érte, hogy a jó Isten adjon neki erőt és bátorságot; ő majd megteszi a magáét.

Egyelőre Kláver többet nem érhetett el. Látta, hogy az öreg úrnak nagy nehézségekkel kell megküzdenie. Búcsúzásnál még egyszer kérte, gondoljon lelke üdvére, imádkozzék és ne feledkezzék meg ő róla sem imáiban. A következő éjjeken Kláver kérte Istent, a szívek kormányzóját, fejezze azt be, amit kegyelme által megkezdett. Imáit a legszigorúbb vezekléssel támogatta.

Midőn nyolc napra a történtek után szentünk beteglátogatásra ment szent Sebestyén kórházába, emberekkel találkozott, akik gyaloghintón egy beteget szállítottak oda. Szánakozva kérdezősködött a beteg után. Az anglikánus főpapot vitték. Alig hallotta ez Kláver hangját, midőn felkiáltott: »Ó Páterem, jöjjön, kérem, gyorsan! Mily jó az Isten, hogy alkalmat nyújt egyházába léphetnem. Egy percig sem akarok tovább a tévely szolgálatában maradni.« Ily szavak hallatára Kláver örömében nem győzött Istennek eléggé hálát adni. Erre a kórházban a betegágyon hangosan tette le az aggastyán a kath. hitvallást, könnyek között alázatosan ösmerte be bűneit és teljes szívéből bánta megtérésének vétkes halogatását.

A megtért eretnek a kath. egyház igazságairól rég meg volt győződve. Az eretnekség hirdetőjéből az igazság apostola lett. Közel a halálhoz utoljára szólt a maga köré gyült angolokhoz: »Kedvesim, ti a tévely útján követtetek engem, kövessetek az igazság útján is! Menjetek, mondjátok el nyiltan eltévedt nemzetem

fiainak, haldokló pásztorotok, barátotok szavát: csak egy igaz egyház van s az a római katholikus egyház. Térjetek vissza velem együtt őseink hitéhez, amelyet elődeink elhagytak. Ó mennyire fáj szívemnek, hogy csak ily későn ösmertem meg az igazságot!«

A főpap utolsó kívánsága beteljesült. Utolsó prédikációja hatalmas visszhangra talált hivei szívében. A hatás rendkívüli volt.

Kláver kérésére a tengernagy megengedte, hogy az angolok a partra szállhassanak. Ezen kedvezményben eddig csak a betegek részesültek. Első útjok a jezsuiták templomába vezetett. A jezsuitákat gyakori látogatásuk alkalmával ösmerni, tisztelni, szeretni tanulták és arra kérték, hogy továbbá is tanítsák őket a hit igazságaira, akik szívesen tettek eleget ezen óhajnak. Rövid idő mulva hatszázan tértek meg. Az egész város örült e rendkívüli sikernek. A tengernagy, aki époly derék katholikus volt, mint aminő derék katona, lakást jelölt ki számukra, s nehogy protestáns házájukba kelljen visszatérniök, az alkalmasakat szolgálatjába fogadta.

A kálvinista hollandiak közül is többet vezetett vissza Kláver az egyházba. Némelyek csodálattal eltelve a szent erényessége iránt, önszántukból kértek oktatást, mások nehezebb lelki-küzdelmek után csatlakoztak az előbbiekhez. Voltak többen olyanok is, akiket Isten büntető keze vezetett az igazság templomába.

Egy napon több nagy beteg hollandit szál-

látottak szent Sebestyén kórházába. Kláver rögtön ott termett mellettük. Önfeláldozó szolgálata által tökéletesen megnyerte szívüket, úgyhogy örömük telt, ha beszédét hallhatták. Néhány nap mulva legnagyobb örömére tizenhármat vehetett föl közülök az egyházba, akik idővel mint buzgó katholikusok haltak meg.

Volt ott egy beteg, aki semmit sem akart tudni a katholikus hitről. Hiába beszélt neki Kláver, hiába ápolta, hiába fáradozott érte. Betegsége is mindinkább rosszabbra fordult. Rövid idő múlva szomorú véget érhetett.

Szentünk szokott módja szerint ismét szigorú vezekléshez, önsanyargatáshoz és buzgó imához fogott. Sok jámbor lélek tartott vele. És ime — a beteg egyszerre Klávert hivatja. Lemond a téves tanról, meggyónik, s az utolsó szentségekkel ellátva a másvilágra költözött.

A kegyelem e győzelmét hálás szentünk különös módon akarta a hivők emlékezetébe vésni. Mellesleg azt is remélte, hogy terve megvalósítása által az újonnan megtérteket hitükben is meg fogja erősíteni. Az elhúnyt számára nagyszerű temetést rendezett. A templom hajóját és szentélyét gyönyörűen feldíszítette, a halottat ünnepélyes menetben a templomba vitette. A város előkelőségét meghítta a gyászistentiszteletre. Egy szóval mindent megtett, hogy az egyház tiszteletét a holtak iránt kellő világításban tüntesse föl. Célját elérte. A megtértek boldogok voltak, hogy oly egyháznak hivei, mely a holtakat valóban

megható tiszteletben részesíti, a kálvinisták pedig, akik még vonakodtak az üdvöthozó lépést megtenni, gondolkodókká lettek. Némelyiknek gyenge akarata ez alkalommal érlelődött erős elhatározássá.

Egyik sehogy sem akart Kláver szavára hajlani. Gorombán visszautasította, ahányszor csak tehette. Szentünk, előtte nyomorult képmutató, alávaló csaló volt. Ő bizony, vágta oda pöffeszkedve, nem adja be derekát ily ügyefogyott ember szavára. Kláver angyali türelemmel viselte el e sérelmeket. Az elvakult ezt egész természetesnek találta. E szerencsétlen ember nyakassága nagy fájdalmat okozott neki, de örömet is, mert tűrhetett valamit Krisztusért, mert gyalázatot, megvettetést, megaláztatást szenvedhetett Krisztusért. A hitetlen ezen viselkedése nem tántorította el szándékától.

A jó Isten hosszútűrő, irgalmas, útjai csodálatosak. Szükséges, hogy szolgája szépen türelmesen bevárja a kegyelem óráját, amelyben munkára szólítja. De akkor tegye meg a magáét.

Az ünnepélyes temetés utáni napon Kláver ismét elment a mi nyakas emberünkhöz.

Végre ütött a kegyelem órája. A megható temetés fölnyitotta a boldogtalan szemét. Amint Klávert meglátta, megszégyenülve, de egyszersmind bízva Kláver jóságában, fölkiáltott: »Jó atyám, jöjjön hozzám!« Szótalanul egymás nyakába borultak. — Győzött az irgalom. Az apostol szeretettel és gonddal oktatta a beteget

hitünk szent titkaira, amennyire a körülmények megengedték. A szentségek fölvétele után alázatosan bocsánatot kért atyjától és a jelenlevőktől előbbi csúfos viselkedése miatt.

Közel volt halálához; még egyszer erőt vett magán és alázatosságában a halálos ágya körül térdelőknek mondta: »Nem vagyok méltó az egyházi temetésre; dobjanak be a legközelebbi árokba, más sírt nem érdemlek«.

Kláver letörölte homlokáról a halálverejtéket és biztosította, hogy testét teljes tisztelettel fogják eltemetni, míg lelke Isten trónja előtt fog értük imádkozni.

A haldokló a hit, remény és szeretet indulatait ébresztette föl és Jézus, Mária szent neveivel ajkán átadá megtisztult lelkét Teremtőjének. A körülállók nem tudták tartani könnyeiket, hangosan dicsérték Isten végtelen irgalmát.

Az itt leírt módon használta föl szentünk kimondhatatlan türelemmel és szeretettel a természetfölötti és a megengedett természetes eszközöket, hogy fönséges célját: a halhatatlan, Krisztus drága vére által megváltott lelkek megmentését elérje. Fehérek és feketék, törökök és pogányok, hitetlenek és eretnekek, gazdagok és szegények, egészségesek és betegek egyaránt tárgyát képezték szeretetének és önfeláldozásának. Minden embert Krisztusnak kívánt megnyerni.

Szent Pál módjára: mindennek mindene lett, hogy mindenkit üdvözítsen (Kor. I. 9, 22).

A sikerek forrása.

Isten kegyelme volt Kláver nagyszerű sikereinek és rendkívüli működésének forrása. Jámborsága, életszentsége tetszett az Úrnak és azért választotta őt eszközül terveinek megvalósítására, ezernyi jótéteményeinek elosztására. Elbeszélésünk folyamán gyakrabban szóltunk Isten e kedvelt emberének hősi erényeiről; de minthogy a lelkiélet több szép mozzanatainak megemlítésére nem nyilt alkalmunk, tán örömet szerzünk kedves olvasóinknak, ha mulasztásunkat e fejezetben pótoljuk.

Ha valaki kegyelmeket, Istennek bő áldását akarja munkáira, annak imádkoznia, lélekben Istenhez kell emelkednie. Ezen eszközt Kláver gyakran, jobban mondva folyton-folyvást használta. Szinte nehezére esett nem Istenre gondolnia. Jártában-keltében Istennel foglalkozott. Jóságának, irgalmának szemléletébe egészen bele mélyedett. Emiatt Karthagéna utcáin akárhányszor szerencsétlenül járhatott volna, ha az emberek vagy kísérői nem figyelmeztetik a közeli veszélyre.

A szívbeli imádság e magas fokát jutalmul nyerte Istentől ama nagy és kitartó hűségeért, amellyel rendes szóbeli imáit és a társaság sza-

bályai által előírt lelki-gyakorlatait végezte. Bár Isten őt az elmélkedő imádság legmagasabb fokára, a szemlélődésre emelte, azért mégis a legnagyobb pontossággal készült rendes elmélkedéseire és egyéb imáira. Ima elején Isten jelenlétébe helyezkedett, az alázat érzelmeit indította föl magában és csak úgy fogott az imához. Imádság alatt nem támaszkodott és hogy semmi se zavarja, rendesen behúnyta szemét. Halála után imazsámolyán számos képet találták, melyek a gyakori használat nyomait hordták magukon. Képei arra szolgáltak, hogy lelkét a szentek társaságába és Istenhez emeljék. Azokat szokta a jóságos Isten az imában kitüntetni, kik a legegyszerűbb eszközöket sem vetik meg, kik a legkisebb dolgokban is hűek. P. Sebestyén, a kollégium rektora Karthagénában, szokta volt mondani, ő nem tudja, mikor kezdi, mikor végzi szentünk imáit, mert valahányszor benyit szobájába, mindig térdenállva, imában találja.

Éj idején Kláver csak két-három órán át pihent, azután fölkelt, imádkozott és vezekelt. Nem ritkán, midőn szent elmélkedéseibe elmerült, kedves fény áradt el szobájában, őmaga pedig a padlózat fölött lebegett. Előfordult ez akkor is, midőn négerei és betegei között a rendes imákat végezte. Rövidke látogatás az Oltáriszentség előtt, egy tekintet a bold. Szűz képére vagy Krisztus keresztjére könnyekre indította, elragadta.

Ha megerőltető munkái után Krisztus szenvedéséről elmélkedhetett, új életre ébredt, ha

buzgó imába merült, új erőt nyert. Gyakran láthatták a kollégium valamely szögletében egy kereszt előtt térdelni, nem ritkán kipattant szívéből a fohász: »Ó édes Jézusom, megfeszített Üdvözítőm, teljes szívemből szeretlek! Ó hadd éljek, szenvedjek, haljak meg érted!«

Minden péntek éjjelén egész különös módon végezte a keresztúti ájtatosságot. Midőn mindenki nyugalomra tért, minden zaj elkerülésével szőrruhába öltözködött, kötelet vetett nyakába, tövis koronát tűzött fejébe és egy nehéz keresztet véve vérző vállaira, imádkozva járta végig a kollégium folyosóin a stációkat. Krisztus emléke ily módon mélyen bevésődött szentünk szívébe, testébe. Csak a legmélyebb megilletődés hangján tudott Krisztus Urunk kínos szenvedéséről szólni.

A kenyér szine alatt élő Istene előtt, a szeretet szerátja volt; arca sugárzott, szíve hallhatóan dobogott, szelleme teljesen elmerült Isten szeretetébe. Boldog volt, ha az Oltáriszentség előtt időzhetett. Itt merített erőt, itt gyűjtött bátorságot, itt szerzett tüzes lelkesedést, itt nyerte lankadást nem ösmerő lelki buzgóságát, itt gyulladt ki önfeláldozó szeretete Isten iránt.

Aki, mint Kláver azon kegyelmet nyerte Istentől, hogy az isteni tökéletességek végtelen óceánját szemlélhesse, az útálattal fordul el a világ mulandó örömeitől. Azért nem is keresett az apostol a világon egyebet, mint lelkeket. Újság, mulatság, sőt a természet szépsége sem érdekelte őt valami túlságosan.

Szerzetes életének 54 éve alatt kíváncsian sohsem tekintgetett körül. Ha a szabad természetben vezette útja, még az ártatlan élvezetet sem engedte meg magának, hogy kedve szerint körülnézzen, hogy a végtelen tenger hatalmas hullámzásán gyönyörködjék. Ha elvétve a természet magára vonta a figyelmét, gondolataiban csakhamar Istenhez emelkedett, Isten szent tulajdonságainak elmélkedésébe merült el. Nagyon szerette, ha a templomokat, oltárokat különösen nagyobb ünnepek alkalmával szépen földíszítették, ő maga is szívesen nyújtott segédkezet, de ha megvoltak a munkával, nem engedte meg magának, hogy a díszítményen gyönyörködjék. Ha egy tengeri hajó indult vagy érkezett a kikötőbe, egész Karthagéna talpon volt. A város harangjai zúgtak, az ágyúk dörögtek, nép, nemesség, papság egyaránt a kikötőhöz sietett, hogy a nagyszerű látványnak szemtanúja legyen és minél előbb meghallja az Európából jövő hireket. Egyedül, ha szegény négerekkel telt hajó érkezett, ment a kikötőbe. Szobája ablaka a kikötőre nyilt, de a 36 év alatt, amelyet Karthagénában töltött, egyetlen egyszer sem nézett ki kíváncsiságból az ablakon.

A keresztrefeszített Üdvözítő iránti szeretete, növelte a szenvedések iránti szeretetét. Szívének ezen szent hajlama nagyon találékony volt az utak és módok föllelésében, természetesen önmagának legyőzésére.

Mint a legtöbb szent, testét gyűlölt ellen-

ségének tekintette, és azért kész volt azt láncra verni. Fájdalmak, szenvedések szívesen látott vendégei voltak, mert azok figyelmeztették őt leginkább szenvedő Jézusára. Lássuk csak, mily elvek szerint élt.

Csak annyit evett, amennyire okvetetlen szüksége volt életének fönntartására. Rendes táplálékát egy darab kenyér s nehány sült burgonya képezte. Egy pohár víz befejezte étkezését. Ha rendkívüli fáradtságot vagy gyöngeséget érzett, csak akkor kért valami meleg ételt. Előfordult vendégségek alkalmával, hogy föltünés elkerülése végett jobb ételekhez kellett nyúlnia, de akkor azokat úgy megfűszerezte, hogy eredeti ízükre rá sem lehetett ösmerni. Ha megkérdezték, miért teszi tönkre ételeit, mentségül azt szokta volt fölhozni, hogy gyomra rászorul e fűszerezésre. A napirend által meghatározott időkön kívül sohasem evett, de még egy pohár vizet sem ivott; az ottani forróságban biz ez nagy önmegtagadásba kerülhetett.

Egy alkalommal teljesen kifáradva, csak vacsora után érkezett haza beteglátogatásairól. Az ebédlőbe ment és a szakácstól utólag kis vacsorát kért. Minthogy minden elfogyott, a szakács kis olajmártással kínálta meg. Kláver kenyerét bemártva, feltünő étvággyal fogyasztotta a nyújtott táplálékot. Másnap ugyanazon időben ment az ebédlőbe, s szépen kérte a szakácsot, volna-e még abból a tegnapi mártásból. Szívesen teljesítette a segítő testvér szentünk óhaját,

de föltünt neki, hogy Kláver, aki különben oly rendtartó, és az ételekben ugyancsak nem válogatós, már kétszer egymásután jön külön vacsorára. ‚Valami lappang a bokor mögött', gondolta magában és megkóstolta a mártást. De alig evett egy-két kanállal, borzasztó fájdalmak közt ki kellett mindent hánynia. Egy mérges pók került az ételbe és ez tökéletesen megrontotta a mártást.

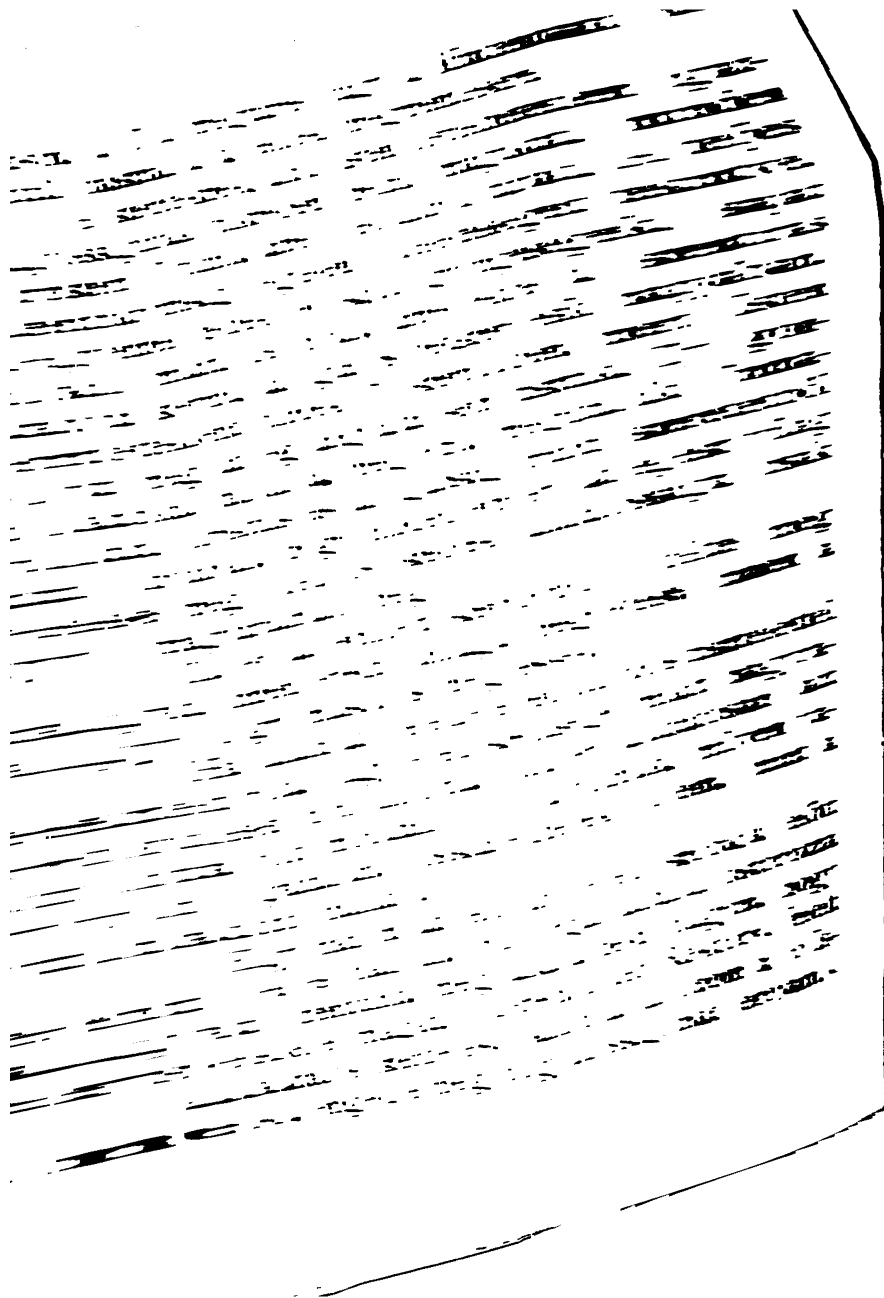
Harmadnap ismét beállított Kláver és egy kis mártást kért a szakácstól. Bezzeg kapott tőle, ugyan nem mártást, de egy adag szidást esztelen önmegtagadásáért, a szakács ítélete szerint. Kláver röstellte, hogy rájöttek különős étvágyának nyitjára és szerényen csak azt jegyezte meg, hogy az ily étel számára igen jó, és egészségének nem árt.

Ha szerét ejthette, szívesen használt föl minden kínálkozó alkalmat az önmegtagadásra, de egyszersmind azon is volt, hogy senki se vegye azt észre.

Rendesen egy szalmagyékényen vagy egy bundán aludt; egy darab fa volt párnája. Több éven át a puszta padlón hált. Még betegsége idején is, ha azt gondolta, hogy senki sem veszi észre fölkelt ágyából s lefeküdt a kemény padlóra. Éjjelenkint háromszor véresre ostorozta magát: mielőtt lefeküdt, éjfélkor és fölkelésnél. Ilyenkor lábujjaira csomós szőrzsinegeket kötött, lábszárait erősebb zsinegekkel csavarta körül, amelyek mélyen bevágódtak húsába. Mellén és hátán tövisekkel ellátott kis fakeresztet viselt. Hogy

azokat testéhez szorítsa, lószőrből font szálakat használt. Hat darab posztócsíkot, amelyekre szúrós vashorgacsokat erősített, oly alakban akasztott nyakába, hogy azok mellén, hátán lelógtak, de nehogy csak lazán érintsék testét, szúrós vezeklőövvel erősítette azokat derekához. Mindezekre befejezésképen egy hosszú, testhezálló szőringet öltött. Hogy azonban testének egy része se maradjon fájdalom nélkül, ha egymaga volt, töviskoronát tűzött a fejébe, nyakába pedig lószőrzsineget kötött; kezét, arcát az ottani szúnyogok gyötörték. — Ó mily borzasztó találékonyak Istennek szentjei testük kínzásában! Azon test gyötréséről van szó, melyet az emberek sokszor oly nagy áldozatok árán, nem kisebb találékonysággal, annyira elkényeztetnek. Ily ruhában járva-kelve végezte szentünk azt a temérdek munkát, amelyet róla a történelem följegyzett. Természetes erőkkel ily életet nem lett volna képes elviselni. Isten, aki maga hítta Klávert e tövises életpályára, ő maga látta el szolgáját nemcsak szükséges, de túláradó, gazdag kegyelmeivel is.

Ezeket hallva, nem csodálkozunk, ha azt olvassuk életrajzában, hogy ez az ember az érzékiség kísértéseit nem ösmerte és — lelki-atyja szavai szerint — a keresztségben nyert ártatlanságát soha el nem vesztette. Keserű bánatkönnyeket öntve, naponta járt a szent gyónáshoz, magát a legnagyobb bűnösnek tartva, aki nem érdemli meg, hogy Isten napja neki is vilá-

Minden a világon azt hangoztatta neki, — ő legalább úgy gondolta, hogy ő a világ legnyomorultabb teremtése. Ha a csillagos eget látta, azt mondta magának: »Lásd csak, Isten e csodálatos művei szakadatlanul járják kijelölt útjukat, a legnagyobb pontossággal teljesítik törvényeit, és te — ó de hányszor álltál ellen Isten szent akaratának!« Ha erdő, mező virágdíszben tündöklött, keserű panaszhangokra tört: »Ó én hálátlan! bár Isten a kegyelmek harmatával folyton öntözi szívemet, tövis és bojtorjánon kívül még sem termek egyebet!« Ha posvány mellett vezette útja, fájdalommal mondta magában: »Az isteni kegyelmek tiszta vize posvánnyá vált lelkemben.«

A gonosztevőt, akit maga kísért a bítófa alá, jobbnak tartotta magamagánál. Imáit kérte még akkor is, ha csak az imént térítette istentelen útjáról a jóra. »Kedves testvérem«, szólt ilyenkor meggyőződve saját vétkességéről, »bár csak oly jó lennék, mint te vagy, akkor én is üdvözülnék. Imádkozzál majd értem fönn a mennyországban!«

Tehetetlenségének tudata oly nagy volt, véleménye önmagáról oly csekély, hogy teljesen képtelennek tartotta magát a lelkipásztorkodásra. Akárhányszor kérte elöljáróit tegyék meg kisegítő rendtagnak, kész ő minden kigondolható szolgálatra. Alázatosságának ezen tudata tartotta vissza annak idején a pappászenteltetéstől — csak az engedelmesség bírta e méltóság elfogadására.

Csodálatos! Ép ezen alázatossága képesí-

tette szentünket e fönséges hivatalra. Magában nem bízott, de annál nagyobb volt bizalma Isten iránt, annál jobban ragaszkodott a szentekhez. Ezek voltak hatalmas védői és közbenjárói Istennél, ezek szereztek számára erőt. A nap és az éj minden óráját egy más szentnek az oltalma alá állította. Benső áhítattal tisztelte a szegény lelkeket a tisztító tűzben, őrangyalát, keresztségben nyert pártfogóját sz. Pétert. Az élet minden nehézségében, bajában hozzájuk fordult, de különös bizalma volt szűz Mária iránt. Rendesen csak »a szép szeretet anyjának« nevezte. Hozzá könyörgött, esdje ki szent Fiánál az isteni szeretetet; ha ezen szeretet lángja lobog szívében, akkor meglesz benne a lelkibuzgóság, akkor szívében lesz az összes erények forrása. Ó de hányszor kiáltott fel: »Anyám, esdve kérlek, taníts Fiad szeretetére! Csak egy szikrát küldj szívedből szívembe! Add a te szeretetedet! Kérd ki Istentől, hogy méltóan fogadjam szívembe, hogy dicsőségeért éljek, haljak!«

Ezen bizalomtól lelkesítve, ez isteni szeretettől hevítve volt képes azon megragadó dolgokat végrehajtani, amelyeket mi nem győztünk eléggé csodálni.

Nagyszerű sikereit bámulta a világ. Szívesen elrejtette volna azokat Kláver az emberek szemei előtt, de minthogy az lehetetlen volt, azért saját érdemeit törekedett a háttérbe szorítani.

Ha fáradhatatlan lelkibuzgalmát csodálták,

egész szomorkodva mondta: »Bizony rászorulnék igazi lelkibuzgalomra. Sajnos, amit teszek, az csak önszeretetemnek és izgatott könnyűvérű természetemnek a kifolyása. Boldogtalan lennék, ha nem tudnék dolgozni, kiállhatatlan magam és mások előtt.« Fáradságos, nagy alázatot igénylő munkáit a megvetett négerek között, titkos büszkeségének tudta be. »A szegények és tudatlanok«, szokta volt mondani, »nem veszik oly gyorsan észre, mily műveletlen vagyok, nem látják tömérdek hibáimat«. Ha meglepték az undorító, genyes sebek tisztogatásánál, kötözgetésénél, vagy ha valaki rajta érte, mint csókolta a sebeket, vagy mint szítta ki azokból természetének ágaskodása ellenére a genyedséget, akkor egy pillanatra szégyenpir borította arcát. Ha ilyenkor a hősi önmegtagadásnak szemtanuja csodálkozását fejezte ki, tréfálkozva azt válaszolta: »Ha a szentséghez nem kell több, mint a szájíznek és a szaglásnak hiánya, azonfelül rossz gyomor, akkor gondolom nem járok rosszul«.

Gyakran sikerült neki a dicséretet ily módon magáról elhárítani, sőt azt az alázatosság forrásává változtatni.

Akik a lelkiélet keskeny ösvényén járnak, azok tudják, mily nehezére esik az ember természetének váratlan, meg nem érdemelt szemrehányást, bántalmaztatást, megaláztatást elviselni, azokat örömmel tűrni. A jó Isten azt akarta, hogy szentünk az ily fajta próbáltatásokból is ki vegye a maga részét.

Szentünk élete számtalan ily adattal szolgál. Csak egy-kettőt akarunk megemlíteni.

Egy napon a buzgó hithirdető egy előkelő hölgynek megérdemelt szemrehányásokat tett keresztény illemet sértő ruházata miatt. A hölgy hirtelen haragra lobbant és egyenesen a Páter Rektorhoz ment, hogy a dolgot bejelentse. Az elöljáró, — a jó Istennek úgy tetszett, — a vádlónak adott igazat és Klávert, többek jelenlétében, keményen megdorgálta. Szentünk nem mentegette magát, hanem térdre borulva bocsánatért és büntetésért esedezett. A hölgy látván a szent alázatát, annyira megindult, hogy most meg ő kért tőle bocsánatot, megígérvén egyszersmind, hogy a jövőben hallgatni fog intéseire.

Más alkalommal Klávert egy emberhez hítták, aki kicsapongó életének következtében útálatos betegségbe esett. Szentünk a legnagyobb szeretettel és nyájassággal szolgált neki, a testi irgalmasság hősi cselekedeteit gyakorolta vele, hogy ekképen bizalmát kiérdemelje és lelkét megnyerje. Alkalomadtán az erkölcsös élet szépségéről, a szív tisztaságáról szólt a betegnek. A beteg egyszerre csak fölugrik ágyából és a legnagyobb megvetéssel odamondja neki: »Állj tovább, Kláver, te képmutató farizeus! Nincs ember a világon, aki Isten parancsait megtudná tartani«. »Fölvilágosításodért köszönettel tartozom« válaszolt nyugodtan a szent, »szavad figyelmeztet bűnösségemre. Imádkozzál

értem, legyen Isten irgalmas szegény lelkemnek és adja kegyelmét, hogy hűen szolgálhassak neki«. A nyugodtság és alázatosság, amellyel Kláver e szavakat mondta, a goromba embert leverte. Magába szállt, a szentnek vezetésére bízta magát és nemsokára buzgó keresztény lett.

Buzgósága a négerek érdekében több embernek nem tetszett. Ilyenek nem ijedtek vissza, Kláver nagyszerű törekvéseit az elöljáró előtt rágalommal illetni. Ha erre a házfőnök tevékenységét korlátok közé szorította, és vélt kihágásaiért megrendszabályozta, Kláver minden mentegetődzés nélkül hallgatta végig az intő szavakat s alázatosan engedelmeskedett, míg az elöljáró belátván hibáját, szentünk apostoli működése elé többé nem gördített akadályt.

Joggal mondhatjuk, Kláver a maga képét rajzolja, midőn iratainak egyik oldalán az alázatosságról így szólt: »Aki igazán alázatos, az megvetés után kívánkozik. Nem akar alázatosnak látszani, de meg akar aláztatni. Mindenkinek aláveti magát, mindenkinek engedelmeskedik, senkit sem ócsárol. Azt kívánja, hogy őt minden ember megvesse és minden tettét gáncsolják. Ha így bánnak vele, boldog, mert megcsúfolt Üdvözítőjéhez annál jobban hasonlít«.

Nem kevésbé tüntette ki magát szentünk azon erényben, amelyet a Jézus Társaságának alapítója, sz. Ignác annyira megkíván fiaiban: az engedelmességben. Kláver az elöljáró parancsára, óhajára, sőt akaratának még oly csekély nyilváni-

tására is kész volt a legnehezebb és legfárasztóbb munkákat és áldozatokat magára vállalni. A szabályokat a legpontosabban megtartotta, bár azok senkit sem köteleznek vétek alatt. Azok megtartása nem ritkán nagy áldozatokba került. Megtörtént, hogy órákon át kellett várnia, míg egy segítő rendtag akadt, aki elkísérhette betegeihez. A szabály megkívánta, és azért inkább leküzdötte lángoló vágyát a betegeken mielőbb segíteni, mintsemhogy egy tapodtat is tett volna a szabályok ellenére.

Egyszer a vidéken egy nagyszerű missziónak kellő közepén volt, midőn elöljárója levél útján visszahítta Karthagénába. A szegény négerek ostrom alá fogták, kérték maradjon náluk. A helység elöljárói kérve könyörögtek, végezze be előbb sikeresen megkezdett működését. Kláver égett a vágytól, hogy az eltévedt bárányokat visszavezesse Krisztus aklába. De midegy, az elöljáró hivó szózata elhangzott — ez számára az Isten szava volt. Rögtön otthagyja misszióját, visszatér a kollégiumba, a házfőnök lábaihoz veti magát, hogy további parancsait fogadja.

Szentünk egész élete az erények szakadatlan láncolata volt. Ki is lenne képes megérteni, azt az emberi természettel olyannyira ellenkező, a társadalom érdekében folytatott, a legundorítóbb betegek javára gyakorolt, harminchat álló éven át tartó munkát, az alázat, a hősi önmegtagadás, a felebaráti szeretet, az önfeláldozás, az isteni szeretet gyakorlása nélkül? Alázatossága,

amely arra ösztönözte, hogy Istennek természetes és természetfölötti adományait a világ szeme előtt mindvégig elrejtse; önsanyargatása, amely ártatlan testét a keresztre feszítette; okossága gyermeki egyszerűséggel párosítva; mértékletessége minden dologban, minden időben; szelídsége és türelme, mely a legnagyobb sértések és bántalmak közepette sértő szóra sohsem fakadt; erőslelkűsége, mely a legnagyobb akadályokkal és nehézségekkel szemben győzelemre segítette; összeszedettsége és egyesülése Istennel, mely után ítélve tartózkodása inkább az égben, mint a földön volt; lelkibuzgalma, mely sem éjjel sem nappal, betegségben vagy egészséges állapotban nyugodni nem hagyta; és végül magasan lobogó isteni szeretete, mely szent Pálhoz hasonlóan szívét-lelkét betöltötte és arra lelkesítette, hogy mindenkinek mindene legyen, hogy mindnyáját Krisztusnak megnyerje: mind oly erények, melyek ma épúgy ragadnak minket csodálkozásra, mint ahogy kortársait 300 év előtt, ma épúgy megérdemlik tiszteletünket és nagyrabecsülésünket, mint ahogy azt hajdan kivítták barát és ellenség előtt. »Kláver igazi szent!« Így ítélt róla Karthagéna. Az egyház pedig 1747-ben Kláver boldoggáavatási okiratában erényeit hősieknek nyilvánította, oltáraira emelve hű szolgája képét, tisztelendő és követendő példa gyanánt állította a világ szeme elé.

A csodatevő.

Láttuk Klávert mint a négerek, mint Karthagéna, sőt mint egész Nyugat-India apostolát. A Mindenható örömmel tekintett szolgájára, aki kitartó hűséggel törekedett előrehaladni a szentség és az erények útján. Ne csodálkozzunk már most, ha a jó Isten jutalomképen oly kegyelmeket nyujtott Klávernek, amilyeneket ez életben, még szenteinek is ritkán ad.

Kláver boldoggá avattatási okmányait olvasva, a csodák adományának annyi bizonyítékaival találkozunk, hogy önkénytelenül eszünkbe jutnak Krisztus urunk szavai: »Aki énbennem hisz, majd még nagyobb jeleket fog tenni ezeknél, mint amely tetteket én cselekszem«. Több meglepő tényt már alkalomadtán beleszőttünk ez életrajzba. Jelen fejezetben csodattei közül csak az egyiket vagy másikat mondjuk el, amelyek valódisága mellett esküdt tanúk bizonyítanak.

Sokan, és pedig joggal, a legnagyobb csodának testi erejének fönntartását tartják; sőt azt lehetne mondani, egész élete Karthagénában állandó csoda volt. »Isten különös segítsége nélkül lehetetlen megérteni«, mondja egyik életírója, »mint lett volna képes egy ember, aki nem va-

lami erős testi szervezetnek örvendett, oly egészségtelen éghajlat alatt, nem egy vagy két évig, de harminchat éven át oly roppant megerőltető munkát végezni, különösen ha meggondoljuk, hogy sovány táplálékával gyakran csak naplemente után élt és a munkától meg a vezekléstől bágyadt testének alig engedett 3—4 óra pihenést. Eleinte, midőn Amerikába jött tanulmányai folytatására, oly érzékenyen bántotta a nap heve, hogy vastag turbán nélkül képtelen volt csak az udvaron is átmenni. Mióta azonban megkezdette apostoli működését, azóta órákhosszat volt képes az égő nap hevében dolgozni anélkül, hogy csak rosszul is érezte volna magát. Úgy látszott, semmi sem volt képes őt kifárasztani. Kísérőit gyakrabban kellett változtatnia, mert nem bírták követni, ha igen sok beteget kellett látogatnia. Midőn este hazatért, megkérte a portást, ha esetleg az éjjel papot kérnek beteghez, legyen szíves őt fölkelteni, hagyja a többi pátert nyugodni. A legundorítóbb és a ragályos betegek iránt tanusított önfeláldozása, szolgálatkészsége csodálatos volt. Borzasztó testi sanyargatásai ámulatba ejtették az embert. Ha valaki azt mondja, lelkiereje tartotta fönn testierejét, nem tagadhatja, hogy ép ezen lelkierő az isteni kegyelemnek különös nyilatkozata és adománya volt.

Kézzelfoghatóbb volt Isten természetfölötti segítsége, amelyet szolgájának a lelkipásztorkodásban nyujtott. Mily gyakran jelent meg váratlanul egy elhagyott beteg halálos ágyánál, aki

egy roskadozó gunyhóban, messze a világtól, várta utolsó percét! Gyakran félbeszakítva beteglátogatásait, prédikációit, egy túlvilági hatalomtól vezéreltetve, távoleső helyekre, az erdők sűrűjébe sietett. Hivatlanul, váratlanul épen jókor érkezett, hogy itt egy pogányt a szent keresztségben részesítsen, ott egy kétségbeesett bűnöst örök bírájával kibékítsen.

Egyik napon beteghez hítták, hogy hallgassa meg gyónását. Az út felét már megtette, midőn egyszerre csak azt mondja kísérőjének: »Kedves barátom, más útra kell térnünk! Valaki jobban rászorul segítségünkre«. E szavakkal befordult egy mellékutcába, lépteit meggyorsította. Egy nyomorult, teljesen lakatlannak látszó viskóhoz ért. Kláver belépett, egy spanyol embert látott, aki kétségbeesésében fölakasztotta magát. Még lélegzett a szerencsétlen. Gyorsan elvágta feje fölött a kötelet, karjaiba vette a félholtat, lassankint életre ébresztette. Nagy szeretettel, kimondhatatlan kedvességgel bánt és beszélt a kétségbeesettel. A boldogtalan reményt merített Kláver vígasztaló szívéből, őszintén megbánta gonosz tettét, meggyónt és elhatározta, hogy életének minden baját türelemmel és megadással fogja viselni.

Egy külömben jómodú úrhölgy igen kellemetlen helyzetbe került fia rossz üzletei miatt. Elhatározta, hogy végetvet életének. Ép magára akarta zárni szobája ajtaját, hogy rémtettét végrehajtsa, midőn Kláver hirtelen elébe lépett. »Mit akar ön tenni?« kérdé szokott nyá-

jasságával szentünk. A hölgy Kláver váratlan láttára és kérdésére csaknem kővé vált és sokáig nem tudott szólni. Végre mintegy mély álomból föleszmélve rebegte: »Üdvözlöm, legyen üdvöz, jó Páter! Valóban ön angyal, önt Isten küldötte segítségemre!« Akkor keservesen sírva megmutatta az előkészített mérget és őszinte bánat-könnyek közt beösmerte borzasztó szándékát. Ó mily boldog volt e szegény lélek, midőn Istenével kibékült. Ez órában bizalommal eltelve, boldogan vetette magát az isteni gondviselés karjaiba.

Egyik kísérője, társaságunk egy segítő tagja, esküvel bizonyította, hogy lehetetlen az ehhez hasonló eseteket mind fölsorolnia, amelyeknek szemtanuja volt.

Nemcsak a jelen, de sok esetben a jövő is nyitva állt Kláver szemei előtt. Nem ritkán jósolta meg egészségeseknek közeli halálukat, betegeknek egészségük helyreállítását vagy haláluk napját. Bizonyításként egy-két példát említünk. Mielőtt Mendez Gábor, sz. Mártha sziget nemes helytartójának a neje, Banguelez Theodóra asszonyság, Európába visszatért volna, elment Karthagéna apostolához bucsúzni és magát jámbor imáiba ajánlani. »Isten áldása kísérje, asszonyság«, szólt barátságosan a szent, »de«, folytatta komolyan, »legyen elkészülve, néhány napra megérkezte után, egy nagyobb útat kell majd tennie. Vesse magát alá Isten imádandó akaratának, használja föl az időt és készüljön el jól a halálra!« A fiatal hölgy teljes erőben

lévén, nem kevéssé ijedt meg e jövendölés hallatára, de azért megfogadta Kláver tanácsát. Alig érkezett régi otthonába, már is megbetegedett. Néhány nap mulva, jól elkészülve lépett a nagy útra.

Egy napon Villédo Márianna úrnőt látogatta meg. A ház egyik rabszolgájával okvetetlenül óhajtott beszélni. Nem lévén itthon, megkérte az úrnőt, küldené megérkezte után rögtön a kollégiumba. A szolga eljött. »Mit óhajt, atyám?« kérdezte szentünktől. »Hogy azonnal meggyónjál«, volt a kurta felelet, »és készülj a halálra.« Ez furcsának tetszett a négernek, hisz nincs mit félnie, nagyon jól és egészségesnek érzi magát. A Páter azonban nem tágított és oly komolyan figyelmeztette, hogy végre megadta magát, és életgyónást végzett. Hazaérvén elmondta, mi történt vele. Azután szokott dolgaihoz látott. Este semmi bajt sem érezvén lefeküdt, másnap reggel halva találták.

Másokat szentünk nagy veszélyek elől védett meg, amelyeket senki sem gyanított. Betantour Antal, Jamaika helytartójának lőn kinevezve. Elutazása előtt Kláverhez búcsúszóra ment és imáiba ajánlotta magát. »Csak bátran előre«, szólt Isten szent embere, »az ég áldása kísérje! De vigye magával gyermekeit is, mert nem tanácsos itt hagyni, hogy később induljanak ön után«. A helytartó követte a tanácsot, bár kissé kellemetlen volt. Nemsokára azonban megtudta az okát. Alighogy elutazott, Karthagénában pestis ütött ki, sok embert, de különösen sok gyermeket ragadva magával.

Még szembetünőbb veszélyből mentett ki szentünk többeket, kik a legközelebbi életveszélyben voltak anélkül, hogy csak gyanították volna is azt. Midőn egyszer egy ház mellett ment el, bekiáltott a lakosoknak; »Rögtön hagyjátok el e házat, ha nem akartok romjaiban eltemettetni!« A lakosok nem látták ugyan a veszélyt, de azért, ha huza-vonával is, engedelmeskedtek a szent embernek. Alig távoztak néhány lépésnyire, midőn az egész épület romba dűlt.

Egy más esetben kettős fölvilágosításban részesült a szent.

Uvriarte Araoz János egyetlen leánya veszélyesen megbetegedett. Szomorú szívvel ment az apa lelkiatyjához, hogy kedves gyermekét imáiba ajánlja.

Midőn Kláver őt jönni látta, már távolról barátságosan így kiáltott feléje: »Abból nem lesz semmi!« »Mit akar ezzel mondani, jó Atyám?« kérdé csodálkozva Araoz úr. »Tán azt gondolja gyónni jöttem?« »Nem azt gondolom«, mondja rá Kláver, »de tudom azt kívánja, hogy leányát Istennek ajánljam. Örüljön és adjon hálát a jóságos Istennek, aki gyermekét magához akarja venni, és nem engedi tönkre jutni a világban. Rövid élete alatt a tökéletesség magas fokát érte el. Hogy a mennyországba bejusson, még csak egy szent misére sem szorul«. Minthogy a szent senkitől sem tudhatta a leány hirtelen megbetegedését, helyesen gondolta Araoz úr, hogy valószinüleg Isten nyilatkoztatta ki neki gyermeke baját és lelki állapotát. Belenyugodva a

szent szavaiba, csendes otthonába tért. Még aznap meghalt kedves leánya. A szülők ez érzékeny veszteséget megadással tűrték annál is inkább, mert gyermekük örök üdvén nem kételkedhettek.

Hasonló szerencsés haláleseteket Kláver gyakrabban megjósolt. Baraóna Ágoston, egyik gyónógyermeke már régen sorvadásban szenvedett. Egyik napon a szokottnál gyengébbnek érezte magát, amiért Klávert hivatta, aki rögtön hozzásietett. Miután meghallgatta gyónását és a haldoklók szentségeivel ellátta, térdre borult ágya mellett és alázatosan kérte: »Kedves barátom, holnap már a mennyben leszel, emlékezzél meg rólam Isten trónja előtt«. A halál, amely másnap tényleg bekövetkezett, szomorúsággal töltötte el magára hagyott neje szívét, de soha nem sejtett vígaszt nyújtott neki a szentünk jóslatáról való megemlékezés.

A sok kinyilatkoztatások közül, amelyekben Kláver részesült egyszer gyámoltjai öröme, másszor azok csapásai felől, csak egyet akarunk még megemlíteni, amelyről azt gondoljuk, hogy különösen alkalmas lesz kimutatni, mily mélyen hatolt be Kláver az isteni gondviselés terveibe. Egy fiatal nemes, névleg De-Estrada Lopez komolyabb hivatás nélkül a szerzetbe lépett. Szüleit ez nagyon megszomorította különösen azért, mert az indítóok elégtelen volt. Anyja elment és elpanaszolta baját Klávernek. »Legyen nyugodt, asszonyság, ez a fia sohsem lesz szerzetes. Két kisebb gyermekét azonban Isten saját szol-

gálatjára kívánja«. Nemsokára az említett fiatal nemes tényleg megváltoztatta szándékát, és kilépett a szerzetből. A két fiatalabb testvér, akik eddig sohsem gondoltak e komoly életpályára, egyszerre oly benső vágyat éreztek a szerzet után, hogy nem késtek a fölvételért esedezni. Atyjuk azonban De-Estrada Péter sehogysem akarta beleegyezését adni. Akkortájban nagy fia hajóra szállt, amely szent Katalin szigetén akart kikötni, de mielőtt a kikötőbe ért, tönkrement Nemsokára híre járt a szerencsétlenségnek Karthagénában. A hajótöredékek, melyeket a tenger a partra hányt, a szomorú igazság mellett bizonyítottak. Nagy zűrzavar volt a városban. Mindnyájan azt gondolták, hogy az egész legénység az utazókkal együtt a habokba veszett. A hajó kormányosának az édes anyja Kláverhez szaladt vígasztalásért és sírva kérte imáit. »Vígasztalódjék, jó asszony«, szólt a szent, »a hajó ugyan tönkrejutott, de a legénységnek nem esett baja«. De-Estrada édes anyja is kétségbeesve sietett Kláverhez. Minden percben azt gondolta, most ez, most az a hullám dobja ki fia hulláját a partra. »Legyen nyugodt, asszonyság«, vígasztalta Kláver, »fia él és nemsokára viszontlátja«. Ezalatt Karthagéna minden templomában imádkoztak a hajótöröttek megmentéseért vagy azok lelkinyugalmáért. A szerencsétlen atya is csaknem minden nyugalmát elvesztette fia és örököse miatt. Fájdalmában a Krisztus-kápolna keresztje elé borult és megfogadta, ha legidősebb

fiáról jó hírt hall, úgy két itjabb gyermekének megengedi, hogy szerzetbe lépjenek. Alig tette le a fogadást, midőn egy hirnök fia levelét hozta. Olvassa: »A hajó elveszett, az utazók megmentve. Protobellóban biztonságban élünk«. Az előkelő nemes rögtön visszatért a kápolnába, hogy szíve mélyéből hálát mondjon a jó Istennek és tett ígéretét megújítsa. A két testvér nemsokára a szerzetbe lépett, ahol mindketten igen jámborul éltek.

Kláver, aki az imént De-Estrada családdal mennyei fölvilágosítás folytán oly sok örömteli hírt közölt, isteni sugallatra ugyanazon családot egy szomorú hírre is elkészítette. A derék szülők gyermeke bizonyos idő mulva Spanyolországba ment, ahol királyának csapatai épen Barcelónát vették ostrom alá. A ritka alkalmat hír és dicsőség szerzésére az ifjú nemes nem akarta elszalasztani, és szüleinek tudta nélkül a harcosokhoz csatlakozott.

Szeptember egyik napján De-Estrada úrnő, nővérével sétálván, szentünkkel találkozott és tisztelettel üdvözölte. Kláver viszonozta az üdvözletet és fájdalmas hangon e szavakat csatolta hozzá: »Október, október!« Egészen elcsodálkozva kérték a hölgyek, magyarázná meg, mit akar mondani októberrel. »Novemberben szomorú hírt fog kapni«, mondá feleletül Kláver. »Készüljön el rá, hozza meg a jó Istennek az áldozatot!« És tényleg, midőn novemberben a királyi hajó Karthagénában kikötött, hírül hozta, hogy okt. 7-én itj. De-Estrada a barcelónai ütközetben elesett.

A bizalom jutalma.

Mint láttuk, sok esetben nyiltan állt Kláver lelke előtt a jelen és a különben titkos jövő. Általában véve úgy látszott, mintha semmi sem volt volna előtte lehetetlen, ha a lelkek megmentéséről, vagy Isten nagyobb dicsőségéről volt szó. Imáját azon bizalom hatotta át, amelyet Krisztus kíván, midőn azt mondja: »Kérjetek és megadatik nektek«. Azért volt, hogy az emberek a legkülönfélébb bajokban hozzáfordultak. Lássunk csak nehány példát!

Bizonyos Lopez Ferenc nevű fiatal ember. ki az Oltáriszentség társulatának tagjaitól tagsági díjakat gyűjtött a szentségház előtt égő örökmécsre, gyűjtését rendesen a legnagyobb hőségben végezte azon reményben, hogy akkor a tagokat biztosan otthon találja. A sok futkosás és irtóztató meleg következtében veszélyes betegségbe esett, amely csakhamar a sír szélére vitte. Nagybátyja Merkádó Péter, Kláverhez sietett, hogy tudósítsa a szomorú esetről. Bár Kláver rögtön útrakelt, a beteget mégis már minden életjel nélkül találta. A jelenlevők mint holtat siratták. »Ne sírjának«, vígasztalta őket Klá-

ver, »az, akinek szolgálatában Ferenc egészségét elvesztette, majd vissza is adja neki. Isten csak azért engedte meg e nagy betegséget, hogy irgalmát annál jobban kimutathassa«. Erre a beteg számára kis orvosságot írt elő, ő pedig imádkozni ment. Bár mindnyájan azt hitték, hogy Ferenc meghalt, mégis követték szentünk tanácsát. A szer azonban nem használt. Szomorú szívvel jelentette Merkádó Klávernek, hogy unokája meghalt. »Alkalmazzuk csak mégegyszer az orvosságot«, szólt a bizalom embere, »tán most nem téveszti el hatását.« Midőn Kláver a halott vagy a halottnak vélt ágyához lépett, megáldotta a vizet, melyet a rokonok az ő rendelésére bizonyos gombából préseltek és Lopez szájába csöpögtette. A halottnak vélt rögtön felnyitotta szemeit és e naptól kezdve ismét teljes egészségének örvendett.

Egy asszonynak, ki a kollégium közelében lakott, megbetegedett rabszolganője és közel állt a halálhoz. A nő elszomorodott, hogy egyetlen szolgálóját el kell veszítenie. Páter Klávert hivatta, hogy lássa el az utolsó szentségekkel. A szent eljött, és miután föloldozta bűnei alól, az égre emelte szemeit, megáldotta és azt mondta neki: »Mária, kelj fel és szolgálj úrnődnek!« Ezzel eltávozott. A beteg egészsége helyreállt, fölkelt és rögtön napi munkáihoz látott.

Lopez Manó spanyol úrnak, Antónia nevű rabszolganője veszélyes betegségbe esett. E nő nagy szolgálatokat tett a betegápolás körül a

buzgó hithirdetőnek szent Lázár kórházában. Szentünk három éjjel virrasztott nála, hogy utolsó küzdelmében segítségére legyen. Szent Lázár ünnepének előestéjén ágyához lépett, megfogta kezét és így szólt: »Antonia, ma üljük Lázár föltámadásának ünnepét. Adj hálát Istennek, aki egészségedet visszaállítja«.

E jós szavak után a templomba ment, hogy ő is hálát mondjon a jó Istennek. A beteg teljesen visszanyerte egészségét. Amíg élt, minden évben szent Lázár ünnepén kiosztotta megtakarított pénzecskéjét a bélpoklosok között.

Isten szentünk palástját nem ritkán csodás dolgok művelésére használta. Mint tudjuk, palástja a legkülönfélébb célokra szolgált. Majd sorvadókat, himlősöket, bélpoklosokat takart be azzal, majd ágyterítőnek vagy kényelmesebb ülés készítésére használta; előfordult, hogy hullalepelként is értékesítette, de — és ez a csodálatos a dologban, — palástja kellemetlen szagú nem volt, sőt ellenkezőleg, jó illatot árasztott. Úgy látszik, mert szentünk ily hasznos célokra használta, a jó Isten különös áldása volt e paláston. Midőn 1633-ban Karthagénában kitört a fekete himlő, egy rabszolganő is megkapta e betegséget. E baj úgy elcsúfította a szegényt, hogy alig lehetett benne emberre ösmerni. Nehogy másokra is ráragadjon a veszélyes betegség, a ház lakói az épület valamely zúgába rejtették. De Kláver nyomára jött és undort nem ösmerve, igazi örömmel közeledett feléje. A szerencsétlen panaszko-

dott fájdalmai miatt, amelyeket deszkaágya még csak nagyobbított. Kláver összehajtotta köpenyét és társa segítségével arra fektette az asszonyt. »Légy bizalommal, édes lelkem«, szólt hozzá bátorítólag és egy keresztet tartott szeme elé, »nézd Jézust, keresztrefeszített Üdvözítődet. Hozzád jött, hogy meggyógyítson«. Azután meghallgatta gyónását, föloldozta vétkei alól — a beteg rövid idő mulva fölépült.

Hasonló módon sikerült köpenye segítségével egy haldokló négert öntudatra ébresztenie, aki jó ideje mozdulatlanul feküdt a szabad ég alatt. Sátor alakjában fölébe vonta palástját és eszmélete csakhamar visszatért.

Sok szemtanú még föltünőbb esetet mond el. Több néger álldogált egy kút körül, midőn hirtelen nagy zivatar támadt. Az ég dörgött, cikázva hasították a villámok a levegőt. Az égiháború szédítő sebességgel közeledett. Egyszerre egy villám csapott le és valamennyi néger eszméletlenül rogyott a földre, egyik beesett a kútba. Midőn a zivatar tova vonult, többen a kúthoz siettek, hogy a villámsújtottaknak segítségökre legyenek. De már későn volt, az emberek szanaszét mozdulatlan feküdtek. A négert, ki a kútba esett, kihúzták a vízből és a többi halotthoz fektették.

Az általános zűrzavarban egyszerre csak Kláver jelent meg köztük. Gyermekeinek e borzasztó szerencsétlensége könnyekre fakasztotta. Térdre borult és szíve mélyéből a mennyei atyá-

hoz fordult, irgalmazzon szerencsétlen kedves gyermekeinek. Végre fölkelt és palástjával sorra érintette őket, mikor az utolsóra is ráterítette, mindnyájan egészségesen keltek föl a földről.

E fejezet végén egy halottnak föltámasztását kell elbeszélnünk, melyet egy magasrangú tiszt Karthagénában, Villalobos Vince, a vizsgálóbizottság előtt esküvel bizonyított.

Egyik rabszolganője az utolsó szentségek fölvétele nélkül halt meg. Már el akarták temetni. Váratlanul Kláver jelent meg a házban és a temetés elhalasztását kérte. Azután letérdelt a koporsó mellé és imádkozott. Ima után fölkelt és a rabszolganőt nevénél szólította. A jelenlevők csodálkozásukban nem tudtak hová lenni. A halott fölnyitotta szemét, elkezdett mozogni és beszélni. A szent fölkérte a szobában levőket, távozzanak néhány pillanatra. Midőn magukra maradtak, megkérdezte a nőt, vajjon részesült-e a keresztség szentségében. Tagadó választ nyert. Erre röviden megoktatta és a jó halálra előkészítette. Miután Kláver megkeresztelte, a nő másodszor és mindenkorra meghalt.

Mily csodálatosan mutatkozik Isten jósága, és hatalma szentei működésében! Kláver a keresztre feszített Üdvözítő példája és kegyelme által a szentség magas fokára jutott. Abban bízva, művelt oly dolgokat, melyek meghaladják a természetben rejlő összes erőket.

Kláver utolsó napjai.

Fáradságot nem ösmerő buzgalommal készítette elő Kláver Karthagéna lakosait az 1650-ben tartott jubileumi esztendőre. Egyszerre csak a rémhír töltötte el aggodalommal a szíveket; »A pestis a szigetekről átjött hozzánk a szárazföldre«. — Kláver már rég elhatározta, hogy ismét missziókat fog tartani a vidéken, de most — hogy annyi ember lép majd az örök bíró elé, — nem volt erő, amely őt visszatarthatta volna. Többen kérték

Krisztus ősz bajnokát, maradjon, ne tegye ki magát oly kézzelfogható veszedelemnek — ah, de mikor a lelkek megmentéséről van szó és szeretete a lelkek iránt nem ösmer határt, hogy maradhatna otthon? Kisietett a veszélyben forgó vidékekre missziókat tartani. A hatás óriási volt. A pestis dühöngött, nap-nap után megkívánta áldozatait.

Szentünk erősen hitte, hogy meg kell kétszereznie imáit, önsanyargatásait, hogy az ő teste fogja fel Isten büntető ostorát. Egész éjeket töltött az imában, napközben majd a betegeket szolgálta, majd a gyóntatószékben dolgozott, majd meg prédikált. Eleségét oly szűkre szabta, hogy azzal még egy gyermeket sem lehetett volna fönntartani. A munka szakadatlanul folyt. Azt hitték, hogy minden percben összeroskad, de szigorúságából még sem engedett.

Midőn elöljárója Kláver állapotáról értesült, rögtön visszahítta a kollégiumba. A szent szótlanul engedelmeskedett. Hisz nem a maga érdekében dolgozott, a munkát sem kereste maga miatt, ha Isten mást kíván tőle, ő kész elhagyni még négereit is.

Alig érkezett Karthagénába, súlyos betegségbe esett. Ereje meg volt törve, már nem volt képes ellenállni. Egy-két nap mulva a veszedelem elérte tetőpontját. A legnagyobb áhítattal vette föl az utolsó szentségeket, de élte vége nem érkezett el, mert minden remény ellenére ismét meggyógyult. A betegség elmult, de következ-

ményei megmaradtak. Állandó reszketés fogta el, keze-lába fölmondta a szolgálatot. Úgy kellett vele bánni, mint a kis gyermekkel.

A csodálandó szent még ezen állapotban sem akart alábbhagyni borzasztó önsanyargatásaival. Megkérte a nála szolgálatot tevő négert, csavarja dereka köré vezeklő-övét és erősítse testére a többi kínzóeszközöket is. Őmaga már képtelen volt erre. Isten csodálatos módon mutatta meg, mily kedves előtte szent szolgájának vezeklése. Midőn ugyanis az ostorozásra szánt idő beállt, kezének használatát visszanyerte. Isten ezen nyilvánvaló segítségét arra használta, hogy annál irgalmatlanabbul bánjon el testével.

Naponkint könnyekig megindulva végezte gyónását. De hogy gyóntató-atyja fáradjon el hozzá, azt sehogysem akarta tűrni. Egy négerre és botjára támaszkodva, maga vánszorgott el annak szobájába.

Vígasztalásainak leggazdagabb forrását, a szent mise bemutatását nélkülöznie kellett. Hogy azonban valamiképen kárpótolva legyen, alázatosan kérte, vezessék a templomba, hogy úgyahogy tud, résztvehessen a legfönségesebb áldozat bemutatásában és a jó Jézust szívébe fogadhassa. Megerősödve az élet kenyere által, a gyóntatószékbe viteté magát, és míg egy kis erő volt benne, azt el nem hagyta. Midőn fölvitték a szobájába, nagyon kérte a sekrestyést, ha valaki napközben gyónni óhajt, vezesse föl az illetőt szobájába.

Lelkibuzgalma ezen működéssel nem volt megelégedve. Itt-ott elviteté magát szegény rabszolgákhoz, elhagyott betegekhez, kórházakba, roskadozó kunyhókba, hogy a szenvedőket vígasztalja, a haldoklókat az utolsó szentségekben részesítse.

Egyik napon a hajó csupa araraisz-négert hozott Karthagénába. E törzs hirhedt volt vadságáról. Még egy sem volt e törzsből megkeresztelve s mivel senki sem ösmerte nyelvüket, nem tudtak velük boldogulni.

Alig értesült Kláver a dolgokról, az élet bizsegni kezdett tagjaiban. Megkérte elöljáróit, vigyék őt közéjük. Kérelmének nem tudtak ellenállni. A tapasztalt apostol csakhamar talált egy tolmácsot. Kivitték a kikötőbe. Szeretet, öröm, jóság ült arcán. Tekintete, barátságos integetése, szava a szeretet kisugárzása volt. Úgy látszott, a remegő ősz már csak azért él, hogy másokat boldogítson. »Kláver van itt«, kiáltott a tolmács, »Kláver, testvéreitek barátja, jótevője, a rabszolgáknak rabszolgája és atyja.«

Úgy látszott valami túlvilági erő sugárzott ki Kláverből. A vadak álmélkodtak, feléje közeledtek, jól érezték magukat társaságában és szépen megszelidültek.

»Hallgassatok szavaira«, folytatta a tolmács beszédét, »amelyeket általam hozzátok intéz. Örüljetek, oltalma alatt most és örökké boldogok lesztek!« Erre az apostolnak utolsó prédikációját fordította nyelvükre.

Mint egykor az apostol-fejedelemnek, dicső névszentjének első beszédére a jeruzsálemi hallgatóság szíve-lelke egyszerre megváltozott, úgy történt ez most a négerek apostolának utolsó beszédére is. A vad araraiszok rögtön megengedték, hogy gyermekeiket megkereszteljék, és hő vágyukat nyilvánították, hogy e kegyelemben ők maguk is minél előbb részesüljenek.

Az aggastyánnak már nem volt lehetséges a felnőttek megtérését befejezni. A katekizmust lefordította nyelvükre, a további oktatást tolmácsaira bízta, míg ő buzgó imáit, vezekléseit és szenvedéseit égő áldozatként fölajánlotta a mennyei Atyának a szegény feketék lelkiüdveért. A gyermekeket remegő kezével még őmaga keresztelte meg. Ezek voltak az utolsók, akiket az Ur Jézushoz vezetett. Innen visszavitték betegágyára.

Évek hosszú során Klávert csak az az egy gondolat lelkesítette, hogy messze, elhagyott szigetekre menjen, behatoljon Afrika legsötétebb belsejébe, hogy a négereknek saját házájukban hirdethesse az örömhírt, az Úr Jézus evangéliumát. Az engedelmesség egy időre vágyainak határt szabott. Mint egykor Xavér sz. Ferenc, úgy ő is térdre hullott és nyugatnak fordulva esedezett az irgalom atyjához: »Amplius, Domine, amplius!« »Add, uram, hogy több és mindig több lelket mentsek meg; adj, uram, több keresztet és több szenvedést!« Kérelmének első részét meghallgatta a jó Isten. Hiteles források nyomán Kláver több, mint 300 ezer négert ke-

resztelt meg. De kérelmének második része sem maradt meghallgatás nélkül. Mint láttuk, bőven jutott neki a szenvedésből, de a keserűség kelyhét, csak utolsó betegségében kellett fenékig kiinnia. Ki hinné, ki merte volna azt csak gondolni is, hogy az, aki a betegek ágyán annyi éven át a szeretet angyalaként működött, utolsó kínjaiban elhagyatva, sőt bántalmazva legyen az emberektől?

Tehetetlenül, mint egy kis gyermek feküdt Kláver betegágyán. A pestis már több jezsuitát ragadott el oldala mellől. A néhány páter és segítő rendtag, akik megmenekedtek, nyakig el voltak halmozva munkával. A szükség által kényszerítve a drága beteget csaknem kizárólag egy néger ápolóra bízták. Isten annak megmondhatója, mit kellett szentünknek e durva embertől tűrnie, szenvednie. Csak véletlenül és sajnos, igen későn értesültek az elöljárók a kegyetlen bánásmódról, amelyben e faragatlan ember a tiszteletreméltó aggastyánt részesítette.

Ez emberi szörnyeteg csaknem teljesen elhanyagolta a szent ember gondozását. Napokon át étel, ital nélkül hagyta. Ha ennivalót hozott, a legjobb falatot ő ette meg előle. Amit a szentnek juttatott, az rendesen oly hideg és oly íztelen volt, hogy bárki megútálta volna azon az egyen kívül, aki örömest evett a bélpoklosokkal egy tálból. Ha szentünk föl akart kelni, hogy a szent misére mehessen, vagy az Oltáriszentséget meglátogathassa, a néger nem volt található,

A beteg aggastyán maga kísérlette meg az öltözködést. De oly megerőltetésébe került, hogy rendesen csak úgy ömlött róla az izzadtság. Gyakran erőtlenül rogyott a földre és nem ritkán nehéz sérüléseket szenvedett. Szobája a sekrestye fölött volt és azért a sekrestyés itt-ott meghallotta az esést, aki aztán fölsietett, hogy a gyámoltalan beteg segítségére legyen. Midőn az alázatos pap észrevette, hogy mily nagy tisztelettel bánik vele a testvér, szépen kérte, keresse föl betegápolóját. A durva ember eljött és bő alkalmat nyújtott a betegnek önmegtagadási vágya kielégítésére. Irgalmatlanul ide-oda ráncigálta, majd az asztalhoz, majd a székhez, majd a falhoz lökte, ruhájánál vagy vezeklő-öltönyénél fogva, gorombán vonszolta ide s tova. Általában mondva oly embertelen durvasággal bánt vele, hogy lehetetlen azt kimondani.

Kláver mindezt szótlanul tűrte. Alázatosan kért a rabszolgától bocsánatot a sok kellemetlenségért, amelyet neki okoz, legkisebb szolgálatát is a legszebben megköszönte. Fájdalmai közt sokszor sóhajtott föl: »Vétkeim miatt, én Istenem, sokkal nagyobb büntetéseket érdemlek«.

Ki tartja lehetségesnek?! Egész Kárthagéna, úgy látszott, megfeledkezett szent apostoláról. Senki sem kérdezősködik hogyléte felől, senki sem törődik vele. Ritkán találkozott egyik vagy másik jámbor asszony, aki valamiképen részvétét nyilvánította. Ott feküdt kínágyán a szent hithirdető, a szegények és négerek atyja, a szeretet

angyala, a betegek hős és önfeláldozó ápolója, Karthagéna legnagyobb embere, elhagyva társaitól, elfeledve azoktól, akikért életét áldozta, bántalmazva, ütve, gyalázva azon néptörzsnek fiától, amelynek atyja, szolgája volt.

Szentünk Isten jóságát dícsérte, aki megadta neki a kegyelmet, hogy édes Üdvözítőnkkel szenvedhessen, megfosztva minden földi, emberi vígasztól.

Isten nem ritkán ily elhagyatottságot küld hőslelkű szolgáira. Először is, hogy hő vágyuknak eleget tegyen és így a szenvedések keserű kelyhét egész fenékig kiüríthessék, másodszor meg azért, hogy ha még e világ egy porszemecskéje tapadna lelkükhöz, lelküket e porszemtől is megtisztítsa, vagy ha szívüket egy gyönge szál még a teremtményekhez kötné, azt elszakítsa. Így aztán minden szennyfolt nélkül jelenhetnek meg a szeplőtelen bárány előtt.

De a jóságos mennyei Atya a keserűség és szenvedések e szomorú napjaiban, különös örömet is készített szolgája számára. Egyik társa, egykori lelkivezérének, boldog Alfonznak életrajzát hozta ajándokul, amely akkortájt jelent meg nyomtatásban először. Kláver végtelenül örült, és alig talált szavakat, hogy háláját kifejezze. Fogta a könyvet, megcsókolta és megilletődve szívére szorította. »Most végre beteljesedett szívem kívánsága«, tört ki belőle a szó, »szent tanítóm életrajzát megírták. Boldogok, akik olvashatják, mert nagy hasznukra lesz!«

Most jó alkalom kínálkozott Alfonzra vonatkozólag, hogy egy-két dolgot megtudjanak Klávertől. Eddig hiába kísérlették meg. Megkérdezték, vajjon igaz-e, hogy Alfonz testvér neki megjósolta, hogy Amerikába jut? »Nem egyszer«, volt a válasz, »de számtalanszor. Az ő lelkes buzdításának köszönöm, hogy bátor voltam elöljáróimat megkérni, hogy ezen missziókba küldjenek.« Erre fölébredtek emlékezetében a régi, drága emlékek. Egyik gondolat a másikat űzte. Szent lelkesedéssel folyt a szó a boldog testvér erényeiről, a ritka kegyelmekről, amelyekben részesült, míg ő maga, úgy látszott, elragadtatott a földről. Szemei bezáródtak, ajka elnémult, túlvilági élvezet sugárzott arcáról — menynyei látomásban részesült.

Ha e naptól kezdve meglátogatta valaki, legörömestebb beszélt szent tanítójáról, őt állította szemük elé követésre méltó példaként.

Más örömet is készített a jó Isten a mármár búcsúzó hithirdetőnek. Utódja, P. Farigna Didák megérkezett. E hír hallatára szíve ujjongott örömében. Alig érkezett Farigna a házba, Kláver valahogy föltápászkodott, botjára támaszkodva elvánszorgott annak szobájába. Ez persze nem ösmerte a szentet, de igen csodálkozott, midőn látta, hogy örömtől áthatva egy tiszteletreméltó, gyenge aggastyán jön hozzá, hogy fönséges hivatalához sok szerencsét kívánjon. Még mielőtt megtudta volna akadályozni, az öreg leborult és tisztelettel megcsókolta lábait. De midőn P. Fa-

rigna megtudta, ki az az ősz ember, aki őt oly rendkívüli megtiszteltetésben részesítette, elpirulva vetette magát annak lábaihoz, akit tanítója, előképe és atyjaként kellett tisztelnie. A két apostol vetélkedő alázata gyönyörű látványt nyújtott azoknak, kik az új hithirdető üdvözlésére jöttek. »Most bocsásd el, Uram, szolgádat békeségben«, kiáltott fel Kláver örömrepesve, »mert látták szemeim a négerek apostolát.«

Kláver ereje napról-napra fogyott. Álom nem jött a szemére s azért éjjel-nappal Istennel egyesült imáiban. Igen sokszor beszélt a halálról és a másvilágról, de oly benső örömmel, mintha máris élvezné a mennyei boldogságot. Többeknek megmondotta, hogy nemsokára meghal. Gonzalez Miklós segítő rendtagnak, aki több éven át rendes kísérője volt apostoli útjain, nagy örömét fejezte ki, hogy egy Mária-ünnepen fog meghalni.

Szeptember hatodikán, vasárnap volt, utoljára ment szentünk két négerre támaszkodva a templomba. Rendkívüli áhítattal hallgatta végig a szent misét. Miután az Úr Jézust a kenyér színe alatt a legnagyobb áhítattal szívébe fogadta, visszaviteté magát szobájába. A szoba csendjében szíve egész nap Istenével foglalkozott. Estefelé heves láz fogta el. Másnap reggel már nem tudott beszélni, eszméletét is elvesztette. A páterek és fráterek rögtön szobájába siettek, hogy imáikkal a haldokló segítségére legyenek és szent halálán épüljenek.

A villám gyorsaságával terjedt el e szomorú hír a városban. A hála, szeretet, tisztelet érzete most egyszerre fölébredt a város lakóiban. »A szent meghal«, szállt szájról-szájra a szó és mindenfelől a kollégiumnak tartottak az emberek, fehérek és feketék, műveltek és műveletlenek, hogy utoljára csókolják meg azon kezeket, amelyek csak áldást és jótéteményeket osztottak, hogy utoljára nézzék meg azon arcot, amelyről Isten békéje és a szentség tükröződött vissza.

Kláver átszellemülve, ég felé szegezett szemekkel nyugodott. Öröm és boldogság ült arcvonásain. Ó halál, hol a te tövised! Boldogok, kik az Úrban halnak meg!

Késő éjjelig tartott az előkelők és a magasrangú urak látogatása. Alig lehetett őket sértés nélkül elutasítani. Mindegyik iparkodott szobájában valami emléktárgyhoz jutni, amelyet drága ereklyeként szándékozott megőrizni.

Másnap korán reggel — 1654. év Kisasszszony napján volt, — a haldoklókért végzett imában épen Jézus és Mária leszentebb neveit hítták segítségül, midőn Kláver Péter nyugodtan és békésen visszaadá érdemekkel gazdagított lelkét Teremtőjének.

Alig hunyta be Kláver szemét, midőn arca lassú, de feltűnő változáson ment át. A halálsápadtság eltűnt, helyébe báj és kedves üdeség lépett. Testrészei puhák és hajlíthatók maradtak, mint az élő embernél. Kellemes illat áradt el a szobában. Lelke fölszállt a mennybe,

hogy az nap kezdje meg dicsőséges életét, amelyen szűz Mária, a szép szeretet anyja, egykor földi útját megkezdette. A halál hírére az egész város mozgásba jött. A szent Ágostonról nevezett szerzetesek perjele meghúzatta templomuk valamennyi harangját. Ünnepélyes hangjuk egyesült a jezsuiták harangjaival. Nemsokára a város összes harangjai megkondultak. Reggel nyolc órakor az ágostoniak a jezsuiták templomában ünnepélyes gyászmisét mondottak, amelyen a város közönsége óriási számban jelent meg. Ami csak megmozdítható volt, mindent előkerítettek, hogy a templomot ez ünnepély alkalmából a lehető legszebbben földíszítsék. A helytartó, Zapata Péter, a város tanácsával rövid megbeszélés után határozatilag eldöntötték, hogy Karthagéna apostolának páratlan fényű temetést rendeznek, amelynek kiadásait a város pénztára fedezi. A jezsuiták kollégiumának elöljárósága hiába szabadkozott. A város legkitünőbb papjai vetélkedtek a kitüntetésért, hogy a drága holttestet vállaikon a templomba vihessék. Csak nagy nehezen tudott a gyászmenet utat törni magának az óriási néptömeg között, mely a kollégium folyosóin, a legközelebbi utcákban és a templomban tolongott. Midőn a halottat a templomban elhelyezték, a hullámzó néptömeg a szentet mégegyszer látni kívánta, kezeit, lábait akarta megcsókolni, mindegyik egy kis ereklyét akart szerezni. Ha erőnek erejével nem tartják a tömeget vissza, dirib-darabra tépték volna a szentnek papi öltönyeit.

Erre a foglyok kiváltásáról nevezett szerzet elöljárója érkezett meg alattvalóival. Ámbár e napon ülték egyikét legnagyobb ünnepeiknek, mégis a jézustársaságiak templomába vonultak, hogy annak a férfiúnak emlékét tiszteljék, aki érdemei által az egész várost lekötelezte magának.

A spanyol nemesség élén, a hadihajók parancsnoka, Martalégre őrgróf érkezett. Követte Melóból Suarez Mátyás püspöki helytartó, az összes kanonokok és a papság kíséretében. Térdenállva a legnagyobb tisztelettel csókkal illették a megboldogult kezét.

Estefelé eljöttek a négerek. De akkor a tolakodás és erőszak mindinkább elhatalmasodott. Erélyes embereket kellett segítségül híni, hogy a négerek apostolát megvédjék a négerek tisztelete elől. Mindegyik valamilyen ereklyéhez akart jutni. Céljuk elérésére cselt és erőszakot használtak. Olvasókat, imakönyveket és érmeket érintettek a szentnek testéhez, hogy azokat drága ereklyeként megőrizzék.

Késő estefelé járt az idő, és minthogy a látogatók száma mindig nagyobbodott, a helytartó kirendelte a város őrségét a holttest őrizetére. Szükséges volt ez intézkedés, mert a négerek tiszteletük hevében könnyen túlléphették volna a határt. A templomot be akarták az éjjelre zárni, de a négerek nem távoztak. Virrasztani akartak a szegény rabszolgák atyjuknál és fájdalmuknak szabad folyást akartak engedni hangos sírásuk, kiáltásuk és zokogásuk által.

Másnap reggel újból kezdődött a tolongás, mintha eddig még senki sem látta volna a ravatalt. Egészségesek és betegek, a város apraja-nagyja eljött, hogy tiszteletének kifejezést adjon és magát a szent oltalmába ajánlja.

Nyolc óra felé ünnepélyes gyászmenetben istenes szent János szerzetesei közeledtek a város utcáin a templomba. Kilenc óra tájban még nagyobb pompával érkeztek az ágostoniak és a helytartó díszbe öltözött tanácsosaival. A gyászistentisztelet megkezdődött és nagy szent beszéddel végződött. Mikor a boldogultat egy oldalkápolnába akarták nyugalomra elhelyezni, a legelőkelőbb papok, a helytartó és a város tanácsának legkitünőbb tagjai kikérték maguknak az engedélyt, hogy ők adhassák meg a végtisztességet és a koporsót ők helyezhessék a sírboltba. Midőn azon voltak, hogy beszögezzék a koporsót, valódi lázadás ütött ki. Nem voltak képesek a tömeg kívánságának ellenállni. A kényszernek engedve a mise- és szerzetesruhát, a hosszú fehér papi-inget, mely a holttestet takarta darabokra kellett fölvágni, a dísztárgyakat, melyek a holttest körül voltak, apró részecskékre kellett széttörni és ereklye gyanánt a nép közt szétosztani.

Végre sikerült a koporsót beszögezni. Nagynehezen tudott magának a menet utat törni az úgynevezett Krisztus-kápolnáig, amelynek sírboltjában helyezték a szentet nyugalomra.

Napokon át ünnepélyes gyászmisék mon-

dattak a templomban. A polgárság, a nemesség a különféle szerzetesek és a világi papok ezen napokon tiszteletük és nagyrabecsülésük kifejezésében vetekedtek.

Mit tettek a négerek? Csoportosultak és ők is választottak maguknak egy napot a szent halott megünneplésére. Meghítták a helytartót, a város előkelőségét, és a tengerészeti tisztikart. Törzsek szerint csoportokra osztva, egy embernek vezérlete alatt ünnepélyesen vonultak a templomba. Mindegyik égő gyertyát tartott kezében. Legjobb zenekaruk játszott a gyászmisénél. Az ünnepi szónok Klávert, mint a négerek atyját, apostolát és rabszolgáját ecsetelte.

Amerre csak szállt a hír az apostol haláláról, szomorúság érte a szíveket. A szegény rabszolgák keservesen sírtak, zokogtak és vígasztalanok voltak. »Atyánk meghalt«, hangzott fel siralmasan messze a vidéken. Százával özönlöttek az emberek a szent sírjához; betegek és haldoklók odavitették magukat, hogy gyógyulást és kegyelmet találjanak.

És Istennek tetszett a tisztelet, amellyel hű szolgáját illették. Kezdettől fogva számos csodával dicsőítette meg az apostol sírját. A Mindenható úgy akarta, hogy minden, ami Kláver szolgálatában állt, de különösen keresztje, stólája, palástja, a csodák forrása legyen. Azt érintették és használták a betegek és meggyógyultak, a süketek visszanyerték hallásukat, a némák beszélő képességüket, a vakok látásukat.

A város tanácsa folyamodványt nyújtott be a polgárság, a nemesség és a papság nevében a püspöki széknél, hogy a boldoggá avattatás céljából vizsgálatot indítson Kláver szent életéről és csodatetteiről. Szívesen engedett a püspök az általános óhajnak. 1657 szeptember 7-én megkezdődtek a hivatalos vizsgálatok, amelyek 1660. év novemberében végződtek. A szemtanúk esküvel bizonyított számos állításai gondosan összegyűjtettek és alapul szolgáltak a boldoggá avatási eljárásnak.

Midőn 1657 március elsején, tehát csaknem három évre a szentnek halála után sírját kinyitották, a cédrusfából készült értékes koporsó, a takaró, amellyel a hulla födve volt és az aranyos pántok a nedvesség folytán majdnem teljesen megromlottak, de a test, egy kis sérülés kivételével, mely a fejen esett, teljes épségben maradt. A rothadás legkisebb jelét sem lehetett azon észlelni, ellenkezőleg a legkellemesebb illatot árasztotta maga körül. A jelenlevő orvos, Torrez Bertalan, pontos vizsgálat után, a test épen maradását ezen körülmények között oly jelenségnek nyilvánította, mely a természet ösmert törvényeit meghaladja.

A szent hithirdető boldoggá avattatási ügye már 1700 körül kezdődött meg. Erényeit a legszigorúbb vizsgálat után XIV. Benedek pápa 1747 szeptember 24-én hősieknek nyilvánította. Szomorú körülmények megszakították ez ügyet és azért csak nemrégiben történt Kláver bol-

doggáavattatása. A nagy IX. Pius pápa Kláver Pétert 1850. év július 16-án a boldogok sorába iktatta, de a legnagyobb dicsőség érte a négerek és Karthagéna apostolát akkor, midőn Istenben boldogult XIII. Leo pápa 1888. jún. 15-én ünnepélyesen szentté avatta.

Vajha a négerek és Karthagéna nagy apostola, Kláver szent Péter, a mi szószólónk és a mi példaképünk is lenne! Vajha életének és tetteinek olvasóit szerencsésen odasegítené, ahová, míg e földön élt, számtalan embert vezérelt, — a mennyországba.

A. M. D. G.

TARTALOM.

HARMADIK RÉSZ.

Karthagéna apostola.

